

6664

Bliphot

Роджерс

84

U-66

1913

27

Հրատարակու թիւն՝ «ՊՍ.ՀԱԿ»-ի Թիւ 1

ՔՕԼՈՒՊԸ

Կրեց՝ ՓՐՈՄՓՐ ՄԷՐԻՄԷ

Թարգմանեց
Բ. ՄՈՎՍԻՍՅԱՆ

84
5-66

1913
Պ.ՀԱԿ»-ի ՏՊԱՐԱՆ
ՓՐԱՆՎՈՐՏԷՆՍ

10

84
5-66

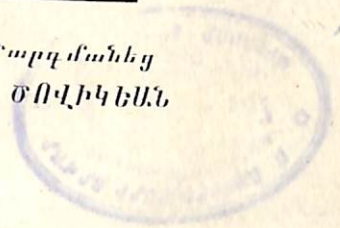
20 APR 2006
19 NOV 2010

Հրատարակութիւն՝ «ՊԱՀՍԿ»-ի թիւ 1

ՔՐՈՒՄՊԵ

Գրեց՝ ՓՐԾՍՓՐ ՄԷՐԻՄԷ

Թարգմանեց
Յ. ԾՈՎԻԿԵԱՆ

1913

«ՊԱՀՍԿ»-ի ՏՊԱՐԱՆ
ՓՐԱՎԻՏԷՆՍ

28 JUN 2013

2005 998 05

6664

27437-60

ՆԱԽԱԲԱՆ

Հետևեալ պատմութիւնը Քօրսիքական ժողովուրդին կեանքէն առնուած գեղեցիկ դրուագ մ'է որ մեր ազգային կեանքի տեսակէտէն մեծ այժմէութիւն մը ունի:

Քօրսիքան աննշան կղզի մ'է որ ծնած ու մարդկութեան նուիրած իր մեծ զաւկին՝ Նաբոլէոնին՝ համար նըշանաւոր եղած է: Սակայն ինչ որ մեզ աւելի կը հետաքրքրեն այդ կղզիի ժողովուրդին առանձնայատուկ սովորութիւններն են: Քօրսիքացիին համար ընտանեկան պատիւը ամէն բանէ գերի վեր է: Սոսկալի է վրէժխնդրական ոգին այդ կղզիի զաւակներուն մէջ: Քօլօմպա, պատմութեան հերոսուհին՝ այդ վրէժխնդրական զգացումին կեանքոտ մէկ պատկերացումն է: Իր սիրելի հօր սպաննութեան վրէժը լուծելու համար գծած իր ծրագիրը, ձեռք առած վարպետութիւնը, ցուցուցած անվախ ու յանդուգն ոգին իրօք որ միայն մեր հիացումին արժանի են:

Որքան սիրելի է այդ նոյն ոգին ու նոյն կորովը տեսնել նաև մեր Հայ օրիորդներու և մայրերու մէջ: Սրբա-

զան վրէժխնդրական ոգին միակ փրկա-
րար և խաղաղարար միջոցն է այլազան
ու թշնամի ժողովուրդներուն մէջ ապ-
րող մեր Հայ ժողովուրդին համար :

Որքա՛ն արիւններ , որքա՛ն խժդը-
ժութիւններ , որքա՛ն անպատուութիւն-
ներ խնայուած պիտի ըլլային մեր ազգին
եթէ ակն ընդ ականի . սրբազան վար-
դապետութեան ոգին մարմնացած ըլ-
լար մեր մէջ :

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ

ՔՐՈՒՍՊԵ

Գրեց ՓՐՕՍՓԸՐ ՄԵՐԻՄԷ

ԳԼՈՒԽ Ա .

181- տարուան Հոկտեմբեր ամսոյն
սկիզբը , Գնդապետ Սըր Թամըս Նէվիլ ,
Անգլիոյ բանակէն Իռլանտացի ակնյայտ-
նի պաշտօնեայ մը՝ դէպի Իտալիա ը-
րած իր ճամբորդութենէն վերադար-
ձին , Մարտիլիոյ Պօլօ պանդոկը իջևա-
նեց :

Հաճոյախնդիր ճամբորդներու կող-
մէն ամէն բանի համար յայտնած շա-
րունակական սքանչացումը՝ տեսակ մը
հակազդեցութիւն յառաջ բերած , ա-
նանկ որ շատ մը արդի ճամբորդներ
ինքզինքնին անզուգական ցուցնելու
համար Հօրասի «ոչնչէն զմայլելու» նշա-
նաբանը որդեգրած են : Օր . Լիտիա ,
գնդապետին միակ դուստրը՝ այս դա-
սակարգի ճամբորդներուն կը պատկա-
նէր : Անիկա «Այլափոխութեան» դեղա-

նկարը միջակուլութիւն մը կը սեպէր, ու վետուֆի հրաբորբոքումը հազիւ թէ Պիրմինկհըմի գործարաններու ծխնելու գէն գերադաս կը նկատէր: Իտալիոյ համար ունեցած իր գլխաւոր առարկութիւնն այն էր թէ այդ երկիրը անգլական ու բոյն գոյներ է և առանձնա-յատկութիւններէ զուրկ էր: Սակայն օր. Լիտիա պատրող ինքնագոհութիւն մը ունէր մտածելով թէ ինք Ալպեաններէն անդին բաներ տեսած է զոր ուրիշներ տեսած չէին բնաւ ու անոնց մասին պիտի կրնար հպարտութեամբ խօսիլ մեծ անձնաւորութիւններու հետ: Բայց երբ գիտցաւ թէ իր հայրենակիցները իրմէն առաջ ամէն տեղ գացած են արգէն՝ օրիորդը յուսահատած նոր գիւտեր ընելու իր փորձերէն, անցաւ հակառակ մտածողներու կողմը: Եւ իրօք որ դժուար է Իտալիոյ հրաշալիքներու մասին պատմել առանց ունկնդիր մը ունենալու որ զարմացմամբ բացազանչէր, յաճախ խօսքերը ընդմիջելով:

Պօվօ պանդոկին մէջ օր. Լիտիա դառն յուսախաբութիւն մը ունեցաւ:

Անիկա իր հետ բերած էր Սէկնի Կրկ-լուպան դրան գեղանկարը զոր անանկ կը խորհէր թէ գեղարուեստասէրները զանց ըրած են: Սակայն Տիկին Ֆէնվիք՝ որուն հանդիպեցաւ Մարտիլիոյ մէջ՝ ցուցուց իրեն իր գեղանկարներու հաւաքածուն որուն մէջ վերոյիշեալ դրան աւելի գեղեցիկ պատկերը կար: Օր. Լիտիա անմիջապէս իր ունեցած պատկերը իր սպասուհիին տուաւ ու ամբողջ հետաքրքրութիւնը մտցաւ Փելասկեան գեղանկարին հանդէպ:

Գնդապետ Նէվիլ իր աղջկան մտքի այս դժբաղդ վիճակին բաժնեկից կ'ըլլար միշտ: Իր կնոջ մահէն վերջ ամէն բան իր աղջկան աչքերով կ'ուզէր տեսնել: Հետեւաբար ան ալ Իտալիան խիստ ձանձրալի երկիր մը կը գտնէր իր աղջիկը զգուեցուցած ըլլալուն համար: Ճիշտ է թէ անիկա պատկերներուն և արձաններուն համար ըսելիք չունէր, սակայն իրեն համար որոշ էր թէ որ սորդութիւնը խիստ արգահատելի է ու նոյնիսկ քանի մը տատրակ որսալու համար Հռովմէն 10 մ'յոն հեռու երթալ հարկ էր արևուն կիզիչ ճառա-

գայթներուն տակ :

Մարտիլիա հասնելուն յաջորդ օրն իսկ Գնդապետը իր նախկին սպաներէն , Զօրավար Էլլիս՝ որ վեց շաբաթ Քօրսիքա մնացած էր՝ իր քով ճաշի հրաւիրեց : Պրն . Էլլիս խիստ գրաւիչ սճոզ աւազակներու պատմութիւն մը ըրաւ Օրիորդին որ իր ընդհանուր գծերուն մէջ մինչև հիմա իր լսածներուն բնաւ չի նմանելու առաւելութիւնը ունէր : Ճաշէն վերջ երկու զինուորականները գինիի շիշերուն հետ մնացին ու խօսեցան որսորդութեան մասին : Այս միջոցին Գնդապետն տեղեկացաւ թէ Քօրսիքաէն գատ շկայ երկիր մը ուր որսերը այնքան առատ , բազմապիսի ու լաւ ըլլան :

— Հոն բազում վայրի խոզեր կան , ըսաւ Զօրապետ Էլլիս , ու պէտք է որ գանտնք ընտանի խոզերէն զանազանել գիտնաս : Ասոնք իրարու շատ կը նմանին ու եթէ սխալմամբ ընտանի խոզ մը սպաննելու ըլլաս , պահապաններուն հետ կռիւի կը բռնուիս : Պահապանները , մինչև իրենց ախաները գինուած՝ յանկարծ թաւուտներէն դուրս կը խուժեն ,

կը բռնադատեն քեզ որ խոզերուն գինը վճարես ու նոյնիսկ կը նախատեն քեզ : Հոն կան նաև mouflons , տարօրինակ կենդանի մը որ ուրիշ տեղ չկայ — սքանչելի սրսեր որ սակայն դժուար է բռնել : Եղջերու , եղնիկ , փասեան կագաւ լեցուն են Քօրսիքա , ու դեռ շատեր որ անկարելի է համբել : Գնդապետ , եթէ կը սիրես որսը Քօրսիքա գնա , հոն , ինչպէս իմ բարեկամս սովոր էր ըսել , ամեն տեսակ որսերու վրայ կրնաս կրակել , ասորդիկէն սկսած մինչև մարդը :

Թէյի ժամանակ Զօրավարը կրկին պատմութիւն մը պատմեց Օրիորդին , այս անգամ փոխադարձ վրէժխնդրութեան պատմութիւն մը , աւելի տարօրինակ ու ընկերական քան առաջինը : Օրիորդը խենդեցաւ Քօրսիքաի համար երբ լսեց կղզիին անզուգական դիրքը բնակիչներուն նախնական ու ինքնատիպ նկարագիրը , անոնց տապնջական ոգին ու հին սովորութիւնները : Քիչ վերջ Զօրապետը փոքրիկ դաշոյն մը տուաւ Օրիորդին որ ձեռով ու երկուցթով այնքան նշանակելից չէր որքան

պատմութեամբ : Նշանաւոր աւազակապետ մը սուսած էր զայն Զօրապետին վստահացնելով զայն թէ շորս մարդերու մարմին յօշոտած է այդ գանակը : Օրիորդը անմիջապէս իր դօտիին մէջ անցուց դաշոյնը , գիշերը իր անկողնին քով սեղանին վրայ դրաւ ու քնանալէ առաջ երկու անգամ պատեանէն դուրս հանեց : Գալով Գնդապետին , անիկա այ գիշերը երազած էր թէ mouflon մը ըսպաննած էր սրուն արժէքը պահանջած էին իրմէն ու ինք շատ սիրով տուած էր , սրով հետեւ տարօրինակ կենդանի մ'էր , վայրի խոզի մը նման , եղջերուի կոտայներով և փասիանի մը պոչով :

— Զօրավարը կրտէ թէ գեղեցիկ որս կայ Քօրսիքա , ըսաւ զնդապետը իր աղջկան միւս օր ճաշի ժամանակ , եթէ շատ հեռու շըլլար կը փափաքէի երկու շաբաթ հոն անցնել :

— Լաւ , պատասխանեց Օրիորդը , ի՞նչ պատճառ կայ որ շերթանք հոն : Ի՞նչ կորսաս իսկ ես կը նկարեմ : Որքա՞ն կը փափաքիմ Զօրապետին նկարագրած քարայրին պատկերը ունենալ գեղատեսարիս մէջ ուր նափուէն կեր-

թար սիրել իր մանկութեան ատեն : Առաջին անգամն էր թերևս որ Գնդապետին կողմէն յայտնուած փափաք մը իր աղջկան հաւանութեան կ'արժանանար : Թէև այս անակնկալ համաձայնութենէն շատ գոհ մնաց զընդապետը , սակայն խելացութիւն սեպեց քանի մը առարկութիւններ ընել իր աղջկան երջանիկ քամահաճոյքը աւելի գրգռելու համար : Ի զուր խօսեցաւ երկրին ամայութեան և կնոջ մը հոն ճամբորդելու դժուարութիւններու մասին , անիկա բանէ շէր վախնար ու ամէն բանէ աւելի կը սիրէր ձիով ճամբորդել , բայց օդի մէջ պառկիլը հաճոյք մը կը նկատէր , ու նոյնիսկ իր հօրը սպառնացաւ Փոքր Ասիա ճամբորդել : Իր հօր յառաջ բերած իւրաքանչիւր առարկութեան սա պատրաստ պատասխանը ունէր միշտ օրիորդը — «Իհեռ ոչ մէկ Անգլիացի այցելած է Քօրսիքա , հետեւաբար մենք պէտք է որ երթանք» : Ու որքան կը հրճուէր երազելով թէ իր հայրենիք վերագարծին իր գեղատեսորը Սբ. Ճէյմսի պալատը պիտի տանէր ցուցադրելու , ուր մարդիկ

զարմացմամբ պիտի գոչէին իրեն «Բայց, սիրելիս, ինչո՞ւ այդ գողտրիկ պատկերը զանց կ'ընէք» ու ինք պիտի կրկնէր «Օ՛ առիկա բան մը չէ այլ միայն Քորսիքացի աւագակապետի մը պատկերը որ մեր առաջնորդը եղաւ :» — «Ի՞նչ, Քորսիքա ալ գացած ես . . . :»

Այդ ժամանակները Ֆրանսայի և Քորսիքայի միջև շոգեհաւային դրութիւն չկար տակաւին հետեւարար որոշեցին ունէ նաւով մը մեկնիլ . նոյն օրն իսկ գնդապետը գրեց Փարիզ ետ ձգելու համար իր կանխաւ վարձած սենեակը ու քորսիքական նաւակի մը նաւապետին հետ սակարկեց երկու սենեակ : Պաշարները պատրաստուեցաւ ու գնդապետը իր աջգլխան փափաքին համաձայն համաձայնութեան եկաւ նաւապետին հետ որ իրենցմէ զատ ունէ մարդ չընդունի ու նաւը ծովուն եզերքը քերելով յառաջանայ :

Մեկնելու օրուն առտուն կանուխ ամէն բան պատրաստուած ու դրկուած էր նաւը : Նաւակը իրիկուան հովով ճամբու պիտի իյնար : Նոյն ատեն մինչ գնդապետը իր աջգլխան հետ կը ձեմէր պուլվառին վրայ, նաւապետը մօտեցաւ անոր որպէսզի իր մէկ բարեկամը նաւը ընդունուելու համար թոյլտուութիւն խնդրէ :

— Բարեկամս խիտ սախողական գործով մը սախուած է Քորսիքա մեկնիլ ու նաւ չի կրնար գտնել, ըսաւ նաւապետը, խիտ համակրելի երիտասարդ մ'է ան, զինուոր մը, պաշտօնեայ մը հետեակ զինուորներու պահակին մէջ, ու անպայման գնդապետ կ'ըլլար մինչև հիմա եթէ Նաբուլէոն կայսր մնար :

— Քանի որ զինուոր մ'է, սկսաւ գնդապետը, ու պիտի աւելցնէր թէ «կրնայ գալ մեզի հետ» երբ յանկարծ օրիորդ Լիտիա պոռաց անգլիարէն :

— Հետեակներու պաշտօնեայ մը !! թերևս անուս մարդ մը որ պիտի հիւանդանայ ալ ծովուն վրայ ու մեր ճամբորդութեան հաճոյքները պիտի

աւրէ :

Նաւապետը թէև անգլիարէն բառ մը չէր հասկնար սփիւայն գիացաւ թէ օրիորդը իր գեղեցիկ շրթներով ինչ ըսել կ'ուզէր, ու սկսաւ երկար ջատագովանք մը իր բարեկամին համար ու վերջացուց ըսելով թէ անդիւ ազնուական մ'է, տասնապետներու ընտանիքէ զաւակ մը որ բնաւ գիրենք չպիտի նեղէ, որովհետև նաւակին հետս մէկ անկիւնը պիտի զետեղէ դայն :

Գնդապետը ու իր աղջիկը զարմացան քօրսիքական այդ սովորութեան վրայ որ տասնապետութիւնը սրգւոց սրգի կը փոխանցուի : Բայց քանի որ գիացան թէ անիկա հետեակ զօրքերու տասնապետ մ'էր, այն եզրակացութեան եկան թէ թերևս թշուառ աղքատ մըն է որ նաւապետը բարեսրտութեամբ կ'ուզէ փոխադրել : Եթէ անիկա իրական պաշտօնեայ մը ըլլար իրենք պիտի ստիպուէին անոր հետ խօսիլ ու ապրիլ ոչ : Բայց հարկ չկար մտքերնին յոգնեցնել տասնապետի մը վրայ որ կարելորութենէ զուրկ է բացի երբ իր խումբին գլուխը կը գտնուի, սուրիները քա-

չած ու պատրաստ գանոնք առաջնորդելու այնպիսի տեղեր ուր ինք շտիրեր երթալ :

— Բու բարեկամդ ծովու հիւանդութեան կը բռնուի՞, հարցուց օրիորդը պազութեամբ :

— Երբէք, օրիորդ, իր ստամոքսը ապառաժի նման տոկուս է թէ' ցամաքի և թէ' ծովու վրայ :

— Ուրեմն կրնաս ներս ընդունիլ, ըսաւ :

— Կրնաս ընդունիլ, կրկնեց գնդապետը. ու անոնք իրենց ճամբան շարունակեցին :

Իրիկուան ժամը Տին տաենները նաւապետը եկաւ գանոնք նաւակը առաջնորդելու համար : Ծովեզրը նաւավարին մակոյկին քով երիտասարդ մը հանդիպեցաւ որ իր կապոյտ վերարկուն մինչև թուշը կոճկած էր : Դէմքը արեակէզ էր, աչքերը սուր, սև և գեղեցկօրէն գծուած, ու իր կեցուածքն ուշիմ ու համարձակ : Իր դիրքէն ու կարճ գանգուռ պիտէն դիւրին էր հետեցնել թէ գինուոր մ'էր, որովհետև այդ տաենները պիտը սովորական չէր

Մինչ գնդապետը կը պատրաստուէր Փրանսերէնի թարգմանել հարցումը երիտասարդը խիստ գեղեցիկ սակայն օտարաշեշտ անգլիերէնով մը պատասխանեց :

— Արդէն գիտէք թէ մարգարէն իր նահանգին մէջ պատիւ չունի : Թերևս մենք Քօրսիքացիներս Ֆրանսացիներէն քիչ կը հետաքրքրուինք Նափուլէօնով, ինծի գալով թէև իմ ընտանիքս նախապէս թշնամի էր անոր, սակայն ես կը սիրեմ ու կը յարգեմ զայն :

— Անգլիերէն ալ կրնաք խօսիլ, գոչեց գնդապետը :

— Խիստ խեղճ կերպով, ինչպէս կը տեսնէք :

Թէև օրիորդը թեթև մը ցնցուեցաւ երիտասարդին ցուցուցած ազատ ու համարձակ վարմունքէն սակայն չր կրցաւ իր խնդուքը զսպել տասնապետի մը կայտեր հանդէպ ունեցած անձնական թշնամութեան վրայ : Ասիկա քօրսիքական տարօրինակութիւններու նախարանն էր դեռ ու որոշեց իր օրագրութեան մէջ արձանագրել :

— Թերևս բանտարկեալ մը եղած

է՞ք Անգլիա, հարցուց գնդապետը :

— Ո՛չ, գնդապետ, անգլիերէնը Ֆրանսա սորվեցայ ձեզի հայրենակից բանտարկեալէ մը երբ դեռ շատ երիտասարդ էի :

Յետոյ օրիորդ Նէվիլի դառնալով ըսաւ .

— Նաւապետը ըսաւ թէ դուք իտալիաէն կը վերադառնաք : Կարծեմ թէ դուք գուտ Թուսքընի գաւառաբարբառը կը խօսիք օրիորդ, հետեաբար կը վախնամ թէ մեր բացբառը խիստ դժուար պիտի գտնէք :

— Աղջիկս իտալական բոլոր գաւառաբարբառներն ալ կը հասկնայ պատասխանեց գնդապետը : Անիկա լեզու սորվելու համար մեծ ձիրք մը ունի : Ինձ նման չէ :

— Թերևս օրիորդը քօրսիքական երգէ մը առնուած սա երկու տողերը կրնայ հասկնալ : Հովիւ մը հովուուհին կ'երգէ :

«Եթէ երբէք երջանկաւէտ դրախտն երթամ

Քեզ հոն չի գտնեմ անկից իսկոյն կը հեռանամ»

Օրիորդ Լիտիա հասկացաւ : Եւ արտասանուած ոտանաւորը խիստ յանդուգն գտնելով ու անոր ընկերացող նայուածքը ալ աւելի յանդուգն , շիկնելով պատասխանեց ,

— Capisco , կը հասկնամ :

— Արձակուօրդով կը վերադառնաս տուն , հարցուց գնդապետը :

— Ոչ , ինծի կէս թոշակ յատկացուած է , թերևս Վադէրլօր մէջ կռուելուս և Նափօլէօնի հայրենաեկից ըլլալուս համար : Հիմա տուն կը վերադառնամ «պղտիկ յոյսով ու պղտիկ դրամագլուխով» ինչպէս երգը կ'ըսէ : Ու երկնքին նայելով հառաչեց :

Գնդապետը ձեռքը գրպանը տարաւ , ոսկի մը հանեց դուրս , ու փորձեց խօսք մը գտնել քաղաքավարութեամբ մը դրամը իր դժբաղդ թշնամիին ձեռքը սպրդեցնելու համար :

— Ինծի ալ կէս-թոշակ յատկացուած է , ըսաւ քաղցրութեամբ , սակայն քու կէս-թոշակդ չի բաւեր քեզի ծխախոտ գնելու : Ա՛ռ ասիկա , տասնապետ : Անիկա փորձեց ոսկին երիտասարդին դոց ձեռքին մէջ զետեղել , սակայն

Քօրսիքացին , կարմրած , ինքզինքը հաւաքեց , չրթունքը խածաւ , բարկութեամբ պատասխանելու երևոյթ մը առաւ : Բայց յանկարծ իր արտայայտութիւնը փոխուեցաւ ու սկսաւ բարձրածայն խնդալ : Գնդապետը ոսկին ձեռքը բռնած՝ ապուշ կրթեցաւ :

— Գնդապետ , ըսաւ երիտասարդը իր լրջութիւնը վերագտնելով : Ներեցէք որ ձեզի երկու խրատ տամ . առաջին՝ ուէ է Քօրսիքացիի դրամ մի հրամացնէք որովհետև անոնցմէ ոմանք այնքան կոշտ են որ ձեր գլխուն կը նետեն : Երկրորդ՝ բնաւ մարդ մը իր չունեցած ախտը ոսով մի որակէք : Դուք զիս տասնապետ կ'անուանէք մինչդեռ ես տեղակալ մ'եմ : Թէև տարբերութիւնը խիստ ջնջին է , սակայն . . .

— Տեղակալ , գոչեց գնդապետը , տեղակալ : Բայց նաւապետը ըսաւ թէ դուք , ձեր հօր և տան բոլոր անդամներուն պէս տասնապետ մ'էք :

Այս խօսքերուն վրայ երիտասարդը սկսաւ մեծածայն խնդալ , ու այնքան շնորհալիօրէն որ նաւապետն ու իր երկու նաւաստիներն ալ միացան անոր :

— Կը ներէք գնդապետ, ըսաւ երիտասարդը վերջապէս, սակայն Ձեր սըխալը որքան զուարճալի է որ դեռ նոր կրցի հասկնալ: Ճիշտ է թէ իմ ընտանիքս իր շարքերուն մէջ տասնապետներու ցանկ մը ունենալուն համար կը պարծի, սակայն մեր քօրսիքական տասնապետները իրենց համադրեստներուն վրայ բնաւ նշան կրած չեն: 1100ի տեսները հասարակ ժողովուրդէն մաս մը ազատամբեցաւ լեռնական իշխաններու գէմ ու իրենց առաջնորդներ ընտրեցին մարդեր որոնք տասնապետ կոչեցին: Մեր կղզիին մէջ մեծ պատիւ մ'է այդ առաջնորդներու շառաւիղն ըլլալ:

— Հազար անգամ ներում կը խընդրեմ ձեզմէ, գոչեց գնդապետը, ու քանի որ իմ սխալիս պատճառը որոշ է ձեզի վստահ եմ թէ պիտի ներէք:

— Իմ փոքրիկ հպարտութեանս արդար պատիժն է առ գնդապետ, ըսաւ երիտասարդը տակաւին խնդալով ու Անգլիացիին ձեռքը սրտագին թօթուելով: Ատոր համար ցաւ չեմ վգար բռնաւ: Քանի որ բարեկամս նաւապետը

խիստ աննշան կերպով ծանօթացուցած է զիս, թոյլ տուէք որ ես ինքզինքս ներկայացնեմ. անունս Օրսօ Տէլա Րէպիա է, տեղակալ մը կէս թոշակով և եթէ Քօրսիքա կ'երթաք որսալու համար ինչ որ կը հեռեցնեմ այս երկու գեղեցիկ շուները խեսնելով, ուրախ պիտի ըլլամ մեր թաուտներուն և լեռներուն պատիւն ընելու ձեզի— եթէ ես ալ մոռցած չեմ, աւելցուց հառաչով մը:

Այդ վայրկեանին արդէն նաւակը ալ հասած էր նաւուն: Երիտասարդ տեղակալը ձեռքը օրիորդին նուիրեց ու յետոյ գնդապետին օգնեց նաւը ելլելու համար: Գնդապետը իր սխալը մոռցնել տալու և մինչև 1100 տարին իր նախահայրերը համրող մարդուն պատիւ մը տալու համար առանց իր աղջկան հաւանութեան սպասելու երիտասարդը ճաշի հրաւիրեց: Օրիորդ Լիտիա թէև քիչ մը խոժոռեցաւ սակայն կամաց կամաց սկսաւ իր հիւրը ոչ թէ հաճոյալի, այլ նաև ազնուապետական գանեղ—միայն թէ ան վէպի մը հերոսը ըլլալու համար խիստ համարձակ և ու-

ոսիս էր :

— Տեղակալ Տէլա Բէպիա , ըսաւ գնդապետը , անգլիական սճով մը ուղղելով անոր և դաւաթ մ'ալ գինի հըրամցնելով : Սպանիոյ մէջ քու հայրենակիցներէդ շատեր տեսած եմ : Անոնք հոյակապ հրացանածիգներ էին :

— Այո , անոնցմէ շատերը Սպանիա մնացին , պատասխանեց տեղակալը լըրջօրէն :

— Բնաւ չեմ կրնար մոռնալ քօրսիքական գունդի մը վարմունքը Վիթօրիայի ճակատամարտին միջոցին , շարունակեց գնդապետը : Պատճառներ ունիմ յիշելու համար զայն : Ամբողջօրը պարտէզներու մէջ և պատնէշներու ետև կռուեցան անոնք ու մեր կողմէն բազմաթիւ մարդեր ու ձիեր ըսպաննեցին : Վերջապէս անոնք որոշեցին տեղի տալ , հաւաքեցին իրենց ոյժերը ու արագ մը սկսան հեռանալ : Դաշտերուն մէջ կարծեցինք թէ մենք մեր վրէժը պիտի լուծենք : Բայց այս սրբիկաները — ներեցէք տեղակալ , ատքաջերը ըսել կ'ուզեմ , — քառանկիւն մը կազմեցին զոր անկարելի եղաւ ցրուել : Քառանկիւնին կեդրոնը պաշտօնեայ մը կար պզտիկ սև ձիու մը

վրայ նստած , անանկ կը թուի թէ հիմա կը տեսնեմ զայն : Դրօշակին յենած հանդարտօրէն իր գլանիկը կը ծըխէր կարծես թէ սրճարանի մը մէջ եղած ըլլար : Երբեմն երբեմն յանկարծ թմբկահարել կ'սկսէին : Իմ առաջին երկու գունդերս շրկեցի անոնց վրայ : Աւաղ , փոխանակ քառանկիւնին ճակատը փշրելու իմ առիւծներս դէպի կողմերը անցան , յետոյ երեսնին դարձուցին ու փախան խուճապով մը : Երբ թշնամիին գունդը ծածկող ծուխը ցրուեցաւ նորէն տեսայ նոյն պաշտօնեան դրօշակին յենած որ իր գլանիկը կը ծխէր : Սոսկալի կատղած ես անցայ յարձակման գլուխը : Անոնց հրացանները շուտով դադրեցան սակայն զինուորները անմիջապէս վեց կարգ կազմեցին իրենց սուրինները մեր ձիերուն քթին ուղղած : Պատի մը նման կանգնած էին : Առիւծներուս վրայ պոռալով ձիերը յառաջ կը մղէին , երբ պաշտօնեան վերջապէս նետեց գլանիկը ու իր քովը կեցած մարդուն ցուցնելով զիս պոռաց «ճերմակ գլխարկով մարդուն» . ճերմակ գլխարկ մը կը դնէր այդ ժամա-

նակ : Ատկից վերջ ոչինչ լսեցի որովհետեւ
առաջ գնդակ մը անցած էր կուրծքիս
մէջ : Աքանջելի գունդ մ'էր աս ու
վերջը հասկցայ թէ ամբողջովին ֆոր-
սիքացիներէ կազմուած էր ան :

— Այո , ըսաւ Օրսո , որուն աչքերն
սկսած էին փայլիլ պատմութեան մի-
ջոցին , անոնք շարունակեցին տեղի
տալ ու իրենց դրօշակը պատիւով ետ
բերին : Բայց այդ քաջերուն երկու եր-
րորդը կը ննջեն վիթօրիաի դաշտերուն
մէջ :

— Արդեօք այդ գունդին առաջնոր-
դին անունը գիտե՞ս :

— Իմ հայրս էր որ աս տխուր օր-
ուան քաջութեանը համար գնդապետ
նշանակուեցաւ :

— Քու հայրդ : Իրօք որ քաջամարդ
մ'էր : Կը փափաքիմ նորէն տեսնել
դայն : Արդեօք կ'ապրի՞ հիմա :

— Ո՛չ , գնդապետ , պատասխանեց
երիտասարդը քշիկ մը դեղնելով :

— Վաթերլօի՞ մէջ կուուեցաւ :

— Այո , գնդապետ : Սակայն աս
մեծ ռազմադաշտին մէջ մեռնելու բազ-
դը չունեցաւ : Երկու տարի առաջ ֆոր-

սիքաի մէջ մեռաւ : Այս ծովը որքան
գեղեցիկ է : Տասը տարի կայ որ Մի-
ջերկրականը տեսած չեմ : Օրիորդ , Մի-
ջերկրականը ովկիանոսէն աւելի գեղե-
ցիկ չէ՞ք գտներ :

— Ինք խիստ կապոյտ և ալիքներն
ալ խիստ փոքր են :

— Կը տեսնեմ թէ վայրի գեղեց-
կութիւնը կը սիրէք , օրիորդ : Հետեա-
բար ֆորսիքան խիստ պիտի սիրէք :

— Աղջիկս կը սիրէ ինչ որ անսովոր
է , ըսաւ գնդապետը , ատոր համար ի-
տալիաէն շատ հաճոյք չգգաց :

— Իտալիան չեմ ճանչնար , ըսաւ
Օրսո , բացի Փիսաէն ուր ատեն մը ու-
սանեցայ : Հիացմունք միայն ունիմ
Քէմփօ Սանդօի , Տուօօի և ծոած աշ-
տարակին համար , բայց բոլորէն աւելի
Քէմփօ Սանդօի համար :

Օրիորդ Լիտիա խորհեցաւ թէ երի-
տասարդ զինուորականը ձանձրալի պատ-
մութիւններու շարք մը պիտի սկսէր
հետեաբար յօրանջելով պատասխանեց :

— Շատ գեղեցիկ է : Ներէ՛ հայրիկ ,
թեթեւ գլխու ցաւ մը ունիմ , կ'ուզեմ
սենեակս երթալ :

Օրիորդը իր հօրը ճակատը համբու-
րեց, հպարտութեամբ մը իր գլուխը
Օրսօին շարժեց և աներևութացաւ : Աս-
կից վերջ երկու մարդերը որսորդու-
թեան և պատերազմի վրայ խօսեցան :

Գտան վաթէրլօի մէջ դէմ դէմի ե-
կած և իրարու վրայ գնդակ արձակած
են : Յաջորդաբար քննադատեցին Նա-
բոյէոն, վէլլինկդըն և Պիւխըր : Յե-
տոյ միասին եղջերու, վայրի խող և
ոչխար որսալու մասին խօսեցան ու
վերջապէս երբ գիշերը բաւական յա-
ռաջացաւ և գինիի գաւաթներն ալ
պարպուեցան գնդապետը տեղակալին
ձեռքը թոթուեց ու գիշեր բարի մաղ-
թելով բաժնուեցան :

ԳԼՈՒԽ Գ.

Գիշերը գեղեցիկ էր : Լուսնին ա-
ղօտ ճառագայթները ալիքներու վրայ
կը դողային : Նաւը թեթև հովի մը
կամքին յանձնուած յառաջ կը սուրար
խաղաղիկ :

Օր. Լիախա քնանալու չափ հակա-
մէտ չէր այդ գիշեր ու մինակ անբա-

Նաստեղծական անձի մը գոյութիւնն էր
որ կարգիլէր իրեն ըմբոշխնելու այն
յուշուհները որ առհասարակ իրենց
խառնուածքին մէջ փշրանք մը բանաս-
տեղծական կորիզ կրող անձեր կ'ըգան
իրենց սրտերուն մէջ, ծովուն վրայ
լուսնի լոյսին տակ : Իսկոյն երբ վստահ
եղաւ թէ երիտասարդ զինուորականը
քնացած է, հոգու վերարկուն, սպա-
սուհին արթնցուց ու եյաւ նաւուն
տախտակամածը : Ոչ ոք կար հոն, բացի
ղեկին վրայ հսկող նաւաստիէն որ քօր-
սիքական գաւառաբարբառով սգերդ մը
կ'երգէր ծովուն ամայի ու միօրինակ
մթնոլորտին մէջ : Գիշերուան խաղա-
ղութեան մէջ այդ տափօրինակ երգը
մասնաւոր հմայք մ'ունէր : Դժբախ-
աբար օրիորդը կատարելապէս չէր
հասկնար երգին իմաստը : Շատ մը հա-
սարակ համարներու մէջ յանկարծ մէկ
ուժեղ տող մը իր հեաաքրքրութիւնը
արթնցուց, սակայն ձիշդ ամենէն յու-
զիչ տեղը իրեն անհասկնալի բառ մը
իմաստը կորսնցնել տուաւ : Բայց օրի-
որդը հասկցաւ թէ սպաննութեան մը
առթիւ շինուած երգ մ'էր որ սպան-

նիչին կ'սպառնար, վրէժ կը գոռար և սպաննուածին շուրջ ներփողներ կը շըռայէր: Հետեւեալը այդ երգին քանի մը տողերն են որ պիտի ջանամ թարգմանել:

«Ոչ թնդանօթը և ոչ ալ սուինը կրցան անոր ճակատը աժգունել, այն ճակատը որ աճառուան երկնքին նման պայծառ էր ռազմադաշտին վրայ: Անիկա արծիւին բազէ գոյգն էր: Իր բարեկամներուն համար անապատին խորիսիւր: Իր թշնամիներուն համար ծովուն բարկութիւնը: Արեւէն բարձր էր ան ու լուսնէն խոնարհ: Ան՝ որուն Ֆրանսայի թշնամիները չկրցան փնասել, իր հայրենակիցներու դաւաճան ձեռքով սպաննուեցաւ: Այնքան մը երկչոտ եղան որ ճակատէն զարնել չի փորձեցին: Անոր քաջութեամբ վաստըկած «Պատիւի Լէգէոն»ին խաչը իմ անկողնիս քով պատին վրայ դետեղեցէք: Անոր ժապաւէնը կարմիր է: Իմ շապիկս ալ աւելի կարմիր: Հեռուն օտար երկիրներու մէջ վտարանդի որդւոյս համար պահեցէք խաչս ու արիւնոտ շապիկս: Երկու պատուածքներ պիտի

տեսնէ ան շապիկիս վրան: Իւրաքանչիւրին փոխարէն թող ինքն ալ հատ մը բանայ ուրիշի մը շապիկին վրայ: Ատով հանդերձ դեռ վրէժխնդրութիւնը անկատար պիտի մնայ: Ես այն ձեռքը կը փնտռեմ որ կրակ ըրաւ, այն աչքը որ նշան առաւ, այն սիրտը որ սճիրը յղացաւ:»

Նաւաստին յանկարծ դադրեցուց իր երգը:

— Ինչո՞ւ չես շարունակեր, հարցուց օր. Նեվիլ:

Նաւաստին ձեռքի շարժումով մը ստուեր մը ցոյց տուաւ որ նաւուն ծածկամասէն դուրս կ'ելլէր: Օրսօն էր ան որ կուգար լուսնի լոյսը ըմբռչխնելու:

— Եթէ կը հաճիս լմնցուր երգէ, յարեց օրիորդը, ևս շատ սիրեցի դայն:

Նաւաստին դէպի աղջիկը ծռեցաւ ու ցած ձայնով մը ըսաւ.

— Ես երբէք սեէ մարդու rimbocco նախտտինք չեմ ըներ:

— Ի՞նչ...

Նաւաստին պատասխանի փոխարէն սկսաւ սուլել:

— 0ր․ նեզի՛լ, կը տեսնեմ թէ Մի-
ջերկրականով կ'սքանջանաք, ըսաւ 0ր-
սօ դէպի անոր յառաջանալով: Սոսսո-
վանեցէք թէ ասանկ լուսին ուրիշ տեղ
չկայ:

— Ես լուսինն չէի նայեր, այլ Քօր-
սիքան ուսումնասիրելով զբաղուած էի
ամբողջովին: Այս նաւաստին խիստ աը-
խուր ողբերգ մը կ'երգէր, սակայն ա-
մենէն յուզիչ տեղը դադրեցաւ:

Նաւաստին ուղղեցոյցը աւելի որոշ
տեսնելու պատրուակով հսկեցաւ ու
կամաց մը օրիորդին զգեստը քաշեց:
Յայտնի էր թէ անիկա կը քաշուէր զօ-
րաւոր 0րսօին առջև երգել այդ սղբեր-
գը:

— Ի՞նչ կ'երգէիր, Փօօլօ՛, հարցուց
0րսօ: 0րիորդը կը հասկնայ զայն ու կը
փափաքի որ մինչև վերջը լսէ:

— Մոռցած եմ զայն, 0րսօ Անտօն,
ըսաւ նաւաստին, ու անմիջապէս սկը-
սաւ բարձր ձայնով երգել Սուրբ Կոյ-
սին նուիրուած երգ մը:

0րիորդ Լիտիա անուշադիր մտիկ
կ'ընէր: Թէև այլևս նաւաստին չէր ըս-
տիպեր երգելու սակայն միտքը դրաւ

անոր արտասանած խորհրդաւոր բերա-
նին նշանակութիւնը հասկնալ: Բայց իր
սպասուհին, բնիկ Ֆլօրէնսցի մը, որ
քօրսիքական բարբառը շատ չէր հաս-
կնար ու նոյնքան հետաքրքիր էր լու-
ծել հանելուկը, առանց սպասելու հար-
ցուց 0րսօին՝

— Զօրապես rimbecco ի՞նչ կը նշա-
նակէ:

— Rimbecco՞, ըսաւ 0րսօ, ատիկա
Քօրսիքացիի մը համար մահացու վի-
րաւորանք մ'է, չիրագործուած վրէ-
ժառութեան մը առթիւ եղած նախա-
տինք մը: Ո՞վ ըսաւ ձեզի rimbeccoի (*)
մասին:

— Երէկ Մարսիլիոյ մէջ նաւապե-

(*) Rimbecco. — Քօրսիքական բար-
բառով կը նշանակէ ուրիշ մը հրապա-
րակաւ նախատել: Rimbecco ընել սպան-
նուած մարդու մը զաւկին կը նշանակէ
թէ իր հօրը վրէժը լուծելու քաջու-
թիւնը ունեցած չէ, թէ ան արիւնով
մաքրած չէ իր հօր դէմ գործուած ո-
ճիրը:

ալ գործածեց այդ բառը, ըսաւ օրիորդը:

— Եւ որո՞ւ համար գործածեց, հարցուց Օրսօ անմիջապէս:

Օ՛ր, հին պատմութիւն մը պատմած ատեն: Վանինա Օրսօի մասին:

— Օրիորդ չեմ կարծեր թէ ձեզի համար Սամփիրօ հերոս մը ըլլայ, Վանինան սպանելուն համար անանկ չէ՞:

— Ի՞նչ, դուն կը կարծես թէ մեծ հերոս մ'էր:

Իր ոճիրը այն ժամանակուան վայրի սովորութեան համեմատ ներուեցաւ: Եւ յետոյ Սամփիրօ ձենովացիներուն մահացու թշնամին էր: Ինչպէ՞ս իր հայրենակիցները պիտի սիրէին զինք եթէ ան ձենովացիի մը հետ բանակցող իր կինը չսպաննէր:

— Վանինա առանց իր էրկան թուլ տուութեան ճամբայ ելած էր: Սամփիրօ շատ լաւ ըրաւ անոր վիզը ոլորելով:

— Բայց իր էրկան սիրոյն ու անոր կեանքը փրկելու համար էր որ անիկա կ'երթար ձէնովացիէն ներողութիւն խնդրելու:

— Ներողութիւն խնդրել՝ իր էրկը

նախատել ըսել էր, ըսաւ Օրսօ:

— Ու ան իր կինը իր ձեռքով ըսպաննեց... , շարունակեց օրիորդը: Ծիւաղ մը ըլլալու է:

— Անշուշտ գիտես թէ անիկա իրր շնորհք խնդրեց իր էրկան ձեռքով ըսպաննուիլ: Օրիորդ, Օդէլլօն ճիւղ մը կը նկատէք արդեօք:

— Մէկ տարբերութեամբ, անիկա նախանձոտ էր, իսկ Սամփիրօ նուաստ մը:

— Ի՞նչ, նախանձոտութիւնը նուաստութիւն մը չէ՞: Ատ ալ սիրոյ նուաստութիւնն է: Կը կարծէք թէ շարժառիթը ոճիրը կ'արդարացնէ՞:

— Օրիորդը խորխտ նայուածք մը նետեց անոր վրայ ու նաւաստիին դառնալով հարցուց թէ նաւը երբ ցամաք պիտի հասնի:

— Վաղը չէ միւս օր, ըսաւ, եթէ հովը շարունակէ փչել:

— Երանի թէ աւելի մօտ ըլլայինք որովհետեւ այս նաւը կը նեղէ գիւս, ըսաւ օրիորդը ու ելլելով իր ապաստահին թեւը մտաւ և սկսաւ քալել: Օրսօ զեկին քով անշարժ մնաց շուարած:

Օրիորդը գրեթէ անմիջապէս իր սենեակը մտաւ : Օրսօն ալ շուտով քաշուեցաւ : Երբ նաև ուն տախտակամածը պարպուեցաւ սպասուհին վերադարձաւ ու նաևաստին հարցաքննելով հետեւեալ տեղեկութիւնները տարաւ իր տիրուհիին : Թէ ան երգը որ Օրսօի ներկայութիւնովը ընդմիջուած էր, շինուած էր անոր հօր յուզարկաւորութեան ժամանակ որ երկու տարի առաջ սպաննուած էր : Նաևաստին բնաւ կասկած չուէր թէ Օրսօն կը վերադառնար իր հօրը վրէժը լուծելու ու վստահ էր թէ շատ չանցած Փիէդրանէրա գիւղին մէջ «Թարմ միս» պիտի տեսնուի : Աս կը նշանակէր թէ Օրսօ մտադրած էր իր կարծեցեալ սպաննիչներէն երկու երեք հօգի սպաննել որոնք դատարան քաշուած էին և որսվհետե դատաւորները, փաստաբանները և ոստիկանութիւնը իրենց կողմն էր անպարտ արձակուած էին :

— Քօրսիքայի մէջ արդարութիւն չկայ, ըսաւ նաևաստին, ու ես լաւ հըրացան մը կայսերական դատարանի դատաւորէն լաւ կը սեպեմ : Հոս թշնա-

մի ունեցող մը երեք «կ»երէն մին ընարելու է . կռիւ, կրակ, կացին :

Այս հետաքրքրական տեղեկութիւնը նշանակելի փոփոխութիւն մը յառաջ բերաւ օրիորդին հանդէպ գորավար Տէլա Բէպիաի ունեցած արամադրութիւններուն մէջ : Այդ վայրկեանէն սկսեալ անգլուհիին աչքին Օրսօն մեծ անձնաւորութիւն մը եղաւ : Հիմա անոր անփայթ կեցուածքը, համարձակութիւնը և լաւ արամադրութիւնը որ նախապէս աւելի աննպաստ տպաւորութիւն մը թողուցած էին իրեն վրայ ընդհակառակը սկսաւ իր հիացումին արժանանալ : Օրսօն անոր Փիէսքօ մը երեցաւ որ թեթեւ երևոյթի մը տակ մեծ կերպարանք մը կը պահէր : Թէև քանի մը սրիկաներ սպաննելը իր հայրենիքը փրկելէն նուազ առաքինութիւն մ'է, սակայն վրէժխնդրութիւնը, վըրէժխնդրութիւն է : Բացի աս կիները չեն սիրեր հերոսները քաղաքագէտները լլան : Օր . Նէվիլ առաջին անգամն ըլլալով նկատեց թէ երիտասարդ զինուորականը մեծ աչքեր, ճերմակ ակռաներ, շնորհալի երևոյթ մը, դաստիարակու-

Թիւն և ազնուականի մը վայելչութիւնը ունէր: Հետեւեալ օրը քանի մը անգամ խօսեցաւ անոր հետ ու զայն շատ հետաքրքրական գտաւ: Քօրսիքայի մասին կարգ մը հարցումներ ըրաւ, որոնց շատ լաւ պատասխանեց: Քօրսիքան՝ որ դեռ շատ երիտասարդ ձգած էր նախ վարժարան ու յետոյ գինուորական վարժարան երթալու համար, միակ բանաստեղծական դէպքերով լեցուն տեղ մ'էր իր մտքին մէջ: Անոր լեռներուն, անտառներուն և բնակիչներու սովորոյթներուն մասին խօսած ժամանակ մասնաւոր կենդանութիւն մը ու եռանդ մը կ'ստանար: Ինչպէս դիւրին է երևակայել «վրէժ» բառը մէկէ աւելի անգամներ արտասանուեցաւ իր խօսակցութեան միջոցին: Օրսօն բաւական զարմացուց օր. Լիտիան իր հայրենակիցներու մշտական առելութիւնները դատապարտելով: Գիւղացիներու համար սակայն ներելի գտաւ ըսելով թէ վրէժինդրութիւնը թշուառներուն մենամարտն է:

— Ճշմարիտ է, ըսաւ, թէ մարդերը հոս մէկգմէկ չեն սպաններ առանց

կանխաւ զիրար ասպարէզ հրաւիրելու: «Զգուշացի՛ր, ու ես ալ իմ կողմէս կը զգուշանամ» ահաւաստիկ այն խորհրդաուր խօքը որ երկու թշնամիներ իրենց մէջ կը փոխանակեն իրարու ետեւէ փոս փորելէ առաջ: Հոս ո'ւէ տեղէ աւելի շատ են մարդասպանութիւնները բայց երբէք անարգ պատճառ մը չես կրնար գտնել այս ոճիրներուն համար: Մարդասպաններ շատ ունինք բայց գողեր, երբէ՛ք:

Երբ ոճիրի և վրէժի մասին կը դառնար խօսքը օրիորդը ուշով կը դիտէր անոր դէմքը, բայց ամենաթեթեւ յուզում մը անգամ չէր գտներ անոր երեսին վրայ: Արդէն այն գաղափարը կազմած էր թէ անոր նկարագրին ընդհանուր գծերը այնքան մը զօրաւոր են որ բոլոր աչքերուն ալ կրնար անթափանցելի դառնալ: Սակայն օրիորդը խորապէս կը հաւատար թէ շատ չանցած Գնդապետ Տէլա Բէպիտի աճիւնները իրենց պահանջած հանգիստը պիտի գտնեն:

Նաւը ալ մօտեցած էր Քօրսիքայի: Նաւապետը ծովեզրին գլխաւոր մասե-

րը ցոյց կուտար անոնց: Թէև օրիորդ
Լիտիա անծանօթ էր կղզիին սակայն ա-
նուանները լսելով աւելի հաճոյք կ'ըզար:
Միօրինակ տեսարան մը դիտելէ աւելի
ձանձրալի բան չկայ: Մերթընդմերթ
օրիորդը իր հօր հեռագրիտակին օգնու-
թեամբ գիւղացի մը կը նշմարէր որ
հրացան մը ուսին, նժոյգին վրայ նըս-
տած քառատրոփ բլուրն ի վեր կը խո-
յանար: Ասոնց իւրաքանչիւրը աւագակ
մը կը նկատէր ան կամ որդի մը՝ որ
կ'երթար իր հօր վրէժը լուծելու: Օր-
սօն կը վստահացնէր սակայն թէ անոնք
մօտիկ գիւղաքաղաքի մը խաղաղ ժո-
ղովուրդէն են որ գործով կը ճամբոր-
դեն, իրենց հրացանները պէտք է ա-
ւելի սովորութեան համար կրեն,
ճիշտ ինչպէս պճնասէր մը կը կրէ իր
վայելուչ գաւազանը: Օր. Լիտիա հրա-
ցանը դաշոյնէն նուազ պատշաճ ու
նուազ վիպական կը գտնէր սակայն ինչ
որ ալ ըլլար գաւազանէն լաւ կը սեպէր
մարդու մը համար: Կը յիշէր թէ Լսրա
Պայրընի բոլոր հերոսներն ալ զնդակով
ինկած էին ու ոչ թէ դանակով:

Երեք օր ևս նաւարկելէ վերջ մեր

ճամբորդները վերջապէս Արիւնտտ կըզ-
գիները հասան: Աճաքիսի ծովախորշին
հիանալի հեռապատկերը պարզուեցաւ
աչքերուն առջև: Այս ծովածոցը կարե-
լի է նմանցնել Նափոլիի ծրցին: Ծո-
վեղըրը ամայի էր: Ոչ տուներ կային և
ոչ ալ սեհ բնակարան: Յամաքը ամէն
բան տխուր գեղեցկութիւն մը ունէր:

Քաղաքին այդ ժամակուան վիճակը
դաշտերուն ամայութիւնը ալ աւելի կը
չեշտէր: Փողոցներուն մէջ շարժում
չկար, հազիւ քանի մը դէմքեր կը
նշմարուէին որոնք կ'երթեկէին փողո-
ցին երկայնքը: Քանի մը գիւղացի կի-
ներէ զատ որոնք եկած էին ապրանք
ծախելու, ուրիշ կին չկար: Իտալական
քաղաքներու յատուկ եղող ոչ բարձր
խօսակցութիւն, ոչ խնդուք և ոչ ալ
երգ գոյութիւն ունէր: Տեղ տեղ ծառի
մը շուքին տակ երկոտասանեակ մը
մարդեր թուղթ կը խաղային կամ խաղ-
ցողները կը դիտէին: Վէճ ու կռիւ չի
կար բնաւ: Քօրսիքացին բնութեամբ
լուրջ է ու լուռ: Իրիկուան քիչեր կու-
գան դուրս մաքուր ու գով օդ վայել-
ելու: Իսկ ծովեղըրը շրջագայողներէն

մեծ մասը օտարականներ էին: Կղզե-
ցիները տուներուն առջև կեցած՝ բազէի
նման իրենց բոյնը կը հսկէին:

ԳԼՈՒԽ Դ.

Քօրսիքա հասնելէն երկու օր վերջ՝
երբ արդէն օրիորդը այցելած էր Նա-
փուէննի ծնած տունը ու աւելի կամ
նուազ օրինական միջոցներով պատի
զարդարանքներէն փոքրիկ մաս մը ձեռք
ձգած էր, խոր ախրութեան զգացում
մը ունեցաւ, ինչպէս կ'ունենան բոլոր
օտարականները երբ ինքզինքնին կը
գտնեն անհամբոյր բնակիչներով շրջա-
պատուած կղզիացած վայր մը: Չափա-
զանց զղջաց իր յամառ որոշումին հա-
մար: Ետ գառնալ կը նշանակէր վտան-
գել աներկիւղ ճամբորդի իր համբաւը,
հետեւաբար որոշեց համբերել ու կրցա-
ծին չափ լաւ ժամանակ անցնել: Այս
քաջ որոշումը տալէն վերջ մատիտ ու
ներկ պատրաստեց, ծովախորշին տեսա-
րանը նկարեց: Նաև նկարեց պատկերը
ձմերուկ ծախող արևակէզ գեղջուկի մը
որ ձերմակ մօրուք և կատաղի սինլքո-

րի մը կերպարանքն ունէր: Այս բոլորը
դեռ բաւական չէին գինքը գուարճա-
ցնելու հետեւաբար ուղեց տասնապեա-
ներու ցեղէն սերող այդ երիտասարդ
Քօրսիքացին դարձի բերել: Ու ասիկա
ընել շատ դժուար չէր սրովհետև Օրսո
չատ չէր աճապարեր իր գիւղը երթալ
ու հակառակ որ Աճաքիսի մէջ ոչ ոք
կը ճանչնար, սկսաւ սիրել հոն: Օր-
Լիտիա նաև ստանձնած էր լեռան այդ
վայրի արջը կրթելու դժուարին գործը,
ստիպելով զայն որ հրաժարի գինքը հոն
բերող շար ծրագիրներէն: Երիտասար-
դը ճանչնալէն ի վեր սճիր մը կը սե-
պէր թողուլ որ ան իր կեանքը փճա-
ցնէ:

Մեր ճամբորդները իրենց ժամա-
նակը հետևեալ կերպով կը վատնէին:
Առտուն կանուխ գնդապետն ու Օրսոն
որսի կ'երթային, օր-Լիտիա երբեմն կը
գծէր երբեմն ալ իր բարեկամներուն կը
գրէր: Ժամը Յին ատենները մարդերը
կը գառնային որսով բերնաւորուած:
ձաշէն վերջ օրիորդը կ'երգէր, գնդա-
պետը կը քնանար իսկ երկու երիտա-
սարդները երկար նստած կը խօսակ-

ցէին :

Անցադրի համար կարգ մը անհրա-
ժեշտ փոփոխութիւններ գնդապետին
ստիպեցին կուսակալին այցելել որ իր
միւս պաշտօնակիցներու նման ձանձրա-
ցած՝ խենթեցած էր լսելով թէ Անգլի-
ացի հարուստ զինուորական մը եկած
է կղզին, ընկերական մարդ մը ու գե-
ղեցիկ աղջկան մը հայրը : Կուսակալը
լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ, մեծ
ընծաներ շնայեց ու քանի մը օր վերջ
փոխադարձ այցելութեան եկու : Գըն-
դապետը դեռ նոր ճաշած կը պատրաս-
տուէր քնանալ, օրիորդը հինցած դաշ-
նակի մը օգնութեամբ կ'երգէր, Օրսօն
երգին երեսները կը դարձնէր ու զգու-
շութեամբ կը դիտէր երգիչին ուսերն
ու գանգուրները :

Կուսակալին դալուստը իմացուե-
լուն պէս օրիորդը դադրեցաւ երգելէ,
գնդապետը պառկած տեղէն վեր ցատ-
կեց, սաքերը շփեց և կուսակալը իր
աղջկան ծանօթացուց :

— Պրն. Տէլա Բէպիան ծանօթացնե-
լու հարկ չեմ տեսներ, կարծեմ թէ
արդէն կը ձանձնաս զինքը :

— Գնդապետ Տէլա Բէպիայի որ-
դի^{օն}, հարցուց կուսակալը փոքր ինչ
շփոթած :

— Այո՛, աէր իմ, պատասխանեց
Օրսօ :

— Իր հայրը ձանշնալու պատիւն
ուներցած եմ :

Սօսակցութեան հասարակ նիւթերը
շուտով սպառեցան : Գնդապետը հակա-
ռակ իր ուղելուն քանի մը անգամ յօ-
րանջեց, իսկ Օրսօն իբր ազատական մը
չէր ուղեր գահին արբանեակներէն մէ-
կուն հետ խօսիլ : Հետեւաբար օրիորդը
շարունակեց խօսակցութիւնը : Կուսա-
կալն ալ իր կողմէն մեծ հաճոյք մը
կ'գգար խօսելով Փարիզի ու աշխարհի
վրայ աղջկան մը հետ որ եւրոպական
ընկերութեան բոլոր ականաւոր մար-
դերը ձանշնալու պատիւն ունի : Իր խօ-
սակցութեան ժամանակ մերթըմներթ
Օրսօն կը դիտէր տարօրինակ հետաքր-
քրութեամբ մը :

— Յամաքը եղած ատեննի՞դ կը
ձանշնայիք պրն. Տէլա Բէպիան, հար-
ցուց ան օրիորդին :

Օրիորդը քիչ մը շուարած պատաս-

խանեց թէ գիրենք Քորսիքա տանող նաւուն վրայ միայն ծանօթացած էին անոր :

— Լաւ երիտասարդ մը կ'երևի, ըսաւ կուսակալը ցած ձայնով : Ու աւելի ցած ձայնով մը հարցուց, ի՞նչ նպատակի համար Քորսիքա եկած է :

Օրիորդը մեծաշուք կերպարանք մը առնելով ըսաւ .

— Ես հարցուցած չեմ, կրնաք դուք հարցնել :

Կուսակալը չպատասխանեց, բայց քանի մը վայրկեան վերջ լսելով թէ երիտասարդը դնդապետին հետ անգլիերէն կը խօսի, ըսաւ .

— Ինծի անանկ կը թուի թէ դուք շատ ճամբորդած էք : Քորսիքան ու իր սովորութիւնները մոռցած ըլլալու էք :

— Տակաւին բանակին կը պատկանի՞ք :

— Կէս թոշակով եմ, տէ՛ր իմ :

— Անանկ կը կարծեմ թէ Քրանտասական բանակին մէջ այնքան ծառայած էք որ հիմա ալ իրական Ֆրանսացի մը էք :

Քորսիքացիի մը համար շատ հաճե-

լի չէ յիշեցնել թէ ինք Մեծ Ա. գգիին կը պատկանի : Անոնք կը փափաքին իրենց առանձին և ուրոյն ազգ մը մնան միշտ : Հետեաբար Օրսո քիչ մը զըրգըռուած պատասխանեց .

— Տէ՛ր իմ, կը խորհիք թէ Քորսիքացի մը պատուաւոր մարդ ըլլալու համար անպայման Փրանսական բանակի՞ն ծառայելու է :

— Անշուշտ ո՛չ, պատասխանեց կուսակալը, ատիկա չէր ինչ որ կ'ուզէի ըսել : Այս երկրին կարգ մը սովորութիւնները յիշեցնել կը փափաքէի աւելի զոր վարչապետ մը շտրեթ տեսնել :

Անիկա «սովորութիւն» բառին վերայ մասնաւոր շեշտ մը դրաւ ու իր դէմքին տուաւ խիստ լուրջ արտայայտութիւն մը : Ասկից քիչ վերջ մեկնեցաւ իր հետ տանելով օրիորդին օր մը իր կնոջ այցելելու խոստումը : Երբ մինակ մնացին օրիորդը ըսաւ Օրսոին :

— Ես եկայ հոս գիտնալու համար թէ կուսակալ մը ինչ ըսել է : Այս մարդը ինծի խիստ հաճոյալի երեցաւ :

— Ընդհակառակը, ըսաւ Օրսո, ես զայն չափազանց տարօրինակ մէկը դը-

տայ, իր շեշտակի ու խորհրդաւոր արտայայտութեան համար:

Գնդապետը քնատ էր, հեռեւարար օրիորդը դէպի Օրսօին ծռելով կամացուկ մը յարեց:

— Ես ձեր կարծածին չափ խորհրդաւոր չգտայ գայն, որովհետեւ հասկըցայ իրեն ըսածներուն իմաստը:

— Անշուշտ դուք շատ սուր էք ու եթէ նշանակութիւն ալ չպարունակէին դուք կրնայիք տալ:

— Մարքիզ Մասքարիլի վայել ո՞ճով մը պատասխանեցիք ինծի, պրն. Բէպիա, սակայն ես իմ յաւակնուածութեանս ճշտութեան ապացոյցը պիտի տամ: Ես մի քիչ կախարդ եմ և մէկը երկու անգամ տեսնելէս վերջ անոր խորհուրդները կրնամ կարդալ:

— Աստուած իմ, կը վախցնէք զիս օրիորդ: Եթէ իմ ալ խորհուրդներս կարդացած էք չեմ գիտեր ուրախանամ թէ տրամիմ:

— Պրն. Տէլա Բէպիա, շարունակեց օրիորդը կարմրելով: Դեռ քանի մը օր կ'ընէ որ զիրար ճանչցած ենք, սակայն ներէ ինծի որ ըսեմ թէ, թէ՛ ծովու

վրայ և թէ չքաղաքակրթուած երկիրներու մէջ մարդիկ շուտով կը բարեկամանան իրարու հետ: Հետեւաբար մի գարմանար եթէ քեզի հետ խօսիմ նիւթերու մասին որոնք աւելի անձնական գաղտնիքներ ըլլալու հանգամանքը ունին ու որոնց մէջ օտար մը խառնուելու չէ:

— «Օտար» բառը մի գործածեր, օրիորդ, միւս բառը աւելի լաւ էր:

— Լաւ, պէտք է որ ըսեմ թէ առանց քու գաղտնիքներդ գիտնալու համար մասնաւոր ջանքեր ընելու, ի մեծ ցաւ ինծի, անոնցմէ շատերը գիտ) ցած եմ: Գիտեմ քու ընտանիքիդ գըլխուն պատահած դժբախտութիւնը և ժողովուրդէն ալ շատ լսած եմ ձեր երկրացիներու ոխակալ և վրէժխնդ իր նկարագրին մասին: Միթէ կուսակալն ասոր չէ՞ր որ կ'ակնարկէր:

— Կրնա՞ք խորհիլ... ըսաւ Օրսօ մահուան չափ տժգունելով:

— Ոչ, պրն. Տէլա Բէպիա, ընդմիջեց օրիորդը, ես գիտեմ թէ դուք պատուաւոր մարդ մ'էք: Կը յիշէք թէ դուք ինծի ըսիք որ ձեր երկրին մէջ

Թշուառները միայն վրէժ խնդրու թեան
կը գիմեն ու գուք ասոր տուիք : «տե-
սակ մը մենամարտ» անուներ :

— Օրիորդ, ինչպէս կը փորձէք ե-
րևակայել թէ ես մարդասպան մը կըր-
նամ ըլլալ :

— Քանի որ այս խնդրոյն մասին կը
խօսիմ, պրն . Օրսո , պէտք է որ գիտ-
նաք թէ ես ուէ կասկած չունիմ ձեր
մասին : Ես այս բաները կ'ըսեմ լոկ ձեզ
վստահացնելու համար թէ ձեր երկրի
այն բարբարոս նախապաշարուններուն
մէջ մէկը ունիք որ պիտի օգնէ ձեզի
անոնց գիմագրաւելու համար : Հիմա
ա՛լ մ'ոռնանք այս չար բաները , անոնք
սկսան գլուխս ցաւցնել ու արդէն շատ
ալ ուշ է : Ինծի շեւ բարկացած անանկ
չէ՞ : Գիշեր բարի , անգլխական ձեռով —
ու իր ձեռքը երկարեց :

Օրսո լաւ մը սեղմեց զայն :

— Օրիորդ , ըսաւ , գիտէք որ վար-
կաններ կուգան երբ իմ մէջս հայրե-
նիքիս բնագոգները կ'արթնան : Երբեմն
երբ խեղճ հօր վրայ կը մտածեմ , սար-
սափելի մտածումներս միտքս կը պա-
շարեն : Ծնորհակալ եմ քեզի , հիմա

այդ բոլորէն ալ ազատ կ'զգամ ինք-
զինքս :

Աւելի երկար պիտի խօսէր դեռ ,
սակայն օրիորդը թէյին դգալը ձեռքէն
վար ձգեց որուն ձայնէն գնդապետն
արթնցաւ :

— Տէլա Րէպիա , վաղն առտու ճիշդ
ժամը հինգին որսորդութիւնը չի մոռ-
նաք :

ԳԼՈՒԽ Ե .

Միւս օրը , որսորդներու վերա-
դառնալէն առաջ , Օր . Նէվէլ , որ ծո-
վուն եզերքը պառայի ելած էր , պան-
դոկը վերադարձած պահուն , սևեր հա-
գած դեռատի աղջիկ մը տեսաւ , որ
սև , պզտիկ , բայց կայտառ ձիւ մը վը-
րայ հեծած քաղաք կը մտնէր : Անոր
կը հետեւէր պատուտած մոխրագոյն վե-
րարկուով գիւղացի մը որ իր պարանո-
ցէն կախուած ունէր գինիի շիշ մը ,
մէջքը կապուած ատրճանակ մը և ձեռ-
քը հրացան մը որուն կոթը կը հանգ-
չէր թամբին կցուած գրպանին մէջ :

Այս տարազը թատերախաղի աւագակի
 և կամ ճամբորդ Քորսիքացի խանութ-
 պանի մը մը ճշմարիտ մէկ պատկերն
 էր: Առաջին բանը որ օրիորդին ուշա-
 դըրութիւնը գրաւեց, աղջկան անհա-
 մեմատ գեղեցկութիւնն էր: Հտղիւ-
 հազ քսան տարեկան էր ան, բարձրա-
 հասակ, խարտեաչ մազերով, կապույտ
 աչքերով, վարդագոյն շրթներով և փը-
 դոսկրեայ ակօաներով: Անոր նայուածք
 ներուն մէջ կը մարմնանային վեհանձնու
 թեան՝ անհանգստութիւնն ու տխրու-
 թիւնը: Գլխուն վրայ կը կրէր վայել-
 չագեղ սև բեհեգեա լաչակ մը (mezzaro):
 Նրկայն շագանակագոյն մազերը փաթ-
 թոցաւոր թագ մը կը ձևացնէին անոր
 գլխուն շուրջը. հագուստը պարզ էր և
 կոկիկ:

Օր. Նէվիլ, պատեհութիւն ունե-
 ցաւ լաւ մը դիտելու դեռատի աղջիկը
 երբ ան իր ձին կեցուցած անցորդի մը
 քանի մը հարցում կուղղէր: Իր դէմ-
 քին արտայայտութենէն կերեւնար որ
 շատ անձկոտ էր ան: Պատասխան մը
 ստանալէն վերջ ճամբայ ելաւ որարչաւ
 մինչև այն պանդոկը ուր իջևանած է-

ին Գնդապետ Նէվիլ և Օրսո: Պանդո-
 կապետին հետ քանի մը խօսք փոխա-
 նակելէն վերջ թեթևօրէն վար ցատկեց
 ձիէն և հոն գտնուած քարէ աթոռի մը
 վրայ նստաւ: Օր. Նէվիլ իր գաղխա-
 կան տարազով անոր առջևէն անցաւ
 բայց ան աչքը վեր անգամ չվերցուց:
 Քառորդ ժամ վերջ, օրիորդը իր պա-
 տուհանէն նայելով, աղջիկը նոյնտեղ
 և նոյն դիրքին մէջ գտաւ: Քիչ վերջ,
 Գնդապետը և Օրսո վերադարձան: Պան-
 դոկապետը քանի մը խօսք ըսաւ անձա
 նօթ աղջկան և ցուցուց Տէլա Բէպիան
 որ իրենց կը մօտենար: Աղջիկը կարմը-
 րած նստարանէն ելաւ, քանի մը քայլ
 առաւ, բայց յանկարծ կեցաւ, կարծես
 քար կտրած: Օրսո անոր դիմացը կե-
 ցաւ փութկոտ նայուածքով մը:

— Դո՛ւն ես Օրսո Տէլա Բէպիա», հար-
 ցուց աղջիկը յուզուած ձայնով մը, «իմ
 անունս Գօյօմպա է:

— Գօյօմպա», բացաբանչեց Օրսո,
 և գայն դրկելով համբուրեց սիրով մը
 որ մեծապէս դարմացուց Գնդապետն
 ու իր աղջիկը:

— Ներէ ինձի եղբայր, ըսաւ Գօ-

լօմպա, որ առանց քու հրամանիդ եկայ, բարեկամներէս լսելով որ հոս հասեր ես, քեզ տեսներու անդուսպ փափաքն ունեցայ» :

Օրսօ կրկին համբուրեց զայն և Գընդապետին դառնալով «իմ քոյրս է» ըսաւ, «եթէ իր անունը չի տար զինք չպիտի ձանձնայի — Գօլօմպա, ներկայացնեմ ձեզ Գնդապետ Սըր Թօմաս Նէվիլը — անշուշտ կը ներէք Գնդապետ, կը ցաւիմ ձեզի հետ ճաշելու պատիւը պիտի չունենամ այսօր, քոյրս . . .

— Կը դարմանամ, բայց ո՞ւր պիտի ճաշէք սիրելիս : Գիտէք որ այս գետինն անցնելիք պանդոկին մէջ մէկ ճաշածամ կայ միայն և այն ալ իմ տրամադրութեանս տակ : Օրիորդը մեծ հաճոյք պիտի պատճառէ աղջկանս եթէ միանայ մեզի :

Գօլօմպա ընդունեց այդ հրաւերը առանց ստիպումի և երեքը միասին պանդոկէն ներս մտան : Աղջիկը Օր. Նէվիլի ներկայացուած պահուն առանց խօսելու մինչև գետին խոնարհութիւն ըրաւ : Պարզ էր որ շատ կը քաշուէր, քանզի բարեկիրթ օտարներուն մէջ կը

գտնուէր, թէև իր ընթացքին մէջ գըռեհիկ բանմը չկար : Հակառակ օտարական մը ըլլալուն՝ անիկա համակրելի տպաւորութիւն ձգեց :

Այս խիստ պատճառով Օր. Նէվիլ չափազանց սիրեց ու իր առանձին սենեակին մէջ տեղ տուաւ Օր. Տէլա Բէպլիսի : Գօլօմպա իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ու առանձնացաւ սենեակին մէջ՝ մաքրուելու համար :

Վերադարձած պահուն՝ երբ Գնդապետին հրացանները տեսաւ՝ դիտեց զարմացումով մը, «ի՞նչ գեղեցիկ հրացաններ, քո՞ւկդ են եղբայր» հարցուց :

— Ո՛չ, Գնդապետին անգլիական հրացաններն են :

— Երանի թէ դուն ալ ատանկ հաս մը ունենայիր :

— Շատ ուրախ պիտի ըլլամ պարոն Տէլա Բէպլիս, ըսաւ գնդապետը, եթէ ատոնցմէ մէկը ստանալու ըլլաք, այս պիտի նուէրի մը արժանի էք, երևակայեցէք օրիորդ՝ այսօրու ան իր 14 shot էն և ոչ մէկը պարապ գնաց :

Շատ մը ստիպումէ վերջ Օրսօ հրա-

ցանը ընդունելու հաւանեցաւ ի մեծ երջանկութիւն իր քրոջ, «ընտրեցէք» ըսաւ Գնդապետ, Օրսո մերժեց, «Ուրե մըն քոյրդ թող ընտրէ քեզի համար»:

Գօլոմպա առանց երկրորդ հրաւերի մը սպասելու հրացաններէն ամենէն պարզը ընտրեց, «Պէտք է որ ասիկայ բաւական հեռու տանի զնդակը»:

Ճաշի հրաւերը վերջ տուաւ Օրսօի ջերմ շնորհակալութիւններուն: Օր: Նէ վիլ հաճութեամբ դիտեց որ Գօլոմպա ճշմարիտ պապականի մը պէս, ճաշի սկելէ առաջ երեսը խաշակնքեց:

— Այս աղջիկը իր նախնական Քօրսիքացիի սովորութիւններով հիանալի ուսումնասիրութիւն մ'է ինծի համար, ըսաւ ինքնիրեն:

Օրսո շատ տնհանգիստ էր վախնալով որ մի գուցէ իր քոյրը գռեհիկ խօսք մը խօսի կամ շարժում մը ընէ: Բայց Գօլոմպա գգուչութեամբ իր եղբայրը կը դիտէր և անոր շարժումներուն կը հետեւէր: Երբեմն իր անթարթ տխուր նայ ուածքը անոր վրայ կը յառէր և Օրսո հասկնալով (անոր) այդ նայուածքին թագուն նշանանակութիւնը, անհանգիստ

էր: Գնդապետը իտալերէն չգիտնալուն պատճառաւ՝ բոլորն ալ Գաղիերէն կը խօսէին. Գօլոմպան շատ լաւ կը հասկընար այդ լեզուն թէև իր հնչումը այնչափ լաւ չէր:

Ճաշէն վերջ Գնդապետը իր բնական պարզախօսութեամբ հարցուց Օրսօի թէ արդեօք չէր փափաքէր իր քրոջ հետ մինակ խօսակցիլ և որ այդ պարագային ինք և իր աղջիկը պատրաստ էին միւս սենեակը առանձնանալու: Օրսո շնորհակալութեամբ մերժեց ըսելով թէ Pietranera հաստատուելէն վերջ շատ ժամանակ կունենան մինակ խօսակցելու:

Ուստի Գնդապետը բազմոցին վրայ իր սովորական տեղը գրաւեց և Օր. Նէվիլ իզուր ջանաց Գօլոմպան խօսեցնելու, յետոյ խնդրեց Օրսօէն որ իր սիրած Տանդէի մէկ երգը կարդայ, Օրսո ինֆըրնօէն (Inferno) ընտրեց երգ մը որ կը պարունակէր Fraucesea da Rimini յաւրավէպը, և սկսաւ կարդալ այն վսեմ տողերը, այնչափ որ հիանալիօրէն կը բացատրէին սիրային գիրք մը կարդալու վտանգները: Մինչ կը կարդար, Գօլոմպա սեղանին մօտեցաւ: Գլուխը

որ ցարդ վար կախած էր՝ վերցուց ,
 աչքերուն բիբերը լայնցան և տարօրի-
 նակ կրակով մը վառուիլ սկսան , ու
 երթալով կը դեղնէր ու կը կարմրէր և
 իր աթուռին վրայ ջղային ու անհանգիստ
 էր : Հիանալի իտալական կազմութիւնը
 որ իմաստակ դասախօսութեանց պէտք
 չունի բանաստեղծութեան մը դեղեց
 կութիւնը հասկնալու և վայելելու :

Երբ Օրսօ վերջացուց ,

— Ինչ հիանալի է , բացազանչեց
 Գօլօմպա , ո՞վ գրեց այդ եղբայր :

Օրսօն ամօցաւ այս հարցումէն
 բայց Օր . Նէվիլ ժպտելով պատասխա-
 նեց թէ այդ գրողը Ֆլօրէնթայն բա-
 նաստեղծ մըն էր որ հարիւրաւոր տա-
 րիներ առաջ մեռած էր :

— Երբ Փիթրէնէրա հաստատուինք
 պէտք է որ Տանդէի (ոտանաւորներ)բա-
 նաստեղծութիւնները կարդաս , ըսաւ
 Օրսօ :

— Օ՛ , ո՛րչափ հիանալի է , կրկնեց
 Գօլօմպա , և սկսաւ արտասանել միտ-
 քը պահած քանի մը համարները , իր
 եղբորմէն շատ աւելի ազդու և ոգե-
 ւորիչ ձայնով մը : Օր . Նէվիլը ապշե-

ցաւ ,

— Այնպէս կերեւի թէ բանաստեղ-
 ծութիւն շատ կը սիրես օրիորդ : Կը նա-
 խանձիմ քեզի երբ կը խորհիմ թէ որ-
 չափ պիտի ըմբոշխնես Տանդէն երբ ա-
 ռաջին անգամ զայն կարդաս , ըսաւ ա-
 նոր :

— Կը տեսնես Օր . Նէվիլ , ըսաւ
 Օրսօ , Տանդէի տաղերը ինչ զարմանա-
 լի զօրութիւն ունին որ կարող են յու-
 զել այս աստիճան խեղճ ու տգէտ աղ-
 ջիկ մը : Բայց կը սխալիմ : Հիմա կը
 յիշեմ որ Գօլօմպա շատ պզտիկ տարի-
 քէն ոտանաւորներ կը թոթովէր , և հայ
 ըս միշտ իր նամակներուն մէջ կը գը-
 րէր թէ ան քաղաքին և չըջակայքի ամե-
 նէն լաւ ճառախօսն էր :

Գօլօմպա աղերսական նայուածք մը
 ուղղեց իր եղբօր , Օր . Նէվիլը շատ հե-
 տաքբերուած խնդրեց որ Քօլօմպա իր
 ձիրքին մէկ նմոյշը ցուցնէ անոր : Օր-
 սօ զղջաց իր քոյրը գովելուն և ի զուր
 ջանաց օրիորդին ցուցնել թէ Տանդէի
 բանաստեղծութիւնը լսելէն վերջ Care-
 can Ballataն շատ տափակ և անհամ պի-
 տի երևնար , բայց ատիկա աւելի ևս

օրիորդին հետաքրքրութիւնը գրգռեց
կարճ բան մը ըսէ, վերջապէս ստիպ-
ուած Օրսօ ըսաւ իր քրոջ:

Քօլօմպա հառաչեց և վայրկեան մը
ուշադիր նայեցաւ սեղանի ծածկոցին և
յետոյ առաստաղին ու վերջէն ձեռքը
աչքերուն վրայ դնելով, նման ան թըռ-
չուններուն որոնք ապահով կողքան ինք-
զինքնին երբ իրենց գլուխը կը ծածկեն,
սկսաւ երգել հետեւեալ կտորը:

ԿՈՅՍՆ ԵՒ ԱՂԱՒՆԻՆ (ՀԱՒԲԱԼ)

Սոր ու խաւար հովտի մը մէջ, այդ
հեռաւոր լեռանց վրայ,
Ուր օրուան մէջ մի ժամ միայն արևու
լոյսը կը շողայ,
Դուռ, լուսամուտ ամուր փակուած
Տնակ մը կայ տխրամած,
Տանիքէն վեր չես տեսներ ծուխ,
սեմն վաղուց կանաչցած:

Բայց կէսօրին երբ դայ արեւ, լուսամուտ
կը բացուի:
Ճախարակին քով զբաղեալ հոն որբուհի

մը կը նստի,
Մինչ կըմանէ իր ճախարակ, մեղմ
տխրագինն կերգէ նա,
Որբին ցաւը մեղմող սակայն պատաս-
խանող ճայն չի կայ:

Բայց դիպուածով գարնան մի օր այդ
մօտակայ մի ծառին
Աղաւնի մը թառաւ վրան, լսեց որբի
մեղեդին
Թէ դու կողբաս, օրիորդ, դու մինակ
չես վշտի տէր
Անգութ բազէն զարկաւ ընկերս և ես
ողբամ իմ ընկեր:

Այդ չար բազէն արիւնարբու շուտ ինձ
ցուցուր աղաւնի,
Տկար գանգատդ թէ անարգէ և ամպի
մէջ սաւառնի,
Վար պիտի ձգեմ այդ աւերիչ թէ թև
ունի դօրաւոր,
Վրիժառու գնդակս զինք վար պիտի
գլորէ վիրաւոր:

Բայց ես լքեալ ու միայնակ, սև ո՞վ
նեցուկ ինձ լինի,

կամ ետ բերէ պանտխդացած իմ եղ-
բայրս դէպ ինծի :
Թէ ինձ ըսես , ով օրիորդ , թէ եղբայրդ
ուր բնակի ,
Հովը կտրելով ես թեւերովս անոր տանիմ
քեզ պիտի :

— Որքան լաւ մարդուած աղանի
մ'է , դոչեց Օրսօն և գրկեց իր քոյրը
անանկ յուզումով մը որ բնաւ չէր հա-
մապատասխաներ իր կեղծեւ իորձած
զուարճութեանը :

— Ինչու երգդ խիստ գրաւիչ էր ը-
սաւ Օր . Նէվիլ , կը փափաքիմ որ զայն
գրես իմ յուշատետրիս մէջ : Զայն
անգլիարէնի պիտի վերածեմ ու նօթա-
գրբեմ եղանակը :

Ծերունի գնդապետը , որ բան միսկ
հասկցած չէր իր գնահատումը ըրաւ
հեռուողութեամբ իր աղջկան : Յետոյ
աւելցուց « Այդ աղանին զոր կը յի-
չէք օրիորդ , արդեօք ա՞յն է որ այս
մեր ճաշի ժամանակ խոռովեցինք :

Օր . Նէվիլ իր յուշատետրը բերաւ
ու գարմանքով տեսաւ թէ ողբերգակը

իր բանաստեղծութիւնը օրինակած ժա-
մանակ բնաւ չէր հետեւեր ոտանաւորի
ձևերուն և կանոններուն : Քօլօմպաի
արտառոց տառասխալները մէկէ աւելի
անգամներ Օր . Նէվիլը խնդացուցին ,
վիրաւորելով Օրսօի եղբայրական հը-
պարտութիւնը :

Պառկելու ժամանակ ըլլալով երկու
օրիորդները իրենց սենեակը քաշուեցան :
Մինչ Օր . Նէվիլ , իր ապարանջանը ,
վզնոցն ու մատանիները հանելով կըղ-
բաղէր , դիտեց թէ Գօլօմպա իր մէջքէն
քաշեց հանեց դաշոյն մը որ հոգատա-
րութեամբ մը պահեց իր զգեստներուն
տակ : Յետոյ ծունկի եկաւ ու ջերմե-
ռանդօրէն աղօթեց : Երկու վայրկեան
վերջ արդէն անկողնին մէջ էր : Օր .
Նէվիլ որ բնութեամբ խիստ հետաքըր-
քիւր էր , դէպի սեղանը յառաջացաւ և
գնդասեղ մը փնտռելու պատրուակաւ
վերցուց Գօլօմպայի քողը որուն տակէն
երեցաւ անոր դաշոյնը , արծաթէ եւ
մարգարիտէ զարդարուած կոթով մը :
Անոր ձեռագործութիւնը խիստ նուրբ
էր և հնութիւններ սիրողի մը համար
խիստ թանկագին և հին գէնք մ'էր :

— Արդեօք այս երկրին սովորու-
թիւնն է որ աղջիկները իրենց վրայ
գէնք պտտցունեն, ըսաւ Օր. Նէվիլ:

— Ատիկա անհրաժեշտութիւն մը,
ըսաւ Գօլօմպա, երկրի մը մէջ ուր շատ
շար ու սնլիքոր մարդեր կան:

— Դուք քաջութիւնը ունի՞ք ա-
սանկ մը հարուածելու, ըսաւ Օր. Նէ-
վիլ և դաշոյնն ձեռքը բռնած դերա-
սաններու նման օգը հարուածեց:

— Այո, ըսաւ Գօլօմպա, իր կակուզ
և ներդաշնակ ձայնով: Կը հարուածեմ
եթէ հարկ ըլլայ ինքզինքս և իմ բարե-
կամներս պաշտպանել: Բայց ատիկա չէ
գործածելու կերպը, այդ կերպով կրո-
նաք դուք ձեզ վիրաւորել եթէ դիմա-
ցի թշնամիդ խուսափի հարուածէն ու
իր անկողնոյն մէջ նստելով ըսաւ «Ահա
ւասիկ այս կերպը, հարուածը դէպի
վեր իջեցուր: Ատիկա է մահացու կեր-
պը: Որքան երջանիկ են այն ժողովուրդ-
ները որ այդ գործիքին պէտքը չեն ըզ
գար:

Ու հառաչեց, թողուց որ իր գլուխը
բարձին վրայ իյնայ և գոցեց իր աչքերը:
Անկարելի է երեւակայել գլուխ մը ա-

ւելի գեղեցիկ, առելի շնորհալի ու ա-
ւելի վսեմ: Ֆետիաս իր Աստուածու-
հին նկատելու առեն ասկից ուրիշ ու-
րիշ օրինակ չէր կրնար գտնել:

Բանի որ Գոլօմպա, դնդապետը և
իր աղջիկը կը քնանան, առիթէն օգ-
տուելով, ընթերցողին պիտի ներկայա-
ցընեմ քանի մը մանրամասնութիւններ
որ պէտք է ունենայ պատմութեան հե-
տեւելու համար: Ընթերցողը արդէն
գիտցած ըլլալու է որ Օրսօին հայրը ոճ-
րագործներու ձեռքով սպաննուեցաւ:
Քօրսիքաի մէջ մարդ չեն սպաններ ի
հարստութեան համար, ինչպէս Գա-
ղիոյ մէջ: Սպաննութիւնները հոն առ
հասարակ կը կաարուին անձնական
թշնամիներու ձեռքով միայն: Շատ մը
ընտանիքներ գիրար կատեն իրենց մէջ
արմատացած աւանդութիւններու հե-
տեւելով միայն: Մինչ այդ առելութեան
նախնական պատճառները բոլորովին ան-
ծանօթ կը մնան:

Այն ընտանիքը որուն կը պատկա-
նէր Գնդապետ Տէլա Ռէպիա, կատէր
շատ մը ուրիշ ընտանիքներ, բայց մաս-
նաւորապէս Պարիչինի ընտանիքը: Կըս-

ուէր թէ տասնուվեցերորդ դարու ա-
տենները Տէլա Բէպիա մը բռնաբարած
էր Պարիչինի մը, որուն պատճառաւ
ինքն ալ սպաննուած էր անպատուը-
ուած աղջիկան ազգականներէն մէկին
ձեռքով: Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ
բռնաբարուողը Տէլա Բէպիա մըն էր
խակ սպաննուողը Պարիչինի մը: Շատ
պարզ էր ուրեմն որ այս երկու ընտա-
նիքները աւանդական ատելութիւններ
ունէին իրարու հանդէպ: Հակառակ սա-
կայն տեղին սովորութեան այս սպան-
նութեան ուրիշներ յաջորդած չէին, ո-
րովհետեւ երկու տուներն ալ եր-
կար ատենէ ի վեր հաւասարապէս կը
հալածուէին ճէնօվաի կառավարութե-
նէն ու երկու ընտանիքին ալ երիտա-
սարդները հայրենիքէն աքսորուած ըլ-
լալունն համար իրենց անձնական թըշ-
նամութիւնները մոռցած էին ժամա-
նակի մը համար:

Օրին մէկը Տէլա Բէպիա մը բախ-
տախաղի տան մը մէջ կռուի բըռնուե-
ցաւ քանի մը զինուորներու հետ:
Անոր հակառակորդները շատ մը նախա-
տական խօսքերու հետ մէկահզ «Քոր-

սիքացի այծ» կոչեցին զայն: Թէև ան
իր սուրը շողացուց, բայց ինք մի-
նակ ըլլալով երեքի դէմ անշուշտ ծեծը
պիտի ուտէր եթէ օտարական մը որ
ներկայ էր «Ես ալ Քորսիքացի եմ» պո-
ռալով անոր օգնութեան չի հասներ:
Օտարականը Պարիչինի մըն էր և իր հայ-
րենակցին ով ըլլալը չէր գիտեր: Զի-
րար ճանչնալէ վերջ յախտենական
բարեկամութեան մը ուխտը ըրին իրա-
րու հետ որովհետեւ երկրէն դուրս Գոր-
սիքացիները միշտ իրարու բարեկամ
կը մնան: Տէլա Բէպիա և Պարիչի-
նի, սերտ բարեկամներ մնացին իտա-
լիոյ մէջ: Բայց երբ Քորսիքա վերա-
դարձան, շատ քիչ անգամ իրարու հետ
կը տեսնուէին, հակառակ որ նոյն դիւ-
ղին մէջ կապրէին: Իրենց մեկնելէն
վերջ կը պատմէին թէ վեց տարիներէ
ի վեր իրարու հետ բառ մը խօսած չէ-
ին: Ասոնց զաւակները շարունակեցին
նոյն դիրքը իրարու հանդէպ: Անոնցմէ
մէկը Կէլֆուզիօ, Օրսօին հայրը զին-
ուորական մըն էր, միւսը Կիտիս Պարի-
չինի Փաստաբան մը, երկուքն ալ իրենց
գործի բերմամբ ստիպուած էին իրարմէ

հեռու մնալ ու շատ քիչ անգամ պատե-
հուածիւն կուենենային զիրար տեսնելու
կամ իրարու վրայով լսելու :

Օր մը վերջապէս 1809ին Կիտիս որ
Պասթիա կը գանուէր, թերթի մը մէջ
կողալով որ հրամանատար Կէլֆուզիո
բարձր պաշտօնի մը հասած էր, ուրիշ-
ներու ներկայութեան ըսաւ որ ինք չէր
գարմանար քանի որ Զօրապետ հրամա-
նատարին ընտանիքը կը պաշտպանէր :
Երբ վիէննայի մէջ Կէլֆուզիո լսեց այս
մասին, հայրենակցի մը դիտել տու-
աւ թէ՛ երբ Գօրսիքա հասնէր ինք՝ Կի-
տիս շատ հարստացած պիտի գտնէր քա-
նի որ անոր կորսնցուցած դատերը աւե-
լի շահ կը բերէին քան թէ վաստակած-
ներ, թէև ասով շատ դժուար էր հաս-
կընալ թէ ինչ ըսելիուզէր Կէլֆուզիոն :
Ինչ որ ալ ըլլար սակայն այս խօսքին ի-
մաստը, Պարիզինի մտքին վրայ շատ
գէշ ազդեց : 1812ին անիկա քաղա-
քապետութեան թեկնածու նշանակուե-
ցաւ և կը յուսար որ պիտի յաջողէր :
Բայց նոյն ատեն Զօրապետը կուսա-
կալին յանձնարարեց Կէլֆուզիոի կնոջ
ազգականներէն մէկը իբրև թեկնածու :

Կուսակալը հետեւաբար ամէն կերպով
աշխատեցաւ զօրապետին փափաքը կա-
տարել ու Պարիզինին պարտութեան
մատնել : Պարիզինին նոյն ատեն հասկը-
ցաւ որ իր պարտութեան պատճառը
Կէլֆուզիոն էր : Կայսրին անկուսէն
վերջ 1814 զօրապետին ընտրելին իբրև
Պօնաբարթիսթ պաշտօնանկ եղաւ և
Պարիզինի անոր յաջորդ ընտրուեցաւ :
Պարիզինին ալ իր կարգին Հարիւր օրե-
րու ատեն պաշտօնազրկուեցաւ թէև,
բայց քաղաքական փոթորիկը անցնելէ
վերջ կրկին յաջողեցաւ ձեռք բերել քա-
ղաքապետութեան պաշտօնը :

Այս վայրկեանէն սկսեալ իր աստղը
աւելի քան երբէք պայծառ փայլեցաւ :
Գնդապետ Տէլա Բէպիա, որ կէս թոշա-
կով կղզին քաշուած էր, անոր դէմ
անհատնում ու թագունն իս մը պահեց
որ փոքր վէճերով ու կռիւներով ալ ա-
ւելի սաստկացաւ : Երբեմն կը կանչուէր
հատուցում ընելու համար այն վնասնե-
րուն որ իր ձին կ'ընէր գիւղապետին
ցանկին մէջ : Երբեմն եկեղեցիին բակը
սալայատակելու համար Գիւղապետը կը
հրամայէր գործածել այն սալերը որ

Տէլա Րէպլիա ընտանիքին զինանշանը կը կրէին և անոնցմէ մէկուուն գերեզմանը կը ծածկէին: Եթէ դրացիներու այծերը Գնդապետին արտերը աւրէին, անոնց տէրերը կը պաշապանուէին գիւղապետէն: Գիւղին նպարավաճառը որ նամակատան պաշտօնեան ալ էր նոյն ատեն և գիւղին պահակը, երկուքն ալ Տէլա Րէպլիաի բարեկամները, յաջորդաբար պաշտօնադրկուեցան ու անոնց տեղերը յանձնուեցան Պարիչինիի մարդերուն:

Երբ Գնդապետին կիներ մեռաւ փափաք յայտնեց որ իր շատ քալել սիրած անտառին մէջ թաղեն զինքը: Գիւղապետը անմիջապէս յայտարարեց թէ գիւղին գերեզմանոցին մէջ պէտք է թաղել գայն, քանի որ իրեն իշխանութիւն տրուած չէ անջատ գերեզման մը թուլատրելու: Գնդապետը յայտարարե՛ թէ իր կիներ իր փափաքած տեղը պիտի թաղուի ու հոն գերեզման մը փորել տուաւ: Գիւղապետն ալ գերեզմանատան մէջ փոս մը բանալ տուաւ ու ոստիկանութիւնը հրաւիրեց օրէնքը գործադրելու համար: Թաղման օրը երկու

կողմն ալ ներկայ էին ու շատ կը վախցըուէր թէ մեռելին վրայ մեծ կռիւ մը տեղի պիտի ունենայ: Թիւով քառասուն զինուած գեղջուկներ, մեռնողին բարեկամներուն առաջնորդութեամբ, ստիպեցին քահանանն որ եկեղեցիէն ելլելուն պէս անտառին ճամբան բռնէ: Միւս կողմէն գիւղապետը իր երկու որդիներով, հետևորդներով և ոստիկաններով երեւցաւ և հրամայեց որ թափորը ետ դառնայ: Իր հրամանին հեզնանքներով և սպառնալիքով պատասխանեցին: Իր հակառակորդները թիւի և վճռականութեան առաւելութիւնը ունէին: Անոնցմէ քանին սկսան իրենց հըրացանները լեցունել և նոյնիսկ հովիւներէն մին իր հրացանը գիւղապետին ուղղեց սակայն Գնդապետը ձեռքէն առաւ ըսելով թէ «Առանց իմ հրամանիս ուէ մ'արդ պէտք չէ կրակէ»: Գիւղապետը կռիւէ վախնալով իր հետևորդներուն հետ ետ քաշուեցաւ: Յուղարկաւոր թափորը իր ճամբան շարունակեց ու գիտամմը ամենէն երկան ուղինբռնեց որպէսզի գիւղապետին տանը տուէն անցնի: Մինչ կը յառաջանային, լուս-

նոտին մէկը որ թափորին միացած էր, պատեհնութենէ օգտուած պոռաց «կեցցէ կայսրը»: Երկու երեք ձայներ արձագանք տուին ու Տէլա Բէպիա ընտանիքին կուսակիցները աւելի ևս յուզուած թելադրեցին սպաննել գիւղապետին եղներէն մին որ իրենց ճամբան կը խափանէր: Բարեբաղդաբար Գնդապետը արգիլեց այս միջադէպը:

Բողոքագիր մը պատրաստուեցաւ, ու գիւղապետը իր ուղած կերպով գըրեց կուսակալին թէ Աստուածային և և մարդկային օրէնքները սանակոխուած են, թէ քահանային և իր պաշտօնները անաեսուած ու նախատուած են, թէ Գնդապետ Տէլա Բէպիան կարգ մը Պօնափարթեաններու գլուխն անցած փորձած էր հին կարգերը հաստատել և և գռգրած էր քաղաքացիները իրարու դէմ զինուելու — ոճիրներ որոնց գործագրիչը իր վրայ կը հրաւիրէ պատժական օրէնքի ՏՅ և ԾԼ յօդուածներու տրամագրութիւնները:

Բողոքագրին չափազանցութիւնը արգիւնքը շեղոքացուց և Գնդապետին վայելած շատ մը պաշտպա-

նութիւններուն շնորհիւ դաւադրութիւնը ի դերեւ ելաւ ի վերջոյ:

Գիւղապետը արգիւնքէն դժգոհ կը բակը ուրիշ ուղղութեամբ բայաւ: Հին դատ մը երեւան հանեց որով Գնդապետէն կը պահանջէր ջրադաց մը դարձընող առուակի մը իրաւունքը: Դատը խիստ երկար տևեց:

Տարուան վերջերը դատարանը կը պատրաստուէր դատը ի նպատակ Գնդապետին մտնելու, երբ գիւղապետը դատարանին յանձնեց ծանօթ աւագակապետի մը նամակը որ զինքը մեռցնել կսպառնար եթէ իր պահանջէն ետ չի կենայ: Ստոյգ է թէ Գորսիքայի մէջ աւագակներու պաշտպանութեան դիմելու հարկ չկայ, որովհետև անոնք կախներու միջոցին յաճախ այսինչ կամ այնինչ կողմը կը բռնեն լոկ բարեկամ շինելու համար: Ուղղակի աւագակապետին կողմէն դատարանին դրուած ուրիշ նամակ մը եկաւ աւելի ևս կնճռոտել խնդիրը: Աւագակը կը գրէր թէ իր ձեռագիրը կեղծուած էր իր նկարագիրը աղարտելու համար, ու նամակը կը վերջացնէր հետևեալ ոպառնալիքով.

«Եթէ զեղծարարը գտնեմ խիստ պիտի պատժեմ» :

Որոշ էր թէ աւագակապետը գրած չէր այդ նամակը : Տէլա ՐէպիաՊարի շինին դատապարտեց ատոր համար եւ փոխադարձաբար : Երկու կողմէն ալ սպառնալիքները սկսան և արդարութիւնը չի կրցաւ իրական յանցաւորը գտնելու :

Այս վէճերու միջոցին Գնդապետը սպաննուեցաւ : Դատարանական խուզարկութիւնները հետեւեալ իրողութիւնները երևան հանեցին : Օգոստոս 2ի իրիկնամուտին, կին մը որ գիւղը ցորեն կը փոխադրէր, իրարու յաջորդող գընդակի երկու ձայներ լսեց, որ իր տեղէն գրեթէ 150 ոտք հեռու դէպի գիւղ ուռաջնորդող ծածուկ ճամբայէ մը կուգար : Անմիջապէս գլուխը այն կողմը դարձուց ու տեսաւ որ մարդ մը որ թատունկերու մէջէն սողոսկելով դէպի գիւղը կը վազէր : Մարդը պահ մը կանգ առաւ ու իր շուրջը նայեցաւ սակայն հեռաւորութիւնը արգիլեց կնոջ գայն ճանչնալու : Ասկից գատ մարդը մծ ետերեւ մը առած էր իր բերանը ո-

րուն տակ երեսը ամբողջովին ծածկուած էր : Անծանօթը իր ձեռքով նշանըրաւ իր ընկերոջ զոր կինը կրցած չէր տեսնել, յետոյ սրթատունկերուն մէջ աներևոյթացաւ :

Կինը իր բեռը անմիջապէս գետին դրաւ ու վազեց աղէտին վայրը, ուր գտաւ Գնդապետ Տէլա Րէպիան արեան ճապաղիքներու մէջ, երկու գնդակներով վիրաւորուած բայց դեռ կը շնչէր : Անոր քով ինկած էր իր հրացանը լեցուած և արձակուելու պատրաստ : Դիրքէն անանկ կը հասկցուէր թէ մինչ ան կը պատրաստուէր իր առջև եղող թշնամիին դէմ ինքզինքը պաշտպանել, ուրիշ մը իր ետեւէն տուած էր հարուածը : Մահուան դէմ կը մաքառէր ան : Կողորդին մէջ խղդուկ ձայն մը կար սակայն անկարող էր ունէ խօսք արտասանել : Կինը ի գուր անոր գլուխը վեր վերցուց ու կարգ մը հարցումներ ուղղեց : Որոշ էր թէ խօսիլ կուզէր բայց չէր հասկցուէր : Կինը տեսնելով թէ վիրաւորը ձեռքը գրպանը կը տանի, անմիջապէս միտքը հասկցաւ, յուշատետրը հանեց, բացաւ ու անոր տուաւ : Վիրա-

ւորը գրիչը առաւ և փորձեց գրել :
Սխտ դժուարութեամբ քանի մը գրեր
գրեց սակայն որովհետև կինը կարդալ
չէր գիտեր անոնց նշանակութիւնը չի
կրցաւ հասկնալ : Գնդապետը , գրելու
իր փորձէն սպառած՝ յուշատետրը կնոջ
ձեռքին մէջ դրաւ , պինդ մը գոցեց
գայն և տարօրինակ նայուածք մը ուղ-
ղեց անոր իբր թէ ըսել ուզեր «Սխտ
կարեւոր է , իմ սպաննիչիս անունն է
այս» : Կինը հազիւ թէ գիւղ հասած
էր , քաղաքապետ Պարիչինին և որդին
հանդիպեցան անոր : Գրեթէ գիշեր էր :
Քաղաքապետը յուշատետրը առաւ ու
անմիջապէս փութաց իր պաշտօնին գը-
լուխ անցնիլ , իր քով կանչելով անձ-
նական քարտուղարը և ոստիկանութիւ-
նը : Երբ կինը քաղաքապետին որդիին
հետ առանձին մնաց խնդրեց որ միա-
սին վիրաւորին օգնութեան փութան ո-
րուն ի պատասխան ըսաւ թէ եթէ ինք
իր ընտանեկան դարաւոր թշնամիին մօ-
տենայ , ժողովուրդը զինքը պիտի ամ-
բաստանէ իբր անոր սպաննիչը : Պահ մը
յետոյ քաղաքապետը հասաւ դէպքին
վայրը ուր գտաւ Գնդապետին անշըն-

չացած դիակը : Դիակը անմիջապէս փո-
խադրել տուաւ եւ սկսաւ դատական
նսխնական գործաւնութիւններուն :

Հակառակ ասանկ սարագաներու մի-
ջոցին սովորական եզոզ յուզումներուն
պր . Պարիչինի փութաց կնքել յուշա-
տետրը և ձենաարկել կարգ մը խուզար-
կութիւններու որոնք կարեւոր արդիւնք
մը չունեցան : Երբ հարցաքննիչ գատա-
ւորին առջև յուշատետրը բացուեցաւ ,
արիւնով ներկուած երեսի մը վրայ դոդ-
դոջուն ձեռքերով գրուած քանի մը գը-
րերու հանդիպեցաւ որ Ակօսթի կը կար-
դացուէր , աւագակապետին անունը :
Կասկած չկար թէ սպաննուողը իր ըս-
պաննիչին անունն էր որ կուզէր մատ-
նանշել : Սակայն Քօլօմպա Տէլա Բէպիա
որ գատաւորին կողմէն կանչուած էր ,
պահանջեց քննել յուշատետրը : Քօլօմ-
պա դիրքը քիչ մը թերթատելէ վերջ ,
իր ձեռքը քաղաքապետին ուղղելով գո-
չեց «Հոն է մարդասպանը» : Յետոյ զար-
մանալի ճշդութեամբ և պարզութեամբ
կսկիծի ամենադաւուն արտայայտութիւ-
նով մը պատմեց թէ իր հայրը քանի
մը օր առաջ որդիէն նամակ մը ստա-

ցած էր, իր հասցէին փոփոխութիւնը իմացնող: Հայրը իր գաւազին նոր հասցէն մատիտով օրինակած էր այդ յուշատետրին մէջ: Սյդ հասցէն շի կար տետրակին մէջ: Հետեւաբար Քօլօմպա եղբակացուց թէ քաղաքապետը պատուած է հասցէն կրող թերթը որուն վերայ նաև հայրը գրած ըլլալու է իր ըսպաննիչին անունը. իսկ անոր տեղ անցուցած է Ակօսթիի անունը: Դատաւորը ստուգեց թէ իրօք թերթ մը պակաս է յուշատետրէն: Սակայն նկատուեցաւ թէ ուրիշ երեսներ ալ պակասած են տետրակէն և ուրիշներ վկայեցին թէ Գնդապետը սովոր էր յաճախ թերթեր պատուել յուշատետրէն իր սիկրէթը վառելու համար: Հետեւաբար կրնայ ըլլալ որ սըխալմամբ վառած ըլլայ նաև իր որդոյն հասցէն կրող թերթն ալ:

Ասկից գատ յայտարարուեցաւ թէ քաղաքապետը կնոջ ձեռքէն յուշատետրը առնելէն վերջ ժամանակ ունեցած չէր զայն աչքէ տնցնելու քանի որ մութը պատած էր, թէ անիկա տունը մըրանելէն առաջ վայրկեան միակ դադար առած չէ, թէ ոստիկանութեան պաշ-

տօնեան միշտ ընկերացած է անոր, միասին վառած են ճրագը ու կնքած յուշատետրը:

Մինչ ոստիկանութեան պաշտօնեան իր վկայութիւնը կուտար, Քօլօմպա, ինքզինքը մոռցած, նետուեցաւ անոր ոտքերուն առջև, և ամէն նուիրականութիւններու անուենով խնդրեց անկէ որ խօստովանի թէ արդեօք քաղաքապետը բնաւ առանձին մնացած չէր: Ոստիկանը երիտասարդ ազնկան ազերսանքներէն ազդուած յայտարարեց թէ թերթ մը թուղթ առնելու համար միւս սենեակը գացած էր, սակայն հազիւ մէկ վայրկեան մնացած էր հոն ու այդ միջոցին միշտ քաղաքապետին հետ խօսակցած է անդադար ու նաև հաստատեց թէ իր վերադարձին յուշատետրը գրտած էր ձիշտ իր նախկին գիրքին մէջ:

Պր. Պարիչինին խիստ պաղարիւնութեամբ տուաւ իր վկայութիւնը: Ըսաւ թէ կը ներէ Քօլօմպաի անոր ըրած ամբաստանութիւններուն համար: Յետոյ փորձեց ընել իր ինքնարդարացումը: Անիկա ապացուցանեց թէ ամբողջ իրկունը գիւղը մնացած էր, թէ դէպքը

պատահած պահուն ինքը և իր մեծ որդին իր տանը դռան առջև կանգնած են եղեր և թէ իր միւս որդին տենդէ բըռնըռած ըլլալով ամբողջ օրը պառկած էր: Իր առնը գտնուած բոլոր զէնքերը ներկայացուց որոնցմէ և ոչ մին մօտ ասենները գործածուած ըլլալու նշան ունէր: Գալով յուշատետրի խնդրոյն յայտարարեց թէ ինք անմիջապէս հասկըցած էր անոր կարեւորութիւնը, կընքած ու յանձնած էր ոստիկանութեան կանխատեսելով թէ Գնդապետին հետ ունեցած իր թշնամութիւնը կրնար իր վրայ կասկած հրաւիրել: Իր խօսքերը վերջացուց յիշատակելով այս պարագան թէ Ակօսթինի աւազակապետը մահուան սպառնալիք ըրած էր իր ստորագրութիւնը կեղծող նամակագրին ու կասկածելով Գնդապետին վրայ սպաննած է զայն: Աւագակներու բարքերուն մէջ համանման շարժառիթներով կատարուած վրէժխնդրութիւններ խիստ սովորական դէպք էին այն ժամանակ Քօրսիքաի մէջ:

Գնդապետին մահէն հինգ օր վերջ հետեակ գորքերու վաշտ մը յանկար-

ծակիի բերին Ակօսթինի և արիւնհակեղ կռիւի մը մէջ սպաննեցին զայն: Անոր վրայ Քօլօմպաի կողմէն գրուած նամակ մը գտան որ կը խնդրէր աւագակէն յայտարարելու թէ ինք որքան յանցաւոր է իր հօր սպաննութեան գործին մէջ:

Քանիոր աւագակը մեռնելէ առաջ ուէ յայտարարութիւն ըրած չէր այս մասին, ընդհանուր եղբակացութիւնը այն եղաւ թէ քաջութիւնը ունեցած չէ աշջկան մը խոստովանելու թէ անոր հայրը սպաննած է: Ասոր հակառակ, ամէն անոնք որ կը ճանչնային Ակօսթինի իսկական նկարագիրը կը յայտարարէին թէ եթէ անիկա ըլլար Գնդապետին սպաննիչը անպատճառ պիտի պարծենար ասոր անոր իր ոճիրին համար: Ուրիշ աւագակ մը Քօլօմպաի ղրկեց յայտարարութիւն մը որուն մէջ իր պատուոյն վրայ երդում ընելով կը հաւաստէր թէ իր ընկերը բոլորովին անմեղ էր, սակայն իբր պացոյց իր այս հաւաստումին միակ սա պարագան կը յիշեցնէր թէ Ակօսթինի բնաւ կասկածած չէ Գնդապետին վրայ:

Այս բոլորին հետեանքը այն եղաւ որ Պարիչինիները անպարտ հռչակուեցան : Հարցաքննիչ պատաս որը ներբողներ ըստյլեց Քաղաքապետին : Քաղաքապետն ալ իբր ապացոյց իր բարի եւ վեհանձն վարմունքին , դադրեցուց Գընդապետ Տէլա Բէպիտի դէմ սկսած դատը :

Երկրին սովորութեան համաձայն Քօլօմպա իր հօրը դիակին վրայ սգերգ մը յօրինեց հաւաքուած բարեկամներուն երկայութեան : Անոր մէջ երեւան բերաւ Պարիչինիներու հանդէպ ունեցած իր բովանդակ ատելութիւնը , բացարձակապէս ամբաստանելով զանոնք իբր իր հօր մարդասպանները եւ սպառնացաւ իր եղբօր վրէժխնդրութիւնը հրաւիրել անոնց վրայ : Այս սգերգը խիստ ժողովրդական դարձաւ ու ճիշտ այս էր որ Օր . Լիտիա լսեց նաւաստիին բերնէն : Իր հօրը սպաննութիւնը լսելով՝ Օրսօ , որ այն ատեն Ֆրանսաի հիւսիսային կողմը կը գտնուէր , արձակուրդի համար արտօրնութիւն խնդրեց ու մերժուեցաւ : Իր քրոջ նամակը ստանալուն՝ առաջին տպաւորութիւնը այն ե-

ղաւ թէ Պարիչինիներն են խկական յանցաւորները , սակայն քիչ յետոյ ստացաւ դատաւարութեան մանրամասնութիւններէն օրինակ մը եւ մասնաւոր նա մակ մ'ալ դատաւորէն ու համոզուեցաւ թէ միակ ոճրագործը Ակօսթինին է : Ամեն երեք ամիսն անգամ մը Քօլօմպա կը գրէր անոր տեղեկագրելով իր ունեցած բոլոր կատկածները որոնք իբր ապացոյց կը ներկայացնէր : Հակառակ իր կամքին , այս ամբաստանութիւնները իր քօրսիքական արիւնը կեռացնէին եւ երբեմն ինքն ալ իր քրոջ կանխակալ կարծիքներէն կը տարուէր : Սակայն ամէն անգամ երբ իր քրոջը նամակ կը գրէր կը յիշեցնէր անոր կասկածներուն անհիմն եւ անհաւատալի ըլլալը : Մինչև անգամ պատուիրեց Քօլօմպաի որ այս խնդրոյն մասին այլևս սեւ բան չգրէ : Բայց իզուր : Երկու տարի անցաւ : Արձակուրդի արտօրնութիւն տրուեցաւ եւ Օրսօ որոշեց հայրենիք վերադառնալ ոչ թէ իր հօրը վրէժը լուծելու մարդերէ որոնց անմեղութեան վրայ խորին հաւատք ունէր , այլ իր քոյրը ամուսնացընելու եւ իր ստացուածքը ծախելով

Ֆրանսա վերադառնալու :

ԳԼՈՒԽ Է .

Գօլժմպաի ներկայութիւնը Օրսօի մաքին մէջ ուժգնօրէն արթնցուցած էր հօրենական տան քաղցր յիշատակը : Նոյն ատեն իր քրոջ անքաղաքակիրթ ու անհեթեթ վարմունքը իր կրթեալ բարեկամներու ներկայութեան զինքը շատ կը չարչրկէր : Հետեւաբար յաջորդ օրն իսկ յայտնեց իր դիւղը դառնալու մտադրութիւնը : Սակայն Անգլիացի գինուորականէն խոստում առաւ որ Պասթիա գացած ժամանակ իւր համեստ բնակարանը այցելելու պատիւն ընէ իրեն : Ատոր փոխարէն ինքն ալ խոստացաւ եղջերու , փսիան և վայրի խող որսալ անոր հետ :

Իր մեկնելէն օր մը առաջ , Օրսօ փոխանակ որսալու առաջարկեց ծովածոցին եզերքը շրջադայել : Եւ սրովհետեւ Գօլժմպա կարգ մը իրեր գնելու համար քաղաք մնացած էր , իր թւը օր . Լիտիաի տուաւ և սկսաւ համարձակօրէն խօսիլ անոր հետ :

Անոնք Յունական մատուռին ճամ-

բան բռնած էին ուրիշ խիստ գեղեցիկ կ'երեւեր ծովախորշը իր բոլոր անսարաններով : Սակայն անոնք բնաւ չէին դիտեր շուրջերնին :

— Օր . Լիտիա , ըսաւ Օրսօ , երկար և շփոթեցուցիչ լռութենէ մը յետոյ , ըսէ անկեղծօրէն թէ ի՞նչ կը խորհիս քրոջս մասին :

— Անիկա խիստ հաճելի է ինծի , պատասխանեց օրիորդը : Եւ ժպտելով աւելցուց , աւելի հաճելի քան , դուն որովհետեւ անիկա ճշմարիտ Բօրսիքացի մէ , իսկ դուն իսկաւ քաղաքակիրթուած վայրենի մը :

— Խիստ քաղաքակիրթուած ! լաւ , հակառակ իմ կամքիս այս տեղ ոտք կոխելէս ի վեր կրկին սկսած եմ վայրենի դառնալ : Հազարաւոր սոսկալի խորհուրդներ կը վըդովեն ու կը շարժըրկեն զիս , ուստի բոլորովին ամայութեան մէջ իյնալէ առաջ կը փափաքիմ քիչ մը խօսիլ քեզի հետ :

— Պէտք է որ քաջասրտութիւն ունենաս դուն : Բրօջը նայիր ու օրինակ առ անկէ : Տե՛ս թէ ինչպէս հրաժարած է ան իր վրէժխնդրական միտում-

ներէն :

Ո՛հ, խարուած ես դուն : Մի հաւատար անոր անտարբերութեան : Իրաւ է որ դեռ անիկա ինծի ուէ բան ըսած չէ այդ մասին, բայց անոր մէն մի նայուածքին մէջ խիստ դիւրին է կարգալ իր ակնկալութիւնները, իր պահանջը ինձմէ :

— Ինչ կակնկալէ քեզմէ :

— Ո՛հ, ոչինչ : Միայն փորձել թէ քու հօրդ նուիրած հրացանը մարդեր որսալու համար ալ նոյնքան աղէկ է որքան կազաւներու :

— Ի՞նչ սոսկալի գաղափար : Ի՞նչ բան կ'ստիպէ քեզ ասանկ մտածել քանի որ դուն իսկ ըսիր թէ ան ուէ բան ըսած չէ քեզի : Օրսո՛, խիստ անգութ կը գտնեմ քեզ :

— Եթէ անիկա վրիժառութեան մասին չի մտածէր, առաջին պատեհութեամբ հօրս վրայ պիտի խօսէր ինծի : Սակայն բերանն իսկ առած չէ անունը : Անիկա պիտի յիշէր անուները անոնց որոնք անիրաւօրէն հօրս սպաննիչները կը նկատէ : Բայց ոչ իսկ բառ մը անոնց մասին իսկ : Քօրսիքացիներս խիստ վար-

պեա ժողովուրդ մ'ենք : Քոյրս գիտէ թէ դեռ ես ամբողջովին իր աղղեցութեան տակ ինկած չեմ, հետեւբար կ'ըզգուշանայ զիս սարսափեցնելէ քանի դեռ փախչելու պատեհութիւն կայ : Երբ անգամ մը զիս գահաւէժին ծայրը առաջնորդէ, իմ գլուխս պիտի դառնայ, ու ինք զիս վար պիտի հրէ :

Յետոյ Օրսօ օրիորդին պատմեց իր հօր սպաննութեան քանի մը մանրամասնութիւնները և տուաւ գլխաւոր արկայցեցներէն : Ոմանք որոնք Ահօսթիինի յանցաւոր ըլլալը ապացուցանելու կը ծառայէին սոսկ :

— Սակայն անկարելի բան է համոզել Քօլօմպան, ըսաւ Օրսօ : Ասիկա որոշ կերեւէր իր վերջին նամակէն : Պարիշինիներու մահուան համար երդում ըրած է և օրիորդ — քու վրայ խորին վստահութիւն ունենալով կը համարձակիմ ըսել թէ անոնք մինչև հիմա ողջ չէին մնար եթէ քրոջս վայրի դատարարակութեամբ աւանդուած մէկ ըմբռնումին համաձայն՝ վրիժառութեան գործառնութիւնը ինծի թողուցած չըլլար, իբր ընտանիքին տէրը և պատիւն

պաշտպանը .

— Պր. Տէլա Րէպիա , ըսաւ Յր. Նէ-
վիլ , իրօք որ դուն քու քոյրդ կամբաս-
տանես :

— Ո՛չ , ճիշտ այնպէս ինչպէս որ
դուն ըսիր , անիկա Քօրսիքացի է ու
կը մտածէ Քօրսիքացի մը պէս : Գի-
տես թէ երէկ ինչու այդքան տխուր
էի :

— Ո՛չ , բայց այս վերջերս յաճախ ,
մեղմաղ ձոտութեան նոպաներ կունե-
նաս : Մեր ծանօթութեան առաջին օ-
րերուն աւելի զուարթ կերեւէիր :

— Երէկ , ընդհակառակը , ես սովո-
րականէն աւելի երջանիկ և ուրախ էի :
Դուն շատ բարի և ներող եղած ես քը-
րոջս : Երբ Գնդապետն ու ես նաւակով
տուն կը դառնայինք թիավարներէն մին
նենգամտութեամբ ինծի դառնալով ը-
սաւ «Օրսօ Անթօն , դուն շատ սրտեր
սպաննած ես , բայց Օրլանսօ Պարիզի-
նին քեզմէ լաւ նշանածիդ մը պիտի
գտնես :

— Լաւ , ի՞նչ կայ այնքան սոսկալի
այդ խօսքերուն մէջ : Արդեօք դուն ըզ-
քեզ անզուգական որսորդի մը տե՞ղը

կը դնես :

— Բայց չի կրցիր ըմբռնել թէ թըշ-
ոււառականը այդ խօսքերով կուզեր ը-
սել թէ իմ մէջս Պարիզինի մը սպան-
նելու կորովն ու քաջութիւնը կը պակ-
սի :

— Ա՛հ , պր. Տէլա Րէպիա , սկսար
վախցնել զիս , Հիմա կը տեսնեմ թէ
ձեր կղզիին օդը ոչ թէ միայն տենդ
կուտայ մարդոց այլ նաև կը կատղեցնէ
զանոնք : Բազդաւոր ենք որ շուտով պի-
տի հեռանանք ասկից :

— Ո՛չ անչուշտ Փիէթրաներա՝ իմ
գիւղս երթալէ առաջ : Քրոջս խոսա-
ցած ես արդէն :

— Եթէ այդ խոստումնիս չի յար-
գենք , անչուշտ վրէժ պիտի հրաւի-
րենք մեր վրայ :

— Կը յիշե՞ս թէ անցեալ օր հայրդ
ինչ ըսաւ Հնդիկներու մասին : Անոնք ի-
րենց առաջնորդներուն կ'սպառնան ինք-
զինքնին սովամահ ընել եթէ իրենց
պահանջներուն զոհացում չի գտնեն :

— Ըսել է դուն ալ ինքզի՞նքդ սո-
վամահ պիտի ընես : Կը տաքակուսիմ :
Կրնայ ըլլալ որ օր մը անօթի մնաս ,

իսկ միւս օրը Օր. Քօլօմպա անանկ ախորժահամ կերակուր մը պիտի պատրաստէ որ դուն անօթի մնալու դաղափարէն պիտի հրամարիս :

— Կատակներդ խիստ անգութ են օրիորդ, պէտք է որ աւելի գթոս ըլլաս ինծի : Կը տեսնես որ հոս բոլորովին մինակ եմ : Մինակ քեզ ունիմ գիտիմ կատաղութենէս արգիլող : Դուն իմ սրահապան հրեշտակս եղած էիր ու հիմա

— Հիմա, ըսաւ օրիորդը լուրջ գէմք մը առնելով : Հիմա դուն պէտք է որ ըմբռնես բնօթը այն պատճառներուն որ քու մէջ կը վրդովեն մարդուն եւ զինուորի պատիւը և շարունակեց ան, ծաղիկ մը քաղելու համար մէկ կողմ դառնալով, եթէ օգտակար պիտի ըլլայ քեզի, պահէ միշտ քու պահապան հրեշտակիդ յիշատակը :

— Ա՛հ, օրիորդ, եթէ մինակ գիտնայի թէ իրօք ինձմով հետաքրքրուելու :

— Մտիկ ըրէ՛, Պր. Տէլա Բէպիա, ըսաւ Օր. Նէվիլ յուզուելով, քանի որ դեռ աղայ մ'ես, աղսւ մը պէս պիտի

վարուիմ քեզի հետ : Երբ դեռ խիստ փոքր էի, մայրս ինծի գեղեցիկ մանեակ մը տուաւ զոր շատ կը սիրէի, բայց ըսաւ ինծի, «Ամէն անգամ երբ այս մանեակը գործածելու պատեհու թիւն ունենաս, յիշէ թէ դեռ Քրանսերէն չես գիտեր» : Մանեակը իր նշանակութիւնը կորսնցուց իմ առջև, սակայն ինծի համար տեսակ մը խթան եղաւ, գործածեցի զայն և Քրանսերէն սորվեցայ : Սա մատանին ուշագրութեան առա՞ծ ես երբէք : Ասիկա եզրպտական հակինթ մ'է բուրգի մը մէջ գտնուած : Այս տարօրինակ պատկերը որ դուն թերևս չիշխ մը նմանցնես, մարդ կային կեսնը կը խորհրդանշէ : Մարդիկ կան մեր երկիրը որ այս մեհենագիրը խիստ պատշաճ պիտի գտնեն : Յաջորդ պատկերը վահան մ'է և թե մը որ սուրը բռնած է, ատիկա ալ կ'ուրէ, պայքար կը նշանակէ : Մի կարծեր թէ ես այսքան դիւրութեամբ կրնամ մեհենագիրներու իմաստին թափանցել, ձեռնահաս մարդ մը բացատրեց ինծի ասոնք : Այս երկու խորհրդանշաններու միացումը նշանաբան մը կը շինէ զոր ես խիստ գեղեցիկ

կը դանեմ, «կեանքը կուի մ'է» : Ահաւաստիկ այս հակինթը քեզի պիտի նը-
ուիրեմ : Ուէ ատեն երբ Քօրսիքական
չար խորհուրդ մը ունենաս, այս յու-
ռութքին մէջ նայիր և դուն քեզի ըսէ
թէ պէտք է յաղթական դուրս գալ բո-
լոր այն կուրններէն որոնց մեր չար կիր-
քերը կառաջնորդեն մեզ : Պէտք է հաս-
կընաս թէ վատութիւն չէ որ կը քա-
րողեմ քեզի :

— Միշտ քու վրադ պիտի մտածեմ
օրիորդ ու պիտի ըսեմ ինքնիրենս . . . :

— Ըսէ դուն քեզի թէ բարեկամ մը
ունիս որ դառնապէս պիտի ցաւի երբ
ըսէ թէ կախուած ես դուն : Բացի այդ
նաև պիտի վիրաւորէ քու տասնապետ
նախնիքներուդ արժանապատուութիւ-
նը :

Այս ըսելով թողուց Օրսօի թւը եւ
խնդալով դէպի իր հօրը քով վազեց ը-
սելով .

— Հայր, թո՛ղ այդ խեղճ թռչուննե-
րը և մեզի հետ եկուր նափօլիոնի ան-
ձին վրայ բանաստեղծութիւն յօրինելու
համար :

ԳԼՈՒԽ Ը .

Միշտ տխուր ու հանդիսաւոր բանմը
կար բաժանման մէջ, հոգ չէ թէ որքան
կարճ ատենուան մը համար ըլլար այն :
Օրսօ առտուն կանուխ պիտի մեկնէր իր
քրոջ հետ : Նախորդ գիշերէն հրաժեշտ
տուած էր օրիորդ Նէվիլին, որովհետև
չէր ուզեր անոր ծոյլ սովորութիւնները
վրդովել իրեն համար : Իրենց հրաժեշ-
տը խիստ ձեւական և լուրջ եղած էր :
Ծովեզրը ունեցած իրենց խօսակցու-
թենէն իվեր օրիորդը կը վախնար թէ
Օրսօին համար հարկ եղածէն աւելի հե-
տաքրքրութիւն ցոյց տուած չըլլայ :
Մինչդեռ Օրսօ վշտացած էր անոր հեգ-
նոս և կատակող խօսքերուն համար :
Պահ մը հաւատացած էր թէ Անգլուհիին
զգացումներուն մէջ սէրի նմանող բան
մը կ'աճի, բայց հիմա անոր հաճոյախօ-
սութիւններէն ծաղրուած ինքնիրեն
կ'ըսէր թէ լոկ ծանօթ մը կերևի անոր
աչքին որ շուտով պիտի մոռցուի : Հե-
տևաբար մեծ եղաւ իր զարմանքը երբ
առտուն մինչ Գնդապետին հետ սուրճ
կը խմէին, յանկարծ օրիորդը ներս մը .

տաւ իր քրոջ ընկերակցութեամբ: Ժամը 5ին արթնցած էր ան, փորձ մը որ Անգլուհիի մը և մասնաւորապէս օրինորդին համար Օրսօին մէջ փառասիրութիւն արթնցնելու շափ մեծ բան մ'էր:

— Կը ցաւիմ որ քու հանգիստդ վրդովեցինք այս առաւ, ըսաւ Օրսօ: Անտարակոյս քոյրս արթնցուց ձեզ հակառակ իմ կողմէս եղած պատուէրներուն, ու ասոր համար թերևս խորշին մեղմէ և ուղես որ անմիջապէս կախուիմ:

— Ո՛չ, ըսաւ օրիորդը Իտալերէն և ցած ձայնով մը որպէսզի իր հայրը չի հասկնայ: Բայց դուն երէկ իմըրած անմեղ կատակներուս համար երեսդ կախած էիր, հետևաբար չուզեցիր որ անախորժ յիշատակներ տանիս քեզի հետ: Որքան ահարկու մարդեր էք դուք Քօրսիքացիներդ: Յետոյ իր ձեռքը երկնցընելով աւելցուց, երթաս բարեաւ, յուսամ թէ շուտով կը տեսնուինք:

Օրսօ հառաչէ մը դատ ոչինչ դատաւ պատասխանելու: Քօլօմպա եղբօրը քով գնաց, դայն առաջնորդեց պատուհանի մը անկիւնը և իր քողքին տակէն բան

մը հանելով եղբօրը ցուցուց և ցած ձայնով սկսաւ խօսիլ անոր հետ:

— Քոյրս կը փափաքի քեզի մասնաւոր նուէր մը տալ, ըսաւ Օրսօ օրիորդին, բայց Քօրսիքացիք իրենց համակրանքէն զատ շատ մեծ բաներ չունին տալիք իրր նուէր: Քօլօմպա կըսէ թէ դուք շատ հետաքրքրուած էք այս դաշունով որ ժառանգ մ'է: Թերևս ժամանակին ասիկա կը գտնուէր իմ Տաունապետ նախնիքներէս մէկուն գօտիին մէջ, որոնց կը պարտիմ քեզի հետ մշակած ծանօթութիւնս:

— Դաշոյնը իրօք խիստ գեղեցիկ է, ըսաւ օրիորդ նէվիլ, բայց քանի որ անիկա ընտանեկան զէնք մ'է, չեմ կըրնար ընդունիլ:

— Ասիկա իմ հօրս դաշոյնը չէ, գոչեց Քօլօմպա փութով, այլ հօրս մեծ մօրը արուած է Թէսոք որս թագաւորէն կողմէն:

— Օրիորդ մի մերժէք թագաւորի մը դաշոյնը:

— Բայց, ըսաւ ան, վարանելով առնել դաշոյնը հակառակ իր փափաքին, Քօլօմպա չեմ համարձակիր քեզ առանց

դէնքի թողուլ :

— Եղբայրս հետս է , ըսաւ Քօլօմպօս հպարտութեամբ և հօրդ նուիրած հրացանն ալ հետերնիս :

Օրիորդ նէվիլը ընդունեց դաշոյնը :

Վերջապէս ատենը եկաւ մեկնելու ,

Օրսօ կրկին սեղմեց օրիորդին ձեռքը : Քօլօմպօս դրկեց դայն , յետոյ իր վարդազոյն շրթունքները հրամցուց գընդապետին որ բոլորովին ապշեցաւ Քօրսիքական քաղաքավարութեան համար : Օր . նէվիլը հիւրանոցի պատուհանէն կը դիտէր երբ եղբայր ու քոյր կը հեծնէին : Քօլօմպօսի աչքերը արտասովոր փայլունութիւն մը ստացած էին : Այս բարձրահասակ և տոկուն կինը , պատուոյ իր աւանդական ըմբռնումներուն մէջ մոլեռանդ , հպարտ ճակատով և Սարտոնական ծիծաղով պճնուած գողտրիկ շրթներով՝ որ երիտասարդը զինեալ ասպատակութեան մը կառաջնորդէր , յիշեցուց Օր . նէվիլի Օրսօին երկիւղը և խորհեցաւ թէ շար բազդը զայն դէպի իր քայքայուած կառաջնորդէր : Օրսօ , արդէն իր ձիուն վրայ նստած , վեր նայեցաւ և տեսաւ զայն : Թէ

աղջկան մտածումներուն թափանցելով և թէ վերջին հրաժեշտ մը տալու համար Եգիպտական մատանին իր շըրթունքներուն տարաւ : Օր . Լիտիա , շիկնած ներս քաշուեցաւ պատուհանէն , յետոյ անմիջապէս վերագառնալով տեսաւ որ երկու Քօրսիքացիները քառասորփ կը հեռանային : Կէս ժամ վերջ Գնդապետը իր գիտակին օգնութեամբ ցուցուց զանոնք իր աղջկան որ կը յառաջանային ծովեզրին ամենահեռու մասերէն : Օրիորդը նշմարեց որ Օրսօ չաւաշուս իր գլուխը դէպի քաղաք կը դարձընէր : Վերջապէս թաւուաքներու ետին աներեւոյթացան անոնք :

Օր . Լիտիա իր հայելիին մէջ նայելով տեսաւ թէ խիտաւ տժգունած էր :

— Այս երիտասարդը իմ մասին ի՞նչ պիտի խօսի արդեօք , ըսաւ օրիորդը , գալով ինծի ես ի՞նչ կը խորհիմ իր մասին : Ճամբորդութեան ընկեր մը : Քօրսիքա ի՞նչ ընելու եկայ ես : Ո՛հ , ես չեմ սիրեր դայն , ոչ , ոչ : Անկարելի է : Ես , հարսը Քօլօմպօսի սղբերգուհիի մը , որ մեծ դաշոյն մը ալ կը գործածէ , ոչ անկարելի է :

Եւ տեսնելով թէ Թէոփորոս թա-
գաւորին դաշոյնը իր ձեռքն է, նետեց
զայն մէկդի:

— Վստահ եմ որ Օրսո կը սիրէ զիս:
Անիկա հերոս մ'է որուն արկածալից
կեանքը կրցած եմ հասկնալ: Բայց ար-
դեօք իր հօրը վրէժը պիտի լուծէ՞ Քոր-
սիքական եղանակով:

Ինքզինքը անկողնին վրայ նետեց
ու փորձեց քնանալ, բայց անկարելի
էր: Հսօ դանց կընեմ շարունակել ա-
նոր մենախօսութիւնը որուն մէջ քա-
նիցըս կրկնեց թէ Պր. Տէլա եղած չէ,
չէ և երբէք պիտի չըլլայ սեէ բան ի-
րեն համար:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Օրսո և իր քոյրը միասին կը յառա-
ջանային: Իրենց ձիերուն արագ վազքը
կ'արգիլէր զիրենք իրարու հետ խօ-
սակցելէ: Սակայն երբ գառիվարի մը
պատճառաւ ստիպուեցան կամաց երթալ
քանի մը խօսքեր փոխանակեցին իրենց
ետև ձգած բարեկամներու մասին: Քօ-
լօմպա խիստ եռանդազին կը գրուա-

տէր օրիորդ Նէվիլի գեղեցկութիւնը,
խարտեաչ մագերը և շնորհալի ձևերը:
Հարցուց թէ Գնդապետը արդեօք երև-
ցածին չափ հարո՞ւստ է և օրիորդէն
գատ ուրիշ դաւադ ունի՞:

— Եղբայր քեզի խիստ յարմար կը
գտնեմ օրիորդը, ըսաւ Քօլօմպա, և իր
հայրն ալ խիստ մեծ բարեկամու-
թիւն մը կը ցուցնէ քեզի: Եւ տեսնե-
լով թէ եղբայրը չի պատասխաներ շա-
րունակեց, մեր ընտանիքն ալ տոնօք
չատ հարուստ էր և հիմա ալ կզղլին
մէջ ամենէն շատ կը յարգուի: Հսօ
սպնուականութիւնը Տասնապետներու
ընտանիքին մէջ սահմանափակուած է
և ինչպէս գիտես, Օրսո, դուն կզղլին
առաջնագոյն Տասնապետներէն սեռած
ես: Եթէ ես քու տեղդ ըլլամ եղբայր
ընաւ պիտի չի վարանիմ օրիորդին ձեռ-
քը խնդրել անոր հօրմէն: Օրսո ուսե-
րը թսթ վեց: Անոր բերած դրամօժիտով
Ֆալսէթաի անտառները պիտի գնեմ շըր-
ջակայ այգիներով, քարաչէն տուն մը
պիտի կառուցանեմ և յարկ մը ևս պի-
տի աւելցնեմ այն հին աշտարակին վը-
քայ որուն մէջ ապաստանած Սէմպու-

զիս այնքան Մաւրիտանացիներ սպանն
նեց :

-- Քօլօմպա , դուն տխմար ես դեռ ,
պատասխանեց Օրսօ , վաղցնելով իր
ձին :

— Դուն մարդ ես , Օրսօ , եղբայրս
և բնական է որ կնիկէ մը աւելի լաւ
կը մտածես : Բայց կը ժախտէի գիտ-
նալ թէ ինչ կարող են ըլլալ այդ Անգ-
լուհիին առարկութիւնները քեզի հետ
միութիւն մը կազմելու համար : Արդ-
եօք Անգլիացիք ճասնապետներ ունին :

Բաւական երկար ճամբորդութենէ
մը վերջ քոյր և եղբայր հասան փոք-
րիկ գիւղ մը ուր կեցան ճաշելու և գի-
շերն ալ ծանօթ բարեկամի մը քով ան-
ցընելու համար : Քորսիքական սովո-
րական ասպնջականութեամբ ընդուն-
ուեցան անոնք : Յաջորդ օրը իրենց հիւ-
րընկալը գիւղէն փարսախ մը հեռու ըն-
կերացաւ անոնց :

— Այս անտառներն ու թաւուտանե-
րը կը տեսնե՞ս , ըսաւ իրենց բարեկամը
բաժանման պահուն մարդասպան մը
տասը տարի կրնայ խաղաղութեամբ ապ-
րիլ հոս առանց ոստիկաններու կամ հը-

րացանաձիգներու կողմէ որսացուելու
վախին : Այս անտառները սահմանակից
են վիզաւփօնաի պուրակներուն և եթէ
մարդ մը բարեկամ ունենայ հոն ուէ
բանէ չի զրկուիր : Հոյակապ գէնք մը
ունիս կը տեսնեմ , խիստ հեռու պէտք
է որ նետէ գնդակը : Վայրի խողէ մը
աւելի լաւ բան մը պէտք է որ սպան-
նես ատով :

Օրսօ պաղարիւնութեամբ պատաս-
խանեց թէ հրացանը անգլիական է : Յե-
տոյ հրաժեշտ տուին իրարու և բաժնը-
ուեցան :

Մեր ճամբորդները գիւղին բաւա-
կան մօտեցած էին երբ կիրճի մը մուտ-
քին մէջ , որմէ ստիպուած էին անցնիլ ,
եօթը ութը մարդեր նշմարեցին որոնք
հրացաններով զինուած , ոմանք քարե-
րու վրայ նստած և ոմանք այ պառկած
էին , իսկ ուրիշներ պահակի պաշտօնին
մէջ կոպասէին : Քիչ հեռու մարդա-
գետնին վրա անոնց ձիերը հանգիստ
կ'արած էին : Քօլօմպա դիտակով դիտեց
զանոնք պահ մը և ուրախութեամբ գո-
չեց :

— Ատոնք մեր մարդերն են , փիէ-

րուչօն խիստ լաւ կատարած է յանձնա-
րարութիւններս :

— Ի՞նչ մարդեր, հարցուց Օրսօ :

— Մեր հովիւները, պատասխանեց
ան : Երէկ չէ առջի գիշեր մէկը զրկեցի
որ այս մարդերը հաւաքէ քեզի ընկե-
րանալու համար գէպի գիւղը : Առանց
հետևորդի գիւղ մտնել խիստ անվայել
է քեզի համար : Բացի այդ պէտք է
գիտնաս թէ Պարիչիները ամէն բան
ընելու ընդունակ են :

— Բօլօմպա՛, ըսաւ Օրսօ խստու-
թեամբ, քեզի քանի մը անգամ պատ-
ուիրած եմ որ Պարիչիներու մասին
բնաւ խօսք չընես ինձի և ոչ ալ քու
անհիմն կասկածներուդ նկատմամբ կու-
ղեմ լսել : Ես չեմ փափաքիր ինքզին-
քըս ծիծաղելի ընել այս խումբ մը դա-
տարկ մարդերու ընկերակցութեամբ
տուն երթալ և շատ կը ցաւիմ որ ա-
ռանց իմ խորհուրդս առնելու այս կար-
գադրութիւնը ըրած ես :

— Սիրելի եղբայրս, դուն քու հայ-
րենիքդ մոռցած ես : Քու պաշտպա-
նութիւնդ ինձի կը վերաբերի երբ քու
անդ դուշութիւնդ կրնայ փորձանք բե-

րել քու գլխուդ : Ըրի ինչ որ պէտք
էր ընել :

Ճիշտ այն վայրկեանին գիւղացիներ-
ըր զանոնք նշմարելով ձի հեծան և քա-
ռատորովի վազեցին դիմաւորելու հա-
մար :

— Կեցցէ՛, Օրսօ Անտոն, գոչեց ճեր-
մակ մազերով մարմնեղ ծերուկ մը որ
հսկառակ Էդանակին տաքութեան, թա-
ղիքէ վերարկուի մը մէջ փաթթուած
էր : Իր հօր իրական պատկերն է ան,
մինակ քիչ մը երկար և աւելի դօրա-
ւոր : Տեսէ՛ք հրացանը որքան գեղեցիկ
է : Այդ հրացանը մեծ համբաւ պիտի
չինէ Օրսօ Անտոն :

— Կեցցէ՛, Օրսօ Անտոն, կրկնեցին
բոլոր հովիւները միաձայն : Մենք ար-
դէն վստահ էինք թէ ան վերջտպէ՞ս պի-
տի վերադառնայ :

— Ա՛հ, Օրսօ Անտոն, ըսաւ բարձը-
րահասակ տղեկ մը, որքան երջանիկ
պիտի ըլլար հայրդ եթէ հիմա ողջ ըլ-
լար ու քեզ ընդունէր իր բազուկներուն
մէջ : Անիկա հոս պիտի ըլլար հիմայ ե-
թէ ուղեր ինձի վստահիլ և Պարիչինի-
ներու հետ ունեցած վէճին կարգադը-

ըստ թիւնը ինծի յանձնէր : Սիրելի մարդ ,
ինքն չհաւատաց այն տանն , բայց հիմա
գիտէ թէ ես ճշմարիտ էի :

— Լաւ , կրկնեց ծերունին , Պարի-
չինիները սպասելով բան մը շը պիտի
չաճին :

— Կեցցէ՛ Օրսո Անտոն , գոչեցին
բոլորը և տանեակ մը հրացանի թըն-
դիւններ ընկերացան անոնց ձայներուն :

Օրսո այս հեծեալ մարդերու խում-
բին մէջ մնացած որոնցմէ ամէն մէկը
իջ ընկերը կը հրմըշարկէր անոր ձեռքը
սեղմելու համար , շատ անախորժ հո-
գեկան վիճակ մը ունէր ու շէր կրնար
իր ձայնը լսելի ընել ասար : Վերջապէս
իր զինուորները մարդող հրամանատա-
ր մը հեղինակաւոր և արիական գիրքը
առնելով ըսաւ .

— Բարեկամներս , ձեր արտայայտած
սիրոյ զգացումներուն համար խիստ ե-
րախտապարտ եմ , նամանաւանդ այն
համակրանքին համար որ ունիք դուք
հանդէպ իմ հօրս : Բայց ուէ մարդէ մը
խրատ առնել շեմ ուղեր : Ես գիտեմ
թէ ինչ պիտի ընեմ :

— Իրաւունք ունի , իրաւունք ունի

պտռացին հովիւները : Գուն գիտես թէ
մենք որքան հաւատարիմ ենք քեզի :

— Այո՛ , ես վստամ եմ այդ մասին
բայց առայժմ ուէ մարդու շեմ կարօ-
տիր ու ուէ վտանգ շի սպառնար տա-
նրս : Հիմա թողուցէք զիս և վերագար-
ձէք ձեր ոչխարներուն քով : Գիւղին
ճամբան գիտեմ ես և ուէ առաջնորդի
շեմ կարօտիր :

— Մի վախնա՛ր , Օրսո Անտոն , ը-
սաւ ծերունին , ԱնՈՒՅԻ այսօր պիտի շը
համարձակին երեւիլ : Երբ կատուն գայ
մուկերը իրենց ծակը պիտի մտնեն :

— Կատու դո՛ւն ես , խրճած ծե-
քուկ , ըսաւ Օրսո : Անունդ ի՞նչ է :

— Վայ , շեռ ճանչնար զիս , շեռ յի-
շեր որ քեզ առջևս կը հեծցնէի ջորիիս
վրայ որ կը խածնէր : Չեռ ճանչար փօ-
ջօ կրիֆօն : Ես լաւ մարդ մ՛եմ ու հո-
գիւզ և արաով նուիրուած եմ ձեր ըն-
տանիքին : Երբ ձեր հրացանը խօսիլ
սկսի , մէկ բառ մը միայն , և ահա իմ
այս հին , ծերացած հրացանս ալ իր լը-
ռութիւնը պիտի խղէ : Վստահիր ասօր ,
Օրսո :

— Լաւ , լաւ , բայց հիմա հեռացէք

և թողուցէք որ մենք մեր ճամբան շարունակենք»

Վերջապէս հովիւները քաշուեցան և սրարչաւ հեռացան դէպի գիւղը : Բայց ճամբուն երկայնքը մէն մի ելեւէջի կը դառնային ու ետեւին կը նայէին որ մի գուցէ ծուղակ մը պատրաստուած շըլլայ քոյր և եղբօր առջև : Ծերունի Փօլօ Գրիֆօն կ'ըսէր իր ընկերներուն « Ես կը հասկնամ՝ թէ և շըսաւ մ'եզի իր մըտադրութիւնը, սակայն լաւ գիտեմ թէ ի՞նչ պիտի ընէ : Ճիշդ իր հօրը մանրանըկարն է, կեցցէ՛, այնքան վստահ է իր մասին որ մեր օգնութեան ակնկալութիւն իսկ չունի : Հիմա քաղաքապետին մորթին փուշ մը անգամ չեմ տար ես : ամիս մը շանցած գնդակ մ'ը պիտի ծակէ զայն :

Տէլա Րէպիա ընտանիքին վերջին շառաւիղները այս խումբ մը հետևորդներու առաջնորդութեամբ գիւղ մտան և իրենց Տասնապետ նախնիքներու ապարանքին առջև հասան : Տէլա Րէպիա ընտանիքին արբանեակները որոնք երկար ատենէ ի վեր առանց առաջնորդի

մնացած էին, խումբով հաւաքուած էին հոն գանոնք դիմաւորելու համար : Գիւղին շէգոք բնակչութիւնը ամբողջութեամբ փողոցը ելած էին Օրսօն տեսնելու համար : Պարիշինիները միայն փակուած էին իրենց տուներուն մէջ և գոցուած պատուհաններու ճեղքուածքներէն դուրսը կը դիտէին :

Փիէթրէնէրա, բոլոր Գօրսիքական գիւղերու նման, խիստ անկանոն շինուած է : Տուները առանց սեւէ կարգի ասդին անդին ցրուած են : Գիւղին գլբթէ կեդրոնը հսկայ կաղնի մը կը բարձրանայ : Անոր շուքին տակ կրանիթեա փոքրիկ կուռ մը կայ որուն մէջ փայտեայ խողովակէ աղբիւր մը կը վազէր : Այս հանրօգուտ աղբիւրը Տէլա Րէպիաներու և Պարիշինիներու միացեալ օժանդակութեամբ շինուած էր, իրարու հանդէպ ունեցած նախանձի զգացումներէն խրախուսուած : Օրին մէկը Գընդապետ Տէլա Րէպիա իր թաղին ծխական խորհուրդին փոքրիկ գումար մը զրկեց աղբիւրի մը շինութեան համար : Փաստաբան Պարիշինի մը ևս համանըման նուէր մը փութացուց : Փիէթրէ-

նէրա իր ջուրը կը պարտի նուիրատու-
ութեան այս մրցումին: Կաղնիին և աղ-
բիւրին շուրջը ընդարձակ հրապարակ
մը կայ, ուր գիւղացիները կը հաւաք-
ուին իրիկուենները թուղթ խաղալու և
տարին անգամ մ'ալ տօնախմբութիւն
կատարելու և պարելու: Հրապարակին
երկու կողմերը, կրանիթէ և կրաքարէ
շինուած երկու աշտարակներ կան, Տէ-
լա Բէպիաներու և Պարիշինիներու եր-
կու թշնամի աշտարակները: Անոնց շի-
նութեան ձևերը նոյնն են և բարձրու-
թիւնները համահասար:

Գեանէն ութը ոտք բարձր սանդու-
խի մը վրայ կը բացուի նեղ դուռ մը:
Դրան վրայ կայ պատուհան մը տեսակ
մը պատշգամով որուն տախտակամածը
ծածկուած է շատ մը նեղ բացուածքնե-
րով որոնց մէջէն կ'ալի և յարձակումի
ժամանակ թշնամիին վրայ կրակ կը բա-
նան առանց իրենց վնասուելուն: Դրան
և պատուհանին մէջ զետեղուած է վա-
հան մը, որուն վրայ փոխադարձաբար
նկարուած են Պարիշինիներու և Տէլա
Բէպիաներու զինանշանները: Իբր զար-
գարանք պէտք է աւելցնել այն շատ մը

գնդակի ծակերը որ բացուած են պա-
տուհանի փեղկերուն և վահաններուն
վրայ: Այս երկու աշտարակները որոշ
գազափար մը կրնան տալ Միջին Դարու
Քորսիքական աւատական շէնքերու մա-
սին: Ընտանիքներու բնակարանները
կցուած են այս աշտարակներուն ներքին
սասրերկրեայ հաղորդակցութիւններով:

Տէլա Բէպիաներու աշտարակը հը-
րապարակին հիւսիսային իսկ Պարիշինի-
ներունը հարաւային կողմը կը գտնուի:
Իւրաքանչիւր աշտարակին մէկ մէկ
ճամբայ շինուած է դէպի հրապարակին
աղբիւրը: Գնդապետ Բէպիաի կնոջ մահ-
ուանէն վերջ այս երկու ընտանիքներու
անդամները իրենց յատկացուած սահ-
մաններէն անդին անցած չէին բնաւ:
Օրսօ, ոլորապառոյտ և երկար ճամբայ մը
կարելու անհարկի տուայտանքէն խու-
սաիւելու համար, ուզեց քաղաքապետին
տանը առջևէն անցնիլ սակայն քոյրը
զգուշացուց զայն և ջանաց համոզել իր
եղբայրը որ առանց հրապարակը կարե-
լու նեղ ճամբայէ մը երթան տուն:

— Ինչո՞ւ համար ինքզինքս պիտի
չարչարեմ, ըսաւ Օրսօ: Միթէ այս հը-

բապարակը բոլորին շի՞ պատկանիր : Ու ի՞նչ ձին քչեց :

— Արի՛ սիրա , ըսաւ Քօլօմպա ինք . նիրեն : ՀԱՅՐ , ՎՐԻՃԴ ԼՈՒԾՈՒԱԾ Է :

Հրապարակին մէջ Քօլօմպա միշտ ինքզինքը եզրօրը և Պարիչինիներու տան մէջտեղը պահեց ու իր աչքերը սեւեռեց իր թշնամիներուն պատուհանները : Արդէն նկատած էր թէ ժամանակէ ի վեր անոնք պատնիշուած էին , հիմա ալ փոքրիկ բացուածքներ նշմարեց պատուհաններուն վարի մասերը ծածկող տախտակներուն վրայ : Այս տեսակ պատնէշներ այն ատեն կը շինուին երբ մօտալուտ յարձակումի մը վախը դոյու-թիւն ունենայ :

— Վատե՛ր , երկչոտնե՛ր , ըսաւ Քօլօմպա : Կը տեսնե՞ս եղբայր , այդ վատերը արդէն հիմա կուրնէ սկսած են պատնէշել ինքզինքնին : Բայց օր մը պիտի ստիպուին դուրս գալ . . . :

Հրապարակին հարաւային կողմէն անցնելու Օրսօին յանդուգն քայլը գիւղին մէջ մեծ յուզում մը յառաջ բերաւ , և ծայրահեղ ժպտահալութիւն մը նշկատուեցաւ : Այս նիւթին վրայ՝ իրի-

կուսները Հրապարակին մէջ հաւաքուող շէղոք խմբակցութիւնները իրենց անվերջ մեկնութիւնները կը շարունակէին :

— Խիստ բարեպատեհ է , կ'ըսէր մէկը , որ Պարիչինի որդիները դեռ վերադարձած չեն , որովհետեւ անոնք իրենց հօրմէն աւելի դիւրագրգիռ են և պիտի շի հանդուրժեն որ թշնամին համարձակէր իրենց գրան առջևէն անցնիլ , առանց անոր սպառնական վարմունքը պատժելու :

— Դրացի՛ն , յիշէ՛ ինչ որ հիմա կ'ըսեմ՝ քեզի , աւելցուց ուրիշ մը , որ գիւղին պատգամախօս ծերուկն էր -- Ես այսօր Քօլօմպաի երեսը ուսումնասիրեցի և գտայ թէ ԲԱՆ մը կԱՅ անոր մըտքին մէջ : Օգին մէջէն վառօդի հոտ կաննեմ : Շատ շանցած մտավաճառները ա՛ժան միս պիտի ունենան գիւղին մէջ :

ԳԼՈՒԽ Ժ .

Օրսօ դեռ չատ փոքր հասակին իր հօրմէն բաժնուած ըլլալով ժամանակ ունեցած շէր գայն մօտէն ճանչնալու : Հազիւ տասն և հինգ տարեկան ձգած

էր գիւղը և Փիտա դացած էր ուսանե-
րու համար ու անկից ալ զինուորական
վարժարան մտած էր, մինչ հայրը Յւ-
րոպայի մէջ կայսերական դրօշակը կը
քալեցնէր յազթական: Օրսօ քիչ ան-
գամ պատեհութիւն ունեցած էր տես-
նելու իր հայրը մինչև 1815 երբ զրկուե-
ցաւ այն բանակին մէջ որ իր հօրը հը-
րամանատարութեան տակ կը գտնուէր:
Գնդապետը խտտապահանջ զինուորա-
կան մը ըլլալով՝ իր սրբւոյն հետ կը
վարուէր սրճան ուրիշ տեղակայներու
հետ: Հետեւաբար Օրսօի մտքին մէջ իր
հօր համար ունեցած յիշատակները եը-
կու տեսակ էին: Նախ կը յիշէր իր հայ-
րը զիւղին մէջ որ յաճախ իրեն կը
յանձնէր սուրը, սրսորդութենէ վերա-
դարձին կը թողուէր կրակել հրացանը և
թողուցած էր դայն առաջին անգամ
մասնակցելու ընտանեկան սեպանին
խիտ փոքր հատակէն: Յետոյ կը յի-
շէր իր հայրը բանակին մէջ որ քանի մը
անգամ ամենափոքր յանցանքներու հա-
մար ձերբակալել տուած էր զինքը ու
չարունակ իր սրդին կը կոչէր Տեղա-
կալ Տէլա Բէպիա անունով միայն:

— Տեղակալ Տէլա Բէպիա սովոր էր
հրամայել, կարգին մէջ քու տեղդ պա-
հած չես, — երեք օր բանտարկութիւն:
Քու հրացանաձիգներդ պահեստի գուն-
դէն հինգ մեթր աւելի հեռու են — 5
օր բանտարկութիւն: Քու պաշտօնա-
կան գլխարկդ կէսօրէն հինգ վայրկեան
վերջ գործածած ես — շաբաթ մը բան-
տարկութիւն:

Միայն մէկ անգամ, Քաթրըպրա
գտնուած ատեն ըսած էր իր զաւկին,

— Շատ լաւ ըրիր Օրսօ, բայց ըզ-
գոյշ եղիր:

Այս վերջին յիշատակները շէին սա-
կայն որ իր գիւղ վերադարձէն իվեր
յաճախակի կուգային իր մտքին առջև:
Իր մանկութեան ընտանի տեսարաննե-
րը, իր սիրական մօրը գործածած կահ
կարասիները իր սրտին խորը յուզած է-
ին տխրանուշ զգացու մներու երկար շաբթ
մը: Յետոյ, իրեն համար պատրաստ-
ուած մութ և անորոշ ասպապի մը հե-
ռապատկերը, Քօլօմպաի իրեն ներշնչած
դժնէ անհանգստութիւնը և բոլորէն վեր
օրիորդ նէվիլի իր տունը այցելելու դա-
ղափարը՝ այն տունը որ պերճանքի վար-

ժըռուած մարդու մը համար հիմա խիստ փոքր, խեղճ ու անյարմար կ'երեւէր, և արհամարհանքը որ օրիորդը թերեւս պիտի ունենար տանը համար — բոլոր այս խորհուրդները իր մտքին մէջ ըստեղծած էին շփոթութիւն մը ու գայն մատնած էին խորին յուսահատութեան մը:

Ճաշի ժամանակ անիկա նստաւ այն սեցած կաղնիէ բազկաթոռին վրայ ուր իւր հայրը կը նախագահէր ընտանեկան ճաշերու միջոցին և խնդաց Քօլօմպաի վրայ որ կը երկմատէր իր եղբօրը հետ սեղան նստիլ: Օրսօ խիստ երախտապարտ եղաւ ճաշի ատեն իր քրոջ պահած լոռութեան, և անկէ անմիջապէս վերջ գինքը առանձին թողելուն համար որովհետեւ խիստ յոգնած կ'զգար գիմադրերէլու այն յարձակումներուն որ իր քոյրը անկասկած կը պատրաստուէր ընելու իր վրայ: Բայց Քօլօմպա խնայեց անոր ու ժամանակ տուաւ որ մտածէ երկար: Գլուխը ձեռքերուն մէջ բռնած՝ Օրսօ, անշարժ, երկար ատեն մը տածեց, աչքին առջև պատկերացնելով իր կեանքին վերջին երկու շարժուման

դրուագները: Կը սուրբար կարդալով ամենուն աչքերուն մէջ այն ակնկալութիւնը որ ունէին իրմէն Պարիչինիներու նկատմամբ: Գիւղին հանրային կարծիքը իրեն համար սկսած էր աշխարհի կարծիքը դառնալ: Ինքզինքը պարտադրուած կզգար իր հօրը վրէժը լուծելու որովհետեւ այլապէս երկչոտ մը պիտի ճանչցուէր: Բայց որմէ՞ պիտի լուծէր իր վրէժը: Ինք չէր կրնար ըմբռնել թէ Պարիչինիները կարող են մարդասպան ըլլալ: Իրաւ է թէ անոնք իր ընտանիքին դարաւոր թշնամիներն են, սակայն կատարուած ոճիրը անոնց վերագրելու համար իր գիւղին բիրտ ժողովուրդին անհիմն նախապաշարուումները պէտք էր բաժնէր:

Երբեմն Օր. Նէվիլի նուիրած յուռութքին կը սեւեռեր իր յոգնած աչքերը և մտքին մէջ կը կրկնէր գայն խորհրդակիրող նշանաբանը — «Կեանքը կը ռիւ մ'է»: Անմիջապէս յետոյ ինքնավարութեամբ մը կը կրկնէր «Պայքարէն յաղթական դուրս պիտի գամ»:

Իրիկուն մը այս մտածումներով տառապած՝ ելաւ, ճրագը առաւ և կը պատ

րաստուէր վերը իր սենեակը առանձնանալ, երբ մէկը դուռը դարկաւ : Ժամը անյարմար էր ուէ ընդունելութիւն ունենալու համար : Յանկարծ ֆօլօմպա երեցաւ իր սպասուհիին ընկերակցութեամբ :

«Մարդ չկայ» ըսաւ ան դէպի դուռը վազելով : Սակայն բանալէ առաջ հարցուց թէ ո՞վ է գարնողը : Նուրբ ձայն մը պատասխանեց «ես եմ» : Անմիջապէս դրան ետե խաչաձև զեանդուած երկաթէ ձողը՝ պերցուեցաւ եւ պղախի, տասը տարեկան, բոկոտն եւ ցնցոտիներ հագած աղջնակ մը՝ որուն գողտրիկ խոպոպները իր դլուխը կապած թաշկինակին տակէն վար կը կախուէին, ֆօլօմպաի ետեէն ճաշարան մը տաւ : Փոքրիկ աղջիկը նիհար էր ու տփռոյն, մորթը արեւէն խանձած ու իր ուշիմ աչքերը կը փայլէին անդադար : Օրսօն տեսնելով, անիկա զգուշութեամբ կանգնեցաւ և գեղջուկներու սովորական կերպով բարեւեց : Յետոյ ֆօլօմպաի հետ սկսաւ խօսիլ ցած ձայնով մը անոր յանձնելով դեռ նոր սպաննուած երէ մը :

— Շնորհակալ եմ, Չիլի', ըսաւ ֆօլօմպա : Ի՞նչպէս է հօրեղբայրդ, աղէ՞կ է :

— Շատ լաւ է օրիորդ, և պատրաստ քեզի ծառայելու : Աւելի կանուխ չի կրցի դալ ուրովհետև անիկա ուշացաւ : Թաւուաներուն մէջ երեք քառորդ ժամ սպասեցի անոր :

— Ճաշդ ըրա՞ծ ես :

— Ինչո՞ւ օրիորդ, ոչ : Ժամանակ ունեցած չեմ դեռ :

— Ուրեմն պէտք է որ ճաշ տամ քեզի : Հօրեղբայրդ հաց ունի՞ :

— Քի՛չ մը, օրիորդ, բայց անիկա վառօթ կ'ուղէ ամէն բանէ առաջ : Հիմա որ կաղինները հասած են, անիկա վառօթէ գատ ուէ բանի մը չի կարօտիր :

— Հիմա քեզի հաց մը և վառօթ ալ պիտի տամ : Ըսէ անոր որ խնայողութեամբ գործածէ, որովհետև սուղ է :

— Քօլօմպա, ըսաւ Օրսօ Ֆրանսերէն, որու է որ կուտաս այդ ողորմութիւնը :

— Խեղճ աւաղակի մը, պատասխանեց ֆօլօմպա : Այս փոքրիկը անոր եղ-

բօր աղջիկն է :

— Կը խրատեմ քեզ որ քու նուէր-
ներդ աւելի լաւ տեղեր շուայլես : Ին-
չո՞ւ վառօթ կը զրկես սրիկոյի մը որ
սոսկ ոճիւրներ գործելու համար պիտի
գործածէ զայն : Աւագակները Բորսի-
քայէն վաղուց անհետացած պիտի ըլլա-
յին եթէ ժողովուրդը անոնց հանդէպ
ողբալիօրէն վախկոտ դիրք մը բռնած
չըլլար :

— Անոնք որ թաւուտներուն մէջ
կ'ապրին , միշտ երկրին վնասակար մար-
դերը չեն :

— Հաց տալու համար բան չեմ ը-
սեր , որովհետեւ ուէ մարդու հաց մեր-
ժելու չենք , բայց կարգիլես քեզի անոնց
ուազմամթերք հայթայթելէ :

— Եղբա՛յրս , ըսաւ Քօլօմպա տը-
խուր ձայնով մը , դուն այս տանը տէրն
ես ու ամէն բան քեզի կը պատկանի ,
բայց ըսեմ քեզի որ կը նախընտրեմ իմ
քոյս տալ այս աղջկան ծախելու համար
ու վառօթ չեմ մերժեր աւագակին : Վա-
ռօթ մերժե՛լ : Աւելի լաւ կըլլայ զա-
նոնք ստիկանութեան յանձնել : Անիկա

իր գնդակներէն զատ ուրիշ ի՞նչ պաշտ-
պանութիւն ունի անոնց դիմադրելու
համար :

Այս միջոցին փոքրիկ աղջիկը անյա-
գաբար կատր մը հաց կուտէր ու աչքե-
րովը կը դիտէր Քօլօմպա և իր եղբայրը
ուզելով հասկնալ թէ ի՞նչ կը խօսին ա-
նոնք :

— Այդ քս պաշտպանած աւագակդ
ի՞նչ ըրած է : Ի՞նչ ոճիւրի համար ինք-
դինքը թաւուտներուն մէջ նետած է :

— Պրանտօլաչիօ ուէ ոճիւր գործած
չէ , ըսաւ Քօլօմպա : Անիկա սպաննեց
իր հօրը սպաննիչը , ուրիշ ոչինչ :

Օրսօ ետ դարձաւ , ճրագը առաւ և
գնաց իր սենեակը : Քօլօմպա վառօթ
և պաշար տալով աղջկան դէպի դուռը
առաջնորդեց զայն ըսելով ,

— Ըսէ՛ հօրեղբօրդ որ ամէն բանէ
առաջ հսկէ Օրսօին վրայ :

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Քնանալէ առաջ Օրսօ երկարատեն
արթուն մնաց և ատոր համար ալ հե-
տեւեալ օրը խիստ ուշ արթնացաւ : Ել-

լեւէն վերջ իր տեսած առաջին բանը իր
թշնամիին տունը եղաւ և պատնէշներ
որոնք դեռ նոր աւելցուած էին: Վար
իջաւ և իր քոյրը հարցուց:

— Վարը խոհանոցը փամփուշտ կը
չինէ, պատասխանեց սպասուհին:

Այսպէս Օրսօ ամէն քայլափոխի պա-
տերազմի ուրուականէն կը հալածուէր:

Քաւ Քօլօմպան աթոռի մը վրայ
նստած ու նորածող փամփուշտներու
վրայէն կապարի դուրս ցցուած մասեր
կը կտրտէր:

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, հարցուց Օրսօ:

— Հօրս հրացանին համար գնդակ-
ներ կը պահսին, պատասխանեց ան մեղմ
ձայնով մը: Անոր ճիշտ չափովը կա-
ղապար մը գտայ ու հիմա քսան և չորս
գնդակներ ունիս պատրաստ, եղբայ-
րըս:

— Փառք Աստուծոյ, անոնց պէտք
չունիմ ես:

— Անպատրաստի պէտք չէ որ գըտ-
նըուիս, Օրսօ Անտօնիօ: Դուն մոռցած
ես քու հայրենիքդ և քեզ շրջապատող
ժողովուրդը:

— Եթէ ես մոռցած եմ, դուն միշտ

կը յիշեցնես զայն ինծի: Ըսէ տեսնեմ,
քանի մը օր առաջ սնտուկ մը եկա՞ւ
հոս:

— Այո՛, վերը սենեակդ տանեմ
զայն:

— Դո՛ւն վեր տանես զայն: Դուն
այդչափ զօրաւոր չես: Մարդ մը չկա՞յ
որ տանի զայն:

— Կարծածիդ չափ տկար չեմ ես,
ըսաւ Քօլօմպա, իր շապիկին թեւերը վեր
առնելով և ցուցնելով իր կլորիկ, ճերմակ
թեւերը, որոնք թէև շնորհաձև, սակայն
արտասովոր զօրութիւն մը կը մատ-
նէին: Սավե՛րիա, պոռաց ան սպասու-
հին կանչելով, եկո՛ւր օգնէ ինծի: Հա-
ղիւ թէ ծանր սնտուկը վերցուցած էր,
Օրսօ անմիջապէս օգնութեան փու-
թաց:

— Բեգի համար նուէր մը կայ այդ
սնտուկին մէջ, սիրելի Քօլօմպա, ըսաւ
ան: Ներէ՛ ինծի եթէ քիչ գտնես: Գայն,
որովհետև կէս թօշակով տեղակալի մը
քսակը շատ լեցուն չըլլար: Նոյն ատեն
սնտուկը բացաւ, կարգ մը հագուստ-
ներ, շալ մը և կնոջ մը վերարերեալ
ուրիշ առարկաներ դուրս հանեց:

— Ուրքան գեղեցիկ են ասոնք, դո՛ւ չեց Քօլօմպա, Համբուրքերը իր եղբոր ձեռքերը: Անմիջապէս պիտի պահեմ գանոնք որ չվաւանդին: Իմ հարսնիքիս պիտի պահեմ գանոնք, ըսաւ ան տը-խուր ծիծաղով մը, որովհետեւ Հիմա սգաւոր եմ:

— Այսքան երկար սուգ մը կեղծիք կը նկատուի քոյրս:

— Երդունցած եմ այսպէս ընել, ըսաւ Քօլօմպա Հաստատամութեամբ: Երբէք պիտի չը գաղբիմ սգալէ... ու պատուհանէն դէպի Պարիզինիներու սուն ուղղեց իր աչքերը:

— Մինչև քու հարսնիքիդ օրը, ըսաւ Օրսօ, ջանալով արգիլել իր քրոջ խօսքին վերջին մասը:

— Միայն այն մարդուն հետ պիտի ամուսնանամ որ երեք բան ըրած է, ըսաւ Քօլօմպա, չարագուժ նայուածքը դեռ պահելով իր ատած տանը վրայ:

— Կը դարմանամ որ դուն դեռ ամուսնացած չես, Քօլօմպա, դուն որ այդքան գեղանի ես: Ըսէ տեսնեմ ո՞վ կը սիրէ քեզ: Կը սիրեմ ըսել անոր սիրաբանութիւնները: Խիստ սրամիտ ըլ-

լալու են անոնք քեզ նման ողբերգակ մը հաճեցնելու համար:

— Ո՞վ պիտի սուգէ առնել խեղճ որը մը: Յետոյ այն մարդը որ ուղէ իմ սուգս վերցնել պէտք է գայն փոխադը-րէ դիմացի տան կիներուն վրայ:

— Ի՞նչ խենդութիւն, ըսաւ Օրսօ ինքնիրեն: Ու ալ չի պատասխանեց վիճաբանութենէ խուսափելու համար:

— Եղբա՛յր, ըսաւ Քօլօմպա գգուող ձայնով մը, ես ալ ունիմ բան մը քեզի նուիրելու: Այդ քու հագած զգեստներդ խիստ նուրբ են այս երկրին համար: Այդ գեղեցիկ վերարկուդ քանի մը օրէն կտոր կտոր կըլլայ թաւուտներուն մէջ: Պէտք է որ պահես գայն նէվիլի գալէն վերջ հագնելու համար: Յետոյ գզրոցը բանալով որսորդութեան լման հագուստ մը հանեց ու ըսաւ:

— Քեզի թաւչեայ վերարկու մը չինած եմ և ահաւասիկ գլխարկ մը որ մեր երկրին բարեկիրթ մարդերը կը հագնին: Քեզի համար ասեղնագործած եմ զայն երկար ատենէ ի վեր: Անգամ մը կը փորձե՞ս գայն:

Անոր հագցուց մեծ թաւիչէ վերար-

կու մը որ հսկայ դրպան մը ունէր ետին ու սե թաւիչէ սրածայր գլխարկ մը դրաւ անոր գլուխը, մետաքսով ասեղնադործուած և երկար ծոպով մը զարդարուած :

— Ահաւաստիկ հօրս գնդակագօտին ըսաւ ան, անոր դաշոյնն ալ վերարկուից դրպանն է : Սպասէ որ անոր ատըրճանակն ալ բերեմ :

— Ծջմարիտ աւագակապետի մը կը նմանիմ հիմա, ըսաւ Օրսօ, ինքզինքը դիտելով փոքրիկ հայելիի մը մէջ :

Օրսօ իր նոր տարազով ճաշեց եւ հանգստեան միջոցին ըսաւ Քօլօմպաի թէ սնտուկին մէջ կարգ մը գրքեր ունի և ուրիշներ ալ պիտի ապսպրէ Ֆրանսայէն և իտալիայէն որպէսզի կարդայ զանոնք : Որովհետև, Քօլօմպա՛, քեզի պէս աղջկան մը համար ամօթ է չգիտնալ այն բաները որ եւրոպայի մէջ իրստ փոքրիկները կը սովորին :

— Իրաւունք ունիս, եղբա՛յր, ըսաւ Քօլօմպա, գիտեմ թէ ես շատ մը թերութիւններ ունիմ ու մեծ ուրախութեամբ յանձն պիտի առնեմ ուսանիլ թէ յօժարիս դաս տալ ինծի :

Քանի մը օրեր յաջորդեցին իրարու և Քօլօմպա Պարիզիններուն անունը բերանը չառաւ երբէք : Միշտ փոքրիկ բարութիւններ կընէր իւր եղբօրը և յաճախ կը խօսէր անոր Օր. Նէվիլի վրայօք Օրսօ անոր Ֆրանսերէն և իտալերէն կտորներ կը կարդար և մերթ կը զարմանար անոր ճիշդ բանիմաց դիտողութիւններուն և մերթ ամենէն հասարակ բաներուն համար իսկ ցոյց աւելած տգիտութեան վրայ :

Առտու մը, ճաշէն վերջ, Քօլօմպա դուրս ելաւ պահ մը և փոխանակ իր գրքով վերադառնալու, երևեցաւ քօղարկուած : Իր կերպարանքը սովորականէն աւելի լուրջ էր :

— Եղբայր, կը խնդրեմ որ հետս դուրս դաս :

— Ու՞ր կուզես որ երթանք, հարցուց Օրսօ, իր թևը անոր նուիրելով :

— Քու թևիդ չեմ կարօտիր ես, հըրացանդ և գնդակներդ հետդ առ, մարդ մը առանց իր զէնքերուն պէտք չէ որ դուրս ելլէ :

— Շատ լաւ, սովորութեան կը հետեւիմ : Ու՞ր պիտի երթանք :

Քօլօմպա առանց պատասխանելու քօղարկուեցաւ, որսի շունը կանչեց ե իր եղբօրը հետ դուրս ելաւ: Շուտով գիւղէն դուրս ելաւ և դէպի այգիները տանող նեղ ճամբան բռնեց: Շունը միշտ առջևէն կը ղրկէր, մասնաւոր նշան մը ընելով անոր որ անանկ երեւէր թէ կը հասկնար որովհետեւ անմիջապէս կ'սկըսէր վագել այս կամ այն կողմը լրտեսի մը նման:

— Երբ շունը սկսի հաշել, ըսաւ Քօլօմպա, անմիջապէս հրացանդ լեցուր եղբայր, ու մի շարժիր:

Շատ մը ուրապտոյտ ճամբաներէ անցնելէ վերջ Քօլօմպա յանկարծ կանգ առաւ, գիւղէն կէս մղոն հեռու տեղ մը, ուր ճամբան երկուքի կը բաժնուի: Երեք ոտք բարձր կանաչ և չոր ճիւղերու գէգ մը կար հոն: Սև ներկուած փայտէ խաչի մը ծայրը դուրս ցցուած էր դէզին գազաթէն: Քօրսիքայի շատ մը և մանաւանդ լեռնոս մասերուն մէջ, Հեթանոս նախապաշարուածի մը հետ կապուած սովորոյթ մը կը պարտադրէ անցորդներուն քար մը կամ ճիւղ մը նետել հոն ուր ատենօք մարդ

մը սպաննուած է անգթօրէն: Սրբան ատեն որ այդ եղերական դէպքին յիշատակը վառ մնայ մարդոց սրտին մէջ, այդ տարօրինակ շեղջակոյտը երթալով կը կուտակուի ու կը բարձրանայ:

Քօլօմպա ճիւղերու կոյտին առջև կանգ առաւ ու ինքն ալ վայրի ծառի մը ճիւղը կարելով հոն նետեց:

— Օրս'օ, ըսաւ ան, հոս էր որ հայրերնիս մեռաւ: Եղբայր'ս, աղօթենք անոր հոգիին համար:

Անիկա ծունկի եկաւ և Օրսօ անոր օրինակին հետեւեցաւ: Նայն պահուն գիւղի եկեղեցիին զանգակը սկսաւ զօղանջել՝ որովհետեւ նոյն գիշերը մարդ մը մեռած էր: Օրսօ սկսաւ լալ:

Քանի մը վայրկեան վերջ Քօլօմպա ոտքի ելաւ: Անոր աչքերը չոր էին սակայն իր երեսը ներքին յուղում մը կը մտանէր: Տեղական սովորութեան համաձայն բթամատով խաշակնքեց, որ նուիրական ուխտի նշանն է, յետոյ իր եղբօր առաջնորդութեամբ վերադարձաւ գիւղը. Լռութեամբ տուն մտան և Օրսօ իր սենեակը առանձնացաւ: Վայրկեան մը յետոյ Քօլօմպա հետեւեցաւ ա-

նոր, հետը տանելով փոքր տուփ մը զոր ոեղանին վրայ դրաւ: Բացաւ զայն ու դուրս հանեց արիւնով ներկուած շապիկ մը:

— Ասիկա հօրդ շապիկն է Օրսո՛, ըսաւ, նետելով շապիկը անոր ծունկէ: րուն առջև, ու ահաւասիկ այն գնդակները որ մեռցուցին: Այս ըսելով երկու ժանգոտած գնդակ դրաւ շապիկին վրայ:

— Օրսո՛, եղբայր՛ս, գոչեց ան, ինք գինքը անոր թեւերուն մէջ նետելով և պինդօրէն սեղմելով զայն: ՕՐՄՊ, ՊէՏՖ է ՈՐ ԱՆՈՐ ՎՐԷԺԸ ԼՈՒԾԵՍ:

Յեանյ կատաղօրէն գրկեց զայն, գընդակներն ու շապիկը համբուրեց և սենեակէն դուրս ելաւ, թողելով իր եղբայրը աթոռին վրայ քար կտրած: Օրսո ատեն մը անշարժ մնաց, շի համարձակելով այդ ահարկու մասունքները մէկ կողմ դնելու: Վերջապէս զանոնք կրկին տուփին մէջ դրաւ և ինքզինքը նետեց անկողին վրայ, երեսը պատին դառցուցած ու զայն իր բարձին մէջ թաղած: Իր քրոջ վերջին խօսքերը ականջին մէջ դամուած կը մնային և անանկ կը թուէր թէ մահագուռ և անխուսա-

փելի պատգամ մը կը լսէր ինք, որ իրմէ արիւն կը պահանջէր և անմեղ արիւն: Երկար ատեն մնաց նոյն պիւրքին մէջ առանց իր գլուխը դարձնելու: Վերջապէս վեր կեցաւ, գոցեց տուփը և տունէն դուրս գալով սկսաւ թափառիլ դաշտերուն մէջ, առանց գիտնալու թէ ու՞ր կերթայ:

Թարմ օդը տակաւ առ տակաւ կազդուրեց զայն: Հանդարտեցաւ և պաղարիւնով մը իր կացութիւնը քննեց և անկէ ազատելու միջոցներուն վրայ մը տածեց: Արդէն մենք գիտենք թէ Օրսո Պարիչիներուն վրայ երեք շէր կասկածեր, բայց կ'ամբաստանէր զանոնք իբր աւազակ Ա. կ. օ. ս. թ. ի. ի. նամակը կեղծողն էր: Անիկա կը հաւատար թէ այդ նամակը եղած է իր հօր սպաննութեան պատճառը: Կ'զգար թէ անկարելի է անոնց դէմ դատ բանալ իբր զեղծարարներ: Երբեմն երբ իր երկրին նախապաշարունակներն ու բնազդները կը յաղթէին իր սրտին, կ'զգար թէ սրբան դիւրին է իր վրէժը լուծել, սակայն սոսկումով իր մտքէն կը վանէր այդ խորհուրդները, յիշելով բանակին և

Փարիզի արքունիքին մէջ ունեցած իր
ընկերները և մասնաւորապէս Օր. Նէ-
վիլը: Յետոյ իր քրոջ մեղադրանքները
կը վերադառնային կրկին և իր նկարա-
գրին Քօրսիքական կողմը կ'արգարա-
ցնէր զանոնք ու ալ աւելի կը սրէր:
Նախապաշարումի և խղճի այս անվերջ
պայքարին մէջ, միան մէկ մխիթարանք
ունէր թէ օր մը վէճի բանուելով Պարի-
զինի սրգիններուն հետ անոնցմէ մէկին
կամ միւսին հետ կը մենախարտի: Սու-
րով կամ գնդակով մէկը սպաննելը իր
Ֆրանսական և Քօրսիքական գաղափար-
ները կը հաշտեցնէր իրարու հետ: Երբ
այս ծրագիրը սրգեգրեց և զայն գործա-
դրելու միջոցներուն վրայ մտածեց եր-
կար, ծանր բեռէ մը ազատուած զգաց
և լաւագոյն մտածումներ եկան հան-
դարտեցնել իր տենդոտ յուզումները:
Կրկերոն իր գեղանի ազջկան մահուան
առթած վիշաբ անոր լաւագոյն յատկու-
թիւններուն վերջիչումովը կը փարա-
տէր: Պրն. Հէնտի իր սրգուն մահուա-
նէն վերջ կենաց և մահու վրայ դրած
ճառերովը կը մխիթարէր ինքզինքը:
Օրսո իր եռացող արիւնը կը պաղեցնէր

իր մաքի վիճակը Օր. Նէվիլի պատկե-
րացնելու ծրագրովը:

Անիկա նորէն գիւղին մօտեցաւ, որ
մէ առանց գիտնալու շատ հեռացեր էր:
Յանկարծ ձայն մը լսեց: Փոքրիկ աղ-
ջիկ մըն էր որ բոլբոլովին մինակ կար-
ծելով, թաւուտքին ծայրը նստած երգ
մը կերգէր, որ ամայութեան մէջ յու-
ղարկաւորութեան մը հեծեծանքներու
տպաւորութիւնը կը թողուր մարդուն
վրայ:

«Հեռու երկիր նժդեհէ զաւկիս իմ
մարտիկ,

Պահեցէ՛ք խաչս և արիւնոտ իմ շա-
պիկ»:

— Ի՞նչ է որ կերգես, ա'ղջիկ, Ը-
սաւ Օրսո բարկութեամբ, մէկէն անոր
առջև կանգնելով:

— Ո՛հ, դու՞ն ես Օրսո Անտօն. գո-
չեց լեղապատառ մանկիկը: Ասիկա Օր.
Քօլումպաի երգերէն մին է:

— Կը հրամայեմ որ անգամ մ'ալ
չերգես զայն, Ըսաւ Օրսո ահարկու ձայ
նով մը:

Պղտիկը անգամ մը աջ, անգամ մը
ձախ նայեցաւ, դտնելու համար թէ որն

է փախչելու լաւագոյն ճամբան և անպատճառ պիտի փախչէր եթէ իր քովը խոտին վրայ մեծկակ ծրար մը չունենար :

Օրսօ ամչցաւ իր վարմունքին համար :

— Փոքրիկ'ս , ի՞նչ է ատ , հարցուց կրցածին չափ անուշ ձայնով մը :

Չի ինա երկմտեցաւ պատասխանել : Օրսօ բացաւ ծրարը ու տեսաւ թէ հոն հաց մը և ուրիշ ուտելիքներ կային :

— Որո՞ւ կը տանիս այս հացը , սիրունս , հարցուց ան :

— Գիտես արդէն , տէր իմ հօրեղբօրս :

— Քու հօրեղբայրդ աւազակ մ'է անանկ չ'է :

— Քեզի ծառայելու պատրաստ , Օրսօ Անտօն :

— Եթէ ոստիկանները քեզի հանդիպին ու հարցնեն թէ ուր կերթաս :

— Կըսեմ թէ Լուքաի անտառները կարող աշխատաւորներուն կերակուր կը տանիմ , պատասխանեց աղջիկը առանց վարանելու :

— 'Իիցուք թէ անօթի որսորդ մը

հանդիպէր և ուզէր քեզմէ խլել այդ ծրարդ :

— Չէր համարձակիր : Կ'ըսէի թէ հօրեղբօրս կը պատկանի :

— Անչուչա անիկա մարդ մըն է որ չի ներեր իր ճաշը իրմէ յափշտակողին : Հօրեղբայրդ քեզ շատ կը սիրէ , անանկ չ'է :

— Այո , տէր իմ : Իմ հօրս մահէն վերջ անիկա տարած է ամբողջ ընտանիքին հոգը : Մօրս հիւանդանալէն առաջ գայն հարուստ տուներու կը յանձնարարէր որ անոր գործ կուտային : Քաղաքապետը տարին հագուստ մը կը նըւիրէ ինծի և քահանան ալ Գրիստոնէական և կարդալ կը սորվեցնէ ինծի : Բայց քու քոյրդ բոլորէն աւելի բարի եղած է մեզի :

Նոյն պահուն շուն մը երեւցաւ ճամբուն վրայ : Փոքրիկ աղջիկը երկու մատը բերանը տարաւ և ուժգնօրէն սուլեց : Անմիջապէս շունը անոր քով վազեց և սկսաւ դգուել գայն , յետոյ մէկէն թաւուտքին մէջ վազեց կորսուեցաւ : Ինչ մը վերջ երկու աղքատ հագուած բայց լաւ գիւնուած մարդեր դուրս

եղան մացառներով ծածկուած կոճղի մը ետեւէն :

— Օ, Օրսօ Անտոն, բարի ես եկեր, ըսաւ երկուքէն տարեցը: Ի՞նչ, զիս չե՞ս ճանչնար:

— Ոչ, ըսաւ Օրսօ շեշտակի նայելով անոր:

— Մօրուք մը և սրածայր գլխարկ մը սրքան կրնան փոխեր մարդ մը: Եկուր, Տեղակալ, և մօտէն նայիր: Արդեօք մոռցա՞ր Վաթէռչօի զինուորները: Չե՞ս յիշեր Պրանտօ Մավէլին սր այդ դժբաղդ օրը մէկէ աւելի գնդակներ խածաւ:

— Ի՞նչ, միթէ դու՞ն ես, ըսաւ Օրսօ, որ 1816ին ձգեցիր բանակը:

— Ճիշդ է Տեղակալ: Ինչպէս գիտես, զինուորութիւնը խիստ ձանձրալի է յետոյ այս երկրին մէջ հաշիւ մը ունէի մաքրելիք: Հա, հա, Ձիւէ դուն լաւ աղջիկ մըն ես: Բաց ծրարդ սրտի-հետև շատ անօթի եմ: Տեղակալ, բընաւ չես կրնար ըմբռնել թէ սրքան լաւ ախորժակ կուենեանք մենք այս թաւառաքներուն մէջ: Ո՞վ զրկեց մեզի ասոնք: Քաղաքապետը թէ Օրիորդ Քօ-

լօմպան:

— Ո՛չ, հօրեղբայր ջաղացպանին կինը առաւ անոնք, մօրս ալ վերմակ մը:

— Ի՞նչ կը խնդրէ ինձմէ:

— Կըսէ թէ այդ Լուքացիները զոր վարձած է դաշտերը մաքրելու համար, հիմա օրը եռեսուն հինգ սէնթ և կաղինները կը աահանջեն:

— Ծոյլ սրիկանե՛ր, կը տեսնէք: Տեղակալ, մեր համեստ ճաշին կուզէ՞ք մասնակցիլ: Ձինուոր եղած ժամանակս մեր ճաշերը աւելի խեղճ էին: Իսկ հիմա աղաս ենք գէթ:

— Շատ շնորհակալ եմ: Ես ալ ազատ եմ հիմա զինուորութիւնէ:

— Այո, լսած եմ արդէն: Անշուշտ ուրախ ես ատոր համար, մանաւանդ որ հաշիւ մ'ալ դուն ունիս մաքրելիք: Յետոյ աւագակը իր ընկերոջ դառնալով ըսաւ, եկուր նստիր փոխերեց: Պրն. Օրսօ, թոյլ տուէք որ ծանօթացնեմ զայն ձեզի: Վստահ չեմ փոխերեց մը ըլլալուն, սակայն շատ ուսած մարդ մ'է:

— Աստուածարանու թեան խեղճ ուսանող մը, ըսաւ երկրորդ աւագակը, որ արգիլուած է իր կոչումին հետեւի:

Ո՞վ գիտէ, թերևս հիմա Պապ մը կըրնայի ըլլալ, այնպէս չէ՞ Պրէնդօլաչիօ :

— Ի՞նչ պատճառաւ եկեղեցին զրկած է քեզ քու պաշտօնէդ, հարցուց Օրսօ :

— Ձնջին պատճառով մը, մաքրած մէկ փոքրիկ հաշիւիս համար, ինչպէս ընկերս սովոր է ըսել : Փիտաի համալսարանը ուսանած ժամանակս քոյրս հոս խենդութիւն մը ըրած էր : Վերագործայ որ ամուսնացնեմ՝ զայն, բայց հասնելէս երեք օր առաջ կարծեցեալ ամուսինը յանկարծ մեռած էր : Հեռաբար մեռնողին եղբօրը առաջարկեցի, ըսուեցաւ որ անիկա ամուսնացած է : Ի՞նչ պէտք էր որ ընէի :

— Իրաւի ի՞նչ ըրիր, խիստ ծանրա կըշիւ հարց մ'է :

— Ասիկա պարագայ մ'է որ հրացանըդ պէտք է օգնութեան կանչես :

— Ըսել է թէ . . .

— Գնդակ մը դետեղեցի անոր գըլխուն մէջ, պաղարիւնով մը պատասխանեց աւագակը :

Օրսօ սարսափէն ցնցուեցաւ : Բայց հեաաքրքրութիւնը և ուշ տուն վերադառնալու փափաքը պատճառ եղան որ

հոն մնայ ու խօսակցութիւնը շարունակէ այդ արտասովոր մարդերուն հետ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը սպանութեան բեռ մը ունէր իր խղճին վրայ :

Մինչ իր ընկերը կը խօսէր, Պրանտօլաչիօ անոր առջև դրաւ քիչ մը հաց և միս ու շանն ալ բաժին մը հանեց, ինչպէս նաև փոքրիկ աղջկան :

— Որքա՞ն երջանիկ է աւագակի մը կեանքը, գոչեց մեր աստուածաբանը, քանի մը պատառ ուտելէ վերջ : Թերեւս դուն ալ օր մը դատապարտուիս այս կեանքին Պր. Օրսօ, այն ատեն պիտի տեսնես թէ որքան քաղցր է քու քմահաճոյքէդ զատ ուրիշ ուէ տէր չունենալ : Երիտասարդի մը համար Քօրսիքան շատ հաճոյալի տեղ չէ, բայց աւագակի մը համար կը տարբերի խընդիրը : Կիները կը խենդենան մեր վերայ : Ես երեք սիրահարներ ունիմ երեք տարբեր տեղեր որոնցմէ մին ոստիկանի մը կիներն է : Ամէն տեղ խիստ ընտանի կզգամ ես :

Աւագակը Փրանսերէն կը խօսէր այս բոլորը :

— Անանկ կ'երեւի թէ քանի մը լե-

գուններ գիտէք, ըսաւ Օրսօ աւագակին:

— Ստիպուած եմ Ֆրանսերէն խօսիլ որովհետեւ այս պղտիկին գէշ օրինակ տալ չենք սիրեր: Ես և Պրանտօլաչիօ մտադրած ենք այս աղջիկը բարի մեծցնել:

— Երբ տասնևհինգ տարեկան ըլլայ ան, ըսաւ Զիլինայի հօրեղբայրը, պիտի ամուսնացնեմ զայն: Արդէն թեկնածու մը որոշած եմ մտքիս մէջ:

— Դուն ի՞նքզ պիտի առաջարկես աղուն, հարցուց Օրսօ:

— Կասկած չկայ: Կը խորհի՞ս թէ սեէ մէկը պիտի համարձակի դժկամակիլ, նոյնիսկ ամենէն հարուստ մարդը երբ սապէս առաջարկեմ իրեն թէ, «Ես Պրանտօ Սափէլիս, կը փափաքիմ որ ձեր որդւոյն կնութեան առնէք Զիլինա Սափէլին, իմ եղբօր աղջիկը»:

— Պիտի խրատեմ անոր որ չի մերժէ, ըսաւ միւս աւագակը: Ընկերսն ձեռքը խիստ ծանր է:

— Եթէ ես սրիկայ մը, զեղծարար մը կամ խարդախ մը ըլլայի, կրնայի քսակս բացած նստիլ և դրամը աղբիւրի նման պիտի վազէր հոն:

— Ի՞նչպէս, քսակիդ մէջ քաշողական սեէ բան ունի՞ս, հարցուց Օրսօ:

— Ոչի՞նչ: Բայց եթէ գրեմ հարուստի մը թէ հարիւր Ֆրանքի կը կարօտիմ պիտի շուշանար բնաւ զրկելու զայն: Սա կայն ես պատուաւոր կուզեմ ապրիլ, Տեղակալ:

— Գիտէ՞ք, Պր. Տէլա Րէպիա, ըսաւ մեր աստուածաբան աւագակը, այս երկրին մէջ սովորութիւն դարձած է որ կարգ մը ինկած թշուառականներ օգտուելով այն հմայքէն որ ձգած ենք հոս մեր այս անցագիրներուն շնորհիւ (ցուցընելով իր հրացանը) սպառնական փոխաբիր կը քաշեն մարդերու վրայ կեղծելով մեր ձեռագիրները:

— Գիտեմ, ըսաւ Օրսօ խոժոռ դէմք մը առնելով: Բայց ի՞նչ անսակ փոխաբիր:

— Վեց ամիս առաջ, շարունակեց աւագակը, Օրէդայի քովերը կը շրջագայէի, երբ զեղջուկ մը մօտեցաւ ինծի և յարգանօք գլխարկը վերցնելով ըսաւ, «Օ՛ր, փոխերեց, խնդրեմ ներէ ինձի և տուածդ պայմանաժամը քիչ մ'աւերկար է: Միայն յիսուսնևհինգ Ֆրանք

կրցած եմ հաւաքել և ճշմարիտ որ ատ-
կէց աւելին չեմ կրնար գտնել» : Բսլո-
րովին դարմացած ըսի անոր, «ի՞նչ կը
փչես սրիկայ, ի՞նչ 55 Փրանք» : — Վաթ-
սուհն հինգ Փրանք ըսել կուզեմ ,
պատասխանեց , բայց գալով
քու պահանջած հարիւր Փրանքին ,
անկարելի է : — «Ես ե՞րբ քեզմէ հար-
իւր Փրանք ուզած եմ , ես նոյնիսկ քեզ
չեմ ճանչնար» : Ասոր վրայ ինծի յանձ-
նեց սպառնական նամակ մը որ կը հրա-
մայէր անոր հարիւր Փրանք թաղել նը-
շանակուած տեղ մը , հակառակ պարա-
գային իմ անուսովս կ'սպառնար վառել
անոր տունը և սպաննել խեղճին կովե-
րը : Որտչ էր թէ անլիքորին մէկը իմ ա-
նունս խարդախած էր : Իմ արժանա-
պատուութիւնս վիրաւորողը սակայն ձե-
ռագրին սարունակած տառասխաններն
էին : Տառասխալ գրե՛մ , ես որ դպրո-
ցին մէջ հեգելու համար միշտ մըցա-
նակ կը խլէի : Բարկութենէս քանի մը
հարուած իջեցուցի գիւղացիին որ սկը-
սաւ ճշալ : Ասիկա զիս քիչ մը հանգըս-
տացուց : Յետոյ հարցուցի անոր թէ երբ
և ուր տեղ հրամայուած է իրեն թաղել

դրամը : Որոշուած օրն էր արդէն հետե-
ւաբար միասին գացինք : Ես անմիջա-
պէս դարանի մտայ իսկ ինք դրամը
թաղեց շոճի ծառի մը ստորոտը ու
կրկին քովս եկաւ : Ամբողջ վեց ժամ
սպասեցինք հոն ու եթէ հարկ ըլլար վեց
օր պիտի սպասէի : Վեց ժամ վերջ Պաս-
թիաի աղաոտ վաշխառու մը երեցաւ :
Երբ անիկա ծռեցաւ դրամը առնելու ,
ես կրակեցի : Մարդուն գլուխը ինկաւ
դրամին համար բացուած փոսին մէջ :
Դառնալով գեղջուկին ըսի — «Գնա՛ առ
դրամդ և անգամ մ'ալ մտքէդ մի ան-
ցըներ թէ ես ատանկ ցածութիւններ
ընել կը զիջանիմ» : Գեղջուկը սարսա-
փահար առաւ դրամը և շնորհակալ ե-
ղաւ ինծի : Հրաժեշտի փառաւոր աքա-
ցի մ'ալ իջեցուցի ու վստահ եմ թէ մին-
չև հիմա գեռ ցաւէն կը վազէ ան :

Արեւ սկսաւ մարը մտնել :

— Քանի որ մեզի հետ չպիտի ճաչես
Օրսօ Անտոն , ըսաւ Պրանտօ , կը փափա-
քիմ որ Քօլօմպան երկար սպասցնել չի
տաս : Բացի այդ , արեւմարէն վերջ այս
ճամբաներէն անցնիլ շատ ապահով չէ :
Առանց զէնքի ինչո՞ւ դուրս ելած ես :

Զգուշացիր, վատ մարդեր շատ կան
 Հոս: Այսօր վախնալու պատճառ չու-
 նիս սրովհետեւ Պարիչինիները կուսա-
 կալը իրենց տունը հրաւիրած են: Այս
 գիշեր անոնց տունը պիտի մնայ: Սա-
 կայն վաղը անոնք ազատ կ'ըլլան: Վին-
 սէնթէլօ Պարիչինին կատարեալ ստա-
 չակ մ'է, իսկ անոր եղբայրը անկէց վար
 չի մնար: Ձանա՛ որ զանոնք առանձին
 առանձին ձեռք անցնես: Զըլլայ որ վըս-
 տաչիս անոնց, այս է իմ միակ թելա-
 դըրութիւնս:

— Շնորհակալ եմ խրատիդ համար,
 ըսաւ Օրսօ, բայց մենք իրարու հետ
 կռուելու պատճառ մը չունինք: Եթէ
 անոնք չի ստիպեն զիս, ես անոնց հետ
 ուէ գործ չունիմ:

Աւագակը հեզնոտ արտայայտու-
 թիւն մը ունեցաւ բայց չի պատասխա-
 նեց: Օրսօ ստքի ելաւ մեկնելու հա-
 մար:

— Իրաւ չի մտնամ շնորհակալու-
 թիւնս յայտնել վառօդին համար որ
 ձիւղ պատեհ ժամուն հասաւ ինձի, ը-
 սաւ աւագակը: Այժմ ուէ բանի պէտք
 չունիմ: Ըսել կուզեմ զոյգ մը կօշիկի

կը կարօտիմ գոր պիտի շինեմ այսօր կամ
 վաղը:

Օրսօ աասը Փրանք սպրդեցնելով
 անոր ձեռքին մէջ ըսաւ:

— Քօլոմպան էր քեզի վառօդ դր-
 կողը: Ասիկա ալ կօշիկներուդ համար:

— Ո՛չ, երբէ՛ք, Տեղակալ, գոչեց
 Պրանտօն, ետ աալով դրամը: Զիս մու-
 րացկա՞ն կարծեցիր:

— Հին գինւորներ պէտք է օգնեն
 իրարու: Մնաք բարեաւ:

Սակայն մեկնէլէ առաջ դրամը գազ-
 տուկ մը անոր գրպանը ձգեց:

— Երթաս բարեաւ Օրսօ Անտօն, ը-
 սաւ Աստուածաբանը:

— Թերեւս օր մը թաւուտներուն
 մէջ շանդիպինք իրարու:

Օրսօ բաւական հեռացած էր իր բա-
 րեկամներէն երբ լսեց իր ետեէն վազող
 մարդու մը ձայնը: Պրանտօլաչիօն էր:

— Քիչ մը չափը տարիք Տեղակա՛լ,
 պոռաց ան շնչասպառ: Կը ցաւիմ: Ետ
 առ այս տասը Փրանքը: Եթէ ուրիշ մը
 Ըլլար չպիտի ներէի: Իմ ջերմ բարևնե-
 րըս Քօլօմպալին: Գիշեր բարի:

Քօլօմպա իր եղբօր երկար բացակայութենէն սկսած էր մտահոգուիլ, սակայն զայն տեսնելուն պէս վերստացաւ իր սովորական տիրադէմ հանդարտութիւնը: Իրիկուան ճաշի միջոցին շատ մը անպէտ նիւթերու մասին խօսեցան և Օրսօ քաջալերուած իր քրոջ խաղաղ երևոյթէն ըսաւ անոր իր աւազակներուն հանդիպումը, նոյն իսկ քանի մը կատակներ ըրաւ բարոյական և կրօնական այն դաստիարակութեան մասին որ փոքրիկ Չիլինան կ'ստանար իր հօրեղբօր և անոր վերապատուելի պաշտօնակցին խնամատարութեան ներքև:

— Պրանտօլաչիօ լաւ մարդ մըն է, ըսաւ Քօլօմպա, իսկ գալով իր ընկերոջ ըսած եմ թէ անիկա ուէ սկզբունք չունի:

— Իմ կարծիքովս երկուքն ալ նոյն արժանիքը կը ներկայացնեն, ըսաւ Օրսօ: Երկուքն ալ կռիւ յայտարարած են ընկերութեան դէմ: Միակ մէկ ոճիր մը զանոնք հազարաւոր ոճիրներու մը զած է, սակայն թերևս անոնք ընկերութեան մէջ ապրող շատ մը մարդե-

րէն նուազ յանցաւոր են:

Աւրախութեան արև մը փայլեցաւ իր քրոջ մռայլ դէմքին վրայ:

— Այո, շարունակեց Օրսօ, այդ թշուառականները գէթ պատիւ և արժանապատուութիւն ունին: Նենգաւոր եսասիրութենէն աւելի, անգութ նախապաշարումներն են որ մղած են զանոնք այդ կեանքին:

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց:

— Եղբայր իմ, ըսաւ Քօլօմպա, գաւաթ մը սուրճ երկնցնելով անոր, ըսեցի՞ր թէ երեկ գիշեր Փիէթրին մեռած է տենդէն:

— Ո՞վ է այդ Փիէթրին:

— Մեր գիւղացի մը, այն կնկան էրիկը որ հօրս մեռած ժամանակ յուշատեարը առած էր անոր ձեռքէն: Որբւարին եկաւ և խնդրեց ինձմէ որ սըգերգ մը երգեմ անոր համար: Կը փափաքիմ որ դուն ալ հետս գաս: Անոնք մեր գրացիներն են և քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ չի մերժենք:

— Ես երբէք չեմ փափաքիր որ քոյրս այդ կերպով հանրութեան ուշադրութեան ենթակայ ըլլայ:

— Օրսօ . պատասխանեց ան , ամէն ժողովուրդ իր մեռելները իր սովորութեան համաձայն կը պատուէ : Ողբերգի սովորոյթը մեր նախնիքներէն աւանդուած է մեզի ու պէտք է որ մենք յարգենք դայն :

Կը խորհիս թէ մեռելը առանց ձեր այդ ազեղ երգերուն միւս աշխարհի ճամբան պիտի չի կրնայ գտնել : Թողման հանդէսին զնա՛ Քօլօմպա ու եթէ անհրաժեշտ կը նկատես կ'ընկերանամ քեզի , սակայն խնդրեմ մի երգեր : Բու տարիքիդ անվայել է քոյրս ու կաղաչեմ մի ընէր :

— Եղբայր , արդէն խոստացած եմ : Ատիկա տեղական սովորութիւն մ'է , և հիմա դիւզին մէջ ինձմէ գտա մէկը չը կայ :

— Ապուշ սովորոյթ :

— Պէտք է գիտնաս թէ ողբ երգած պահուս շատ կը տառապիմ , որովհետեւ մեր դժբաղդութիւնը միտքս կիյնայ : Վստահ եմ թէ վաղը պիտի հիւանդանամ ալ , սակայն պէտք է որ երթամ : Թուրատրէ եղբայրս : Կը յիշե՞ս որ Անգլուհին հաճոյացնելու համար եր-

գել տուիր ինծի որպէսզի մեր սովորոյթներուն վրայ ծիծաղի : Արդեօք պիտի մերժե՞ս , երգելու աղքատ կնոջ մը համար , որոնց տառապանքը պիտի նուազեցնեմ և որուն համար երախտապարտ պիտի մնան ինծի :

— Ըրէ՛ , ինչ որ կուզես : Վստահ եմ թէ արդէն սգերգդ շինած ես ու չես ուզեր կորսնցնել :

— Ո՛հ , ո՛չ : Կանխաւ կարելի չէ յօրինել երգը : Երբ մեռելին մօտ երթամ ու խորհիմ անոնց մասին որ իր ետեւը կը թողու , այն ատեն աչքերս արցունքով կը լեցունին ու կսկսիմ երգել ինչ որ եկաւ միտքս :

Այնքան պարզութեամբ ըսաւ այս բոլորը Քօլօմպա , որ անկարելի էր անոր մէջ բանտստեղծական ունէ սնափառութիւն գտնել : Օրսօ վերջապէս գիշանեցաւ և իր քրոջ հետ միասին մեռելին տունը դնաց : Մեռելը , երեսը բաց երկնցուած էր սեղանի մը վրայ , տանը ամենամեծ սենեակին մէջ : Դռները և պատուհանները բաց էին և սեղանին շուրջ քանի մը մոմեր վառուած էին : Մեռելին գլխուն վրայ իր այրին նըս-

տած էր ու անոր ետև նստող կիները սենեակին մէկ կողմը ամբողջ գրաւած էին: Միւս կողմը մարդիկ կեցած էին, գլխբաց, լուռ և աչքերնին դիակին յառած: Իւրաքանչիւր այցելու նախ դիակին մօտենալով կը համբուրէր դայն, յետոյ այրին ու դաւակները բարեւելով, առանց խօսելու շրջանակին մէջ կը մտնէր: Մերթընդ մերթ սակայն, ներկաներէն մին լուռ թիւնը խղելով մեռելին խօսքեր կուղղէր:

Մեռեալին որդին, բարձրահասակ երիտասարդ մը, իր հօր ցուրտ ձեռքերը թոթովելով կը գոչէր «Ո՛հ ինչո՞ւ հա մար կատաղի մահով մը չի մեռար որ վրէժ դ լուծ էի»:

Ներս մտած պահուն Օրսօի լսած առաջին խօսքերը ասոնք եղան: Ի տես անոր շրջանակը բացուեցաւ և հետաքրքրութեան թեթև փսրտուք մը հաւաքոյթին մէջ սղբերգուի մը ներկայութեան յոյսը արծարծեց: Քօլօմպա այրին համբուրեց, անոր ձեռքերէն մին առաւ, և պահիկ մը մտածմունքի մէջ թաղուած մնաց: Յետոյ իր քօղը մէկդի նետեց, իր աչքերը մեռելին սեռեց

և անոր վրայ հակելով ու անոր չափ տօգունած սկսաւ երգել:

Տառապանքոտ այս սին կեանքէն՝

Մեռնողն իսպառ կ'աղատի,

Ու կերթայ հոն՝ ուր ոչ արև,

Ոչ ալ սարսուռ կայ ցուրտի:

Յաւերթութեան մէջ չքանան

Ատելութիւնք ահարկու,

Անհունութիւնն անպէտ կ'ընէ

Մահասփիւռ սուրն հատու:

Աշխատանքի ու տաժանքի

Օրերուն տեղ սև ամպոտ,

Հանգստութեան, խրախճանքի

Ժամերն հասնին արեւոտ:

Մահուան հատու մանգաղն անգութ

երբ հնձէ սիւնը տունին

Անոր մէջքէն աճող որդին,

Դառնայ տէրը օճախին:

Չոր ու հինցած կաղնին ահեղ

երբ խորտակուի օր մ'յանկարծ՝

Արմատէն գուրս ընծիւղած ճիւղն

կըլլայ ծառ մը ուժովցած:

Հանգստաւէտ շուքին ներքև

Իր ճիւղերուն տարածուն

Հանդէին թշուառք և օրհնեն յար,

Պարգեւիչն այդ հովանւոյն»:

Այս միջոցին այրին սկսաւ բարձրա-
ձայն հեկեկալ ու քանի մը մարդեր ըս-
կսան իրենց արեւակէզ այտերէն ար-
ցունքնին սրբել : Քօլօմպա այսպէս շա-
րունակեց պահիի մը , մերթ մեռնողին ,
մերթ որբացածներուն ուղղելով իր խօս-
քերը և երբեմն ալ բանաստեղծական
խաղով մը հանգսւցեալին բերանը դըր-
ուած խօսքերով կը մխիթարէր ու կը
խրատէր սգացողները : Երգելու միջո-
ցին երեսը գերագոյն արտայայտութիւն
մը առած էր ու իր շառագոյն դէմքին
վրայ կրակով լեցուած երկու աչքեր կը
փայլէին : Երբեմնակի հառաչանքներէն
ու խղճուած հեկեկանքներէն զատ բազ-
մութեան մէջ ձայն մը անգամ չէր ել-
լեր : Հակառակ սր Օրսօ ուրիշներէն նը-
ւազ ենթակայ էր այս վայրի բանաս-
տեղծութեան գրգռումներուն , սակայն
չուտով տարուեցաւ տիրապետող ընդ-
հանուր յուզումէն : Սենեակին մէկ
մութ անկիւնը քաշուած կուլար դառնա-
կըսկիծ :

Յանկարծ թեթեւ շարժում մը ըս-
կսաւ սենեակին մէջ , շրջանակը բաց-
ուեցաւ և քանի մը անձանօթներ ներս

մտան : Տոյց տրուած յարգանքէն և ա-
նոնց տեղ տրուելու համար եղած ա-
ճապարանքէն յայտնի էր թէ անոնք կա-
րևոր անձեր էին ու իրենց այցելու-
թիւնը ընտանիքին համար պատիւ մ'էր :
Սակայն ի յարգանս սուգին ոչ ոք խօ-
սեցաւ անոնց : Անոնց առաջնորդող ան-
ձը երևոյթէն հազիւ քառասուն տարե-
կան կար : Իր սև զգեստը կարմիր դը-
տակը և տիրակաւն ու անձնավստահ ար-
տայայտութիւնը կը ցուցնէր թէ կու-
սակալն էր ան : Անոր կը հետեւէր կո-
րաքամակ ծերուկ մը , մաղձային երե-
ւոյթով ու կանաչ ակնոցներուն ետև
երկու երկչոտ ու անհանգիստ աչքեր կը
փայլէին : Սև վերարկու մը հագած էր ,
իրմէն մեծ , սր թէև նոր , սակայն ո-
րոշ կ'երևէր թէ քանի մը տարի առաջ
կարուած էր : Ծերունին այնքան մը մօ-
տէն կը հետեւէր կուսակալին որ կարծես
թէ անոր շուքին մէջ պահուըտիլ կու-
զէր : Անոնց ետևէն կը քայլին երկու
բարձրահասակ երիտասարդներ , խիտ
մազերու մէջ թաղուած երեսներով և
հպարտ ու սևափառ աչքերով որոնք ան-
պաշտած հետաքրքրութիւն մը կը ցո-

չացնէին :

Օրսօ շատ երկար ատեն գիւղէն բացակայած ըլլալով, գիւղի մարդոց դիմագիծը մոռցած էր : Բայց ի տես կանաչ ակնոցաւոր ծերուկին յանկարծ անցեալի վերյիշումներ արթնցան անոր մտքին մէջ : Անիկա փաստաբան Պարիշինին էր, գիւղասպետը, որ երկու զաւակներուն հետ եկած էր կուսակալին ողբերգ մը ցուցնելու : Դժուար է գուշակել թէ ի՞նչ անցաւ այդ պահուն Օրսօի մտքէն . սակայն իր հօր թշնամիին ներկայութիւնը սարսուռ մը պատճառեց իրեն :

Իսկ գալով Բօլոմպայի, որ մահացու ատելութիւն մը ուխտած էր այդ մարդուն հանդէպ անմիջապէս շարագուժ արտայայտութիւն մը առաւ : Չափադանց տժգունեցաւ, ձայնը խրպուտեցաւ, ու տողերը իր շրթներուն մէջ սկսան մեռնիլ : Բայց շուտով իր պաղարիւնը վերստացած, նոր թափով մը ըսկսաւ երգել իր սգերգը :

«Վերջին հրաժեշտ տուէք շուտով,
Բաւ է որքան լացիք դուք .

Հանգստաւէտ մահեծին . մէջ
Մեռնող մարդուն՝ պէտք չէ սուգ :
Պար ծերութեան հասնող հոգիք
Կ'ղձան տալ հուսկ հրաժեշտ,
Պատրաստ, մաքուր խղճով երթալ
Մեծ Աստեանին, սրտով հեշտ :

* * *

Որքուկ թողուած խեղճ աղջիկ մը
Բնաւ չի լար ձեզ համար
Անոր արցունքն իրեն ՅԱԻԻՆ
Արդէն իսկ չէ բաւարար :
Երկշտա, նուաստ չար դահիճներ,
Մարդասպաններ վատ հոգի
Քաջ ասպետին վեհ կոնակէն
Զարկին հարուածն սոսկալի :

Չոր ու կանաչ տերեւներու
Իէզի մը տակ, տառապած,
Պառկի հայրս, իր արիւնին
Ճապաղիքին մէջ խղղուած :
Ազնուական ու սիրասուն
Կաթիլներն այդ արիւնին,
Արդարագործ վրէժի մը
Կ'սպասեն որ հանդարտին :

Գիւղին տխուր հորիզոնը,
 Այդ արիւնով շառագոյն՝
 Ան բարձունքէն վար կը մաղէ
 Իր գայրութի կարմիր թոյն:
 Անմեղ արեան հեղմամբ գիւղին
 Ճակատին քսուած մուրը մութ
 Սրբուելու համար կուզէ
 Չարագործին ձեռքն անդուլթ:

Քնաթաթաւ բազէն օր մը
 Երբ սթափի, գայրութէն
 Իր լայն, հուժկու թեւերն բացած
 Պիտի սուրայ դէս ու դէն:
 Իր ահարկու մագիլներով,
 Պատռած սիրտը թշնամուն,
 Վրիժառու բաց կտուցով
 Պիտի խմէ պիղծ արիւնն:»

Հազիւ թէ վերջին համարը աւարտած՝ Քօլօմպա յանկարծ ինքզինքը աթոռի մը վրայ նետեց, իր քոյով գլուխը ծածկեց ու սկսաւ դառնօրէն հեկեկալ: Կիներ արցունքոտ աչքերով անոր քով խուժեցին, մարդեր վայրի ու զայրացկոտ ակնարկներ ուղղեցին դիւղապետին և անոր երկու որդիներուն, ու

քանի մը ծերուկներ իրենց քթերուն տակէն սկսան քրթմաչել ու բողբոջել անոնց ներկայութեան համար: Հանգուցեալին որդին անմիջապէս ճամբայ բացաւ դիւղապետին քով երթալու և Ըսելու թէ որքան սր կարելի է շուտով թող հեռանայ իր տունէն: Գիւղապետը սակայն շսպսոեց այդ հրաւերին: Արդէն մինչև դուռը հասած էր իր որդիներուն հետ միասին: Կուսակալն ալ քանի մը հակիրճ միլիթարական խօսքեր ընեցին վերջ հետևեցաւ անոնց անմիջապէս: Օրսօ իր քրոջը քով գնաց ու անոր թևը մտած զայն դուրս առաջնորդեց:

— Անոնց ընկերացէք, ըսաւ մեռնողին տղան իր բարեկամներուն: Հոգ տարէ՛ք որ բան մը չպատահի անոնց: Երեք, չորս երիտասարդներ իրենց դանակները իրենց թեւերուն մէջ պահած՝ Օրսօն և իր քոյրը մինչև տունը առաջնորդեցին:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Քօլօմպա, շնչահեղձ ու սպառած, կարող չէր սեէ բռն արտասանել: Գը-

լուսը իր եղբոր ուսերուն վրայ հանդ-
 չեցուցած և ձեռքերը անոր ձեռքերուն
 մէջ դրած էր: Թէև Օրսօ ներքնապէս
 խիստ նեղուած էր պատահած անպա-
 տեհ դէպքին համար, սակայն չհամար-
 ձակեցաւ իր քոյրը պարսաւել: Անիկա
 լուռ և անխօս իր քրոջ ունեցած ջղային
 գրգռութեան վերջաւորութեան կսպա-
 սէր: Յանկարծ դուռը զարնուեցաւ եւ
 Սաւերիա այլայլած ներս մտաւ գոչե-
 լով, «կուսակալը»: Այս լսելով, Քօ-
 լոմպա ոտքի ելաւ և կարծես իր տկա-
 րութենէն ամչցած աթոռի մը յենեցաւ
 որ իր ձեռքերուն տակ սկսաւ դողդղալ:

Կուսակալը քանի մը խօսքերով նե-
 րողութիւն խնդրեց ուչ ատեն ըրած
 այցելութեան համար ու իր ցաւակցու-
 թիւնը յայտնեց Քօլոմպաի մատնանչե-
 լով անոր, ծայրահեղ յուզումներու վը-
 տանգը: Նաև պարսաւեց սգերգի սովո-
 րոյթը իր առթած դառն ու ցաւալից
 արդիւնքին համար: Մասնաւոր վար-
 պետութեամբ մը նաև պարսաւեց Քօ-
 լոմպաի արարքը: Յետոյ խօսակցու-
 թիւնը փոխելով ըսաւ,

— Պրն. Տէլա Բէպիա, Անգլիացի

բարեկամէդ շատ բարեւներ կը բերեմ
 քեզի: Օր. Նէվիլ իր բարեւները ղրկեց
 քրոջը և նամակ մ'ալ քեզի:

— Նամակ մը Օր. Նէվիլէն, գոչեց
 Օրսօ:

— Դժբաղդաբար քովս չէ, սակայն
 հինգ վայրկեանէն կրնաս ունենալ: Հայ-
 րը հիւանդացաւ ու պահիկ մը վախցանք
 թէ տեղական սոսկալի տենդէն բռնը-
 ուած է: Բարեբաղդաբար վտանգը ան-
 ցուց և կը յուսամ թէ կարճ ժամա-
 նակէն պիտի տեսնես զինքը:

— Անշուշտ օրիորդը շատ նեղուե-
 ցաւ:

— Բարեբաղդաբար անիկա հիւանդու-
 թեան վտանգաւոր ըլլալը չէր դիտեր:
 Պր. Տէլա Բէպիա Օր. Նէվիլ քու և քը-
 րոջդ մասին շատ կը խօսէր ինծի: Եր-
 կուքիդ համար ալ մեծ բարեկամու-
 թիւն մը ունի:

— Անիկա ազնիւ և սիրուն օրիորդ
 մ'է, ըսաւ Օրսօ:

— Գրեթէ անոր խնդրանքովն էր որ
 ես հոս եկայ, պր. Օրսօ: Ինձմէ լաւ ոչ
 ոք գիտէ այն եղեռնական պատմութիւ-
 նը որ երանի թէ ստիպուած չըլլայի յի-

չեցնել քեզի: Բայց քանի որ դեռ Պարիչինին է զիւգապեսը և ես ալ կուսակալը ստիպուած եմ ըսել քեզի թէ այն շարամիտ կասկածները որ անխոհեմ եւ բանասարկու մարդիկ հաղորդած են քեզի քու հօրդ սպաննութեան մասին բուրովին անհիմն են: Ուրախ եմ որ դուք ալ իբր զինուորական և մեծ նկարագրի տէր մարդ արհամարանքով մերժած էք դանոնք:

— Բօլժմպա՛, ըսաւ Օրսօ, իր աթոռին վրայ անհանգստութեամբ շարժելով, շափազանց յոգնած ես դուն, լաւ կըլլայ որ անկողին երթաս: Տ

Բօլժմպա գլուխը շարժելով, մերժեց առաջարկը: Անիկա ին վարական հանդարտութիւնը վերստին ցած էր ու իր կրակոտ աչքերով կուսակալը կը գննէր:

— Պր. Պարիչինին, շարունակեց կուսակալը, կը փափաքի որ ձեր մէջ գոյութիւն ունեցած այս անորոշ և լուռ հակառակութիւնը վերջ մը գանէ: Ես ալ շափազանց ուրախ պիտի ըլլամ եթէ դուք իբր պարկեշտ քաղաքացիներ վրարու հետ յարաբերիք բարեկամա-

կանօրէն:

— Պր. կուսակալ, ըսաւ Օրսօ դողդոջուն ձայնով մը, ես երբէք Պարիչինները ամբաստանած չեմ իբր իմ հօրս սպաննիչները, սակայն անոնք ըրած են բան մը որ կ'արգիլէ զիս անոնց հետ բարեկամանալու: Անոնք իբր թէ աւագակի մը կողմէն գրուած սպառնական նամակ մը կեղծած են ու դայն ձեռքի տակէ իմ հօրս վերագրել տուած են: Այս նամակը ահաւասիկ անուղղակի կերպով իմ հօրս սպաննութեան պատճառը եղած է:

— կատի ունենալով քու հօրդ բըբաւուց թեան սաստկութիւնը, ըսաւ կուսակալը, վայրկեան մը մտածելէ վերջ, ներքինէր անոր հաւատալ թէ Պարիչինիները զեղծարարներ են, բայց ատանկ անխոհեմութիւն մը քու կողմէք դատապարտելի է: Մտածէ անանգամ մը: Պարիչինիները ի՞նչ շահ պիտի ունենային այդ նամակը խարդախելով: Գուն բնաւ չես ձանձնար գանոնք, անոնց դէմ նախապաշարած են քեզ: Կը հաւատաս թէ օրէնքէ հասկը ցող մարդու մը —

— Բայց, տէր իմ, ընդմիջեց Օրսո, յիշեցէք թէ ըսել թէ այդ նամակը Պարիչինիներու գործը չէ, գայն իմ հօրս վերագրել ըսել է: Անոր պատիւը իմ ալ պատիւն է:

— Ոչ ոք պը. Տէլա Բէպիտի պատիւը աւելի կը յարգէ քան ես, ըսաւ կուսակալը: Այդ նամակին իսկական հեղինակը արդէն դանուած է:

— Ո՞վ է, գոչեց Քօլօմպա դէպի կուսակալը յառաջանալով:

— Վաստ ոճրագործ մը, ինկած աւազակ մը սրուն երբէք կարելի չէ ներել: Թովմաս Պրանչի անունով մէկը որ Պասթիտի բանալը դրուած է արդէն, խոստովանած է թէ ինքն է այդ մահացու նամակին հեղինակը:

— Ինչ առ մարդը չեմ ճանչնար, ըսաւ Օրսո: Ի՞նչ եղած են անոր շարժառիթները:

— Անիկա մեր գիւղացի է, ըսաւ Քօլօմպա, մեր ջաղացպաններէն մէկուն էրբայրը: Յածհոգի և ստախօս մարդուն մէկն է, սրուն խօսքին կարելի չէ վստահիլ:

— Շուտով պիտի տեսնես, շարժա-

ռիթը, հօրմէդ ջրաղաց մը վարձած էր որ վէճի պատճառ եղող գետակով կը դառնար: Հայրդ այնքան բարերար էր որ անկից ուէ վարձք չէր ստանար: Անոր աւազակ եղբայրը նկատելով թէ եթէ Պարիչինիները դատը շահին, իրենց դրամասիրութեան պատճառաւ մեծ վարձք մը պիտի պահանջեն եղբորմէն, կեղծեց այդ նամակը: Արդէն գիտես թէ Քօլսիքաի մէջ ընտանեկան կապերը այնքան զօրաւոր են որ իրարու համար ոճիր իսկ գործելու յանձն կառնեն: Հաճեցէք ընդհանուր դատախազին սա մէկ նամակը կարգալ որ իմ ըսածներս պիտի հաստատէ:

Մինչ Օրսո աւազակին խոստովանանքը խտացնող նամակը կը կարդար, Քօլօմպա ալ անոր ուսերուն վրէժն կը դնէր գրուածքը: Վերջանալէն յետոյ Քօլօմպա պօռաց,

— Ամիս մը առաջ Օրլանտուչիօ Պարիչինին Պասթիտ գնաց: Եղբօրս դալը լսելուն պէս աւազակը տեսաւ ու այս սուտերը գնեց անկէ:

— Օրիորդ ըսաւ կուսակալը անհամբերութեամբ, դուն ամեն ինչ ատելա-

վառ ենթագորութիւններով կը ջանաս բացատրել : Ատիկա չէ ճշմարտութիւնը երեւան հանելու կերպը : Պր. Օրսօ, դուն աւելի պաղարիւն ես, ըսէ թէ այս մասին ինչ կը մտածես հիմա : Դուն ալ քու քրոջ պէս կը հաւատամ թէ մարդ մը որ ահագին դատապարտութեան տակ է պիտի ուզէ ինքզինքը խարդախութեան սճիրով մ'ալ ծանրարեանել :

Օրսօ կրկին կարգաց դատախազին նամակը, ամէն բառ ուշադրութեամբ կ'ըսելով : Վերջապէս ստիպուեցաւ ընդունիլ թէ արուած բացատրութիւնը գոհացուցիչ է : Սակայն Բօլօմպա գոհացեց :

— Թովմաս Պիտնչին սրիկայ մ'է : Վստահ եմ թէ անիկա կամ չպիտի դատապարտուի կամ թէ բանտէն պիտի փախչի :

Կուսակալը ուսերը թոթովեց :

— Պրն. Օրսօ, ըսաւ, իմ ունեցած տեղեկութիւններս տուի քեզի : Հիմա կերթամ ու կը թողում որ երկար մը տածես : Կը յուսամ թէ մտածումներդ պիտի լուսաւորեն քեզ, ու քրոջ մուտ կասկածներովը պիտի չառաջնորդուիս :

Օրսօ քանի մը ջատագովական խօսքեր ընելէն վերջ Բօլօմպաի համար, կրկնեց թէ այլևս ուէ կասկած չունի Պարիչիններու մասին :

Կուսակալը բաքի ելաւ մեկնելու :

— Եթէ ուշ չըլլար, պիտի առաջարկէի որ ինձի ընկերանայիք Օր. Նէվիլի նամակը ստանալու համար և նոյն ատեն պրն. Պարիչինի ալ ըսելու, այն ինչ որ ինձի ըսիր հիմա : Ասանկով ամէն բան վերջացած կըլլայ :

— Օրսօ Տելա Բէպիա երբէք չպիտի մանէ Պարիչիններուն տունը, պոռաց Բօլօմպա սասակութեամբ :

— Օրիորդը այս ընտանիքին «թինթինաձօ»^{*}ն կերելի, ըսաւ կուսակալը կատակելով :

— Տէ'ր իմ, ըսաւ Բօլօմպա վճռահանօրէն, դուք խաբուած էք, դուք

^{*} Այն ոչխարը որուն վզէն գանգակ մը կախուած է և հօտին կառաջնորդէ թինթինաձօ կը կոչուի : Նոյն բառը փոխաբերօրէն կը գործածուի անոնց համար որոնք ընտանիքի մը մէջ ամէն բաներու կուգեն խառնուիլ :

փաստաբանը չէք ճանչնար: Անիկա չափազանց վարպետ և նենգամիտ մարդ մըն է: Կը խնդրեմ որ չստիպէք եղբօրս առնել քայլ մը որ ամօթ բերէ անոր ճակտին:

— Բօլօմպա, ըսաւ Օրսօ, յուզում մը քեզ կը խենդացնէ երբեմն:

— Օրսօ, Օրսօ, ի սէր քեզի տուած այն տուփին մտիկ ըրէ ինծի: Մեր և Պարիչինիներու միջև արիւն կայ, պէտք չէ որ անոնց տունը երթաս դուն:

— Բո՛յր:

— Ո՛չ, եղբայրս, չեմ ուզեր որ երթաս, հակառակ պարագային կը փախչիմ տունէն ու ալ երեսս չես տեսներ: Օրսօ՛, գի՛տ ինծի, գոչեց Բօլօմպա ու լալով ինկաւ անոր ոտքերը:

— Կը ցաւիմ օրիորդին յամառութեանը վրայ, ըսաւ կուսակալը, վստահեմ թէ պիտի կրնաս համոզել զայն վերջապէս:

Դուռը կէս մը բացած, սպասողական դիրքի մը մէջ, կեցաւ մինչև որ Օրսօ հետևի իրեն:

— Ճիշդ հիմա չեմ կրնար թողուլ քոյրս, ըսաւ Օրսօ: Վաղը եթէ...

— Վաղը կանուխ պիտի մեկնիմ ես ըսաւ կուսակալը:

— Եղբայր՛ս, կը խնդրեմ, ըսաւ Բօլօմպա ձեռքերը իրարու միացուցած գէթ մինչև վաղը առտու սպասէ: Ժամանակ տուր ինծի որ կրկին իմ հօրս թղթերուն մէջ նայիմ: Այսչափը պէտք չէ որ մերժես ինծի:

— Շատ լաւ, այս իրիկուն պէտք է որ վերջացնես ամէն բան և ասկից վերջ չեմ ուզեր որ դիս չարչրկես քու այդ անզուսպ ատելութեան զգացումովդ: Կուսակա՛լ, ներողութիւն կը խնդրեմ եսալ արդէն լաւ չեմ զգար: Վաղը ալ աւելի յարմար է:

— Գիշերը շատ անգամ մեծ իրատատու մըն է, ըսաւ կուսակալը երթալու պահուն, յուսամ թէ մինչև վաղը ձեր բոլոր կասկածները պիտի փառատին:

— Սովերիա, ըսաւ Բօլօմպա սպասուհիին, լապտերը առ և ընկերացիր կուսակալին: Անիկա նամակ մը ունի եղբօրս համար: Յետոյ գաղտնի քանի մը խօսքեր փսփսաց անոր ականջին զոր ոչ ոք լսեց բացի սպասուհիէն:

— Քօլօմպա, ըսաւ Օրսօ, կուսակա-
լը մեկնելէն վերջ, դու'ն չափազանց
կը վշտացնես զիս: Արդեօք միշտ պիտի
յամառի՞ս ապացոյցները մերժել:

— Մինչև վաղը ինձի ժամանակ
տուած ես, պատասխանեց ան, թէև
չատ քիչ է միջոցը սակայն տակաւին կը
յուսամ:

Յետոյ բանալիներու ւորցակ մը
առնելով վեր վազեց ու սենեակ մը մը-
տաւ: Անմիջապէս քանի մը գորոցներ
բացաւ ու փնտռեց այն պահարանները
որոնց մէջ իր հայրը բոլոր կարեւոր թուղ-
թերը կը պահէր:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Սպասուհին ուշացաւ և Օրսօի ան-
համբերութիւնը իր գազաթնակէտին
հասաւ: Յանկարծ երեցաւ ան ձեռքը
նամակ մը բռնած: Անոր կը հեռեէր
փոքրիկ Ձիլինան որ իր աչքերը կը ճմ-
ուէր, քունէն դեռ նոր արթնցուած ըլ-
լալուն համար:

— Գիշերուան այս ժամուն հոս ի՞նչ

գործ ունիտ, ըսաւ Օրսօ, փոքրիկին
դառնալով:

— Օրիորդը կանչած է զիս, պա-
տասխանեց Ձիլինան:

— Ի՞նչ պիտի ընէ արդեօք, ըսաւ
Օրսօ ինքնիրեն ու հապճեպով մը Օր-
Լիտիայի նամակը բանալով սկսաւ կար-
դալ հեռեկալը:

«Պարոն, Հայրս քիչ մը հիւանդ ըլ-
լալով և արդէն նամակ գրելու արամա-
դրութիւն ալ չունենալով, անոր քար-
տուղարը ըլլալ յանձն առի: Գիտես ար-
դէն թէ անցեալ օր փոխանակ մեզի
հետ բնական գեղեցկութիւնները դիտե-
լու, ծովեզերքը իրեն ոտքերը կը թըր-
ջէր ու այս դիւթական կղզիին մէջ ատ-
իսկ բաւական է տենդէ բռնուելու հա-
մար: Այս առթիւ չափազանց վախցայ:
Կուսակալը որ հաճոյալի մարդ մըն է,
լաւ բժիշկ մը յանձնարարեց մեզի որ
երկու օրէն բժշկեց հայրս: Հիմն հայ-
րըս լաւ է ու կուզէ որսի երթալ, սա-
կայն ես կարգիլեմ:

Ի՞նչ վիճակի մէջ գտար ձեր լեռ-
նական բերդը, աշտարակը դեռ վան-
գուն կը մնայ: Որիներ կա՞ն հոն: Քա-

նի մը օրէն ձեր ասպնջականութիւնը պիտի վայելենք և յուսամ թէ Տեւա Րէպիաներու բերդը որ հին ու խարխուռ է կըսէիր, մեր գլխուն վրայ չի պիտի փլչի :

Կուսակալին հետ ձեր մասին ալ խօսեցանք, անիկա ըսաւ ինծի թէ Պասթիաի բանտին մէջ սինլքոր աւազակ մը բանաւարկուած է ու անոր խոստովանութիւնները պիտի նպաստեն մեծապէս ձեր կասկածները փարատելու համար : Ձեր թշնամանանքը որ կը սարսափեցնէր դիս, այժմ վերջացած կը նկատեմ : Ձէք կրնար ըմբռնել թէ որքան կը հրճուիմ ատոր համար : Երբ ասկից մեկնեցաք այդ գեղեցիկ Սուգ երգողին հետ, հրացան ի ուսին, և մըռայլադէմ, այն ատեն ինծի յաւէտ Քորսիքացի երեցաք : Երկար գրեւուս համար ներեցէք ինծի որովհետեւ հոս առանձին մնալէն ձանձրացայ, երբ ասկէ ձեր կողմերը մեկնինք կը գրենք ձեզի : Սէրս յայտնեցէք Քօլօմպաին : Անոր դաշոյնը կը գործածեմ միշտ, գրքիս թերթիկները կտրելու համար, բայց այդ տեսակ փափուկ բաներու համար գոր-

ծածուելէն զայրացած գէշ տեսակէն գիրքս կը պատռէ : Մնաք բարեաւ հայրըս իր սէրը կը զրկէ ձեզի :

Մտիկ ըրէք կուսակալին տալիք լըրաաներուն, անոնք ձեր օգտին համար պիտի ըլլան : Կը փափաքիմ որ երկար օրէն պատասխանէք այս նամակիս : Որչափ տարօրինակ է որ ձեր հասնելուն մասին չի գրեցիք մեզի :

ԼԻՏԻԱ

Յ. Գ. Կրկին կը խնդրեմ որ մտիկ ընէք կուսակալին ու ընէք այն ինչ որ կը թելադրէ : Միասին որոշած ենք որ ատանկ ըլլայ ու պէտք է որ ըլլայ, ատանկով չափազանց պիտի ուրախացնէք զիս :

Օրսօ այս նամակը երեք, չորս անգամ կարդաց, իւրաքանչիւր անգամ զանազան թարգմանութիւններ և մեկնութիւններ տալով անոր մասին իր մտքին մէջ : Յետոյ նստաւ ու երկար պատասխան մը գրեց : Անիկա արդէն մոռցած էր Քօլօմպաի տուած նեղութիւնները Օր. Լիտիայի նամակը լաւատեսութեան

ճառագոյթ մը ծաթեց անոր սրտին մէջ իր կասկածներն ու ատեւութիւնները ցնդեցան : Բիշ մը ատեն սպասեց իր քըրոջ վերադարձին բայց իզուր , հետեւաբար թեթեցած սրտով անկողին գնաց ու անուշ մը քնացաւ : Բօլօմպա գաղտնի հրամաններ տալով Չիլինան ճամբու դրաւ ու գիշերուան մեծ մասը փողոս թուղթերը կարդալով անցուց : Դեռ արեւը չի ծագած քանի մը անգամ փոքր քարեր նետուեցան սլատուհանին փեղկերուն : Այս նշանին վրայ Բօլօմպա պարաէզ իջաւ և ծածուկ դռնէ մը երկու չարաղէտ մարդեր ներս տուաւ : Չանոնք խոհանոց առաջնորդելով կերակրեց լաւ մը : Թէ ովքե՞ր էին այդ մարդերը հիմա պիտի հասկնանք :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ .

Յաջորդ օրը առաւօտեան ժամը վեցին , կուսակալին ծառաներէն մին Օրսօին տան դուռը զարկաւ : Բօլօմպա բացաւ դուռը : Ծառան ըսաւ թէ կուսակալը պատրաստուած է մեկնիլ , հետեւաբար Օրսօին կ'սպասէ : Բօլօմպա ա-

ռանց վարանելու պատասխանեց թէ իր եղբայրը ճիշդ քանի մը վայրկեան առաջ աստիճաններէն վար իյնալով ոտքը վնասած էր , հետեւաբար մեծապէս երախտապարտ պիտի մնար եթէ կուսակալը յանձն առնէր ինքն անձամբ գալու : Պահ մը յետոյ Օրսօ վար իջնալով հարցուց թէ արդեօք կուսակալը իր ետեւ մարդ գրկած չէ՞ :

— Լուր զրկած է որ դուն հոս իրեն սպասես , ըսաւ Բօլօմպա մեծ վստահացումով մը :

Ամբողջ կէս ժամ անցաւ ու ամենափոքր շարժում մը անգամ չի նշմարուեցաւ Պարիչինիներու տան մէջ : Այս միջոցին Օրսօ հարցուց Բօլօմպայի թէ սեէ նոր գլխա մը ըրած էր այդ գիշեր , որուն Բօլօմպա պատասխանեց թէ իր բացատրութիւնները կուսակալին առջև պիտի ընէ : Հակառակ իր արտայայտութեան , դոյնին և աչքերուն մէջ փայլող աննդոս յուզումին , Բօլօմպա հանդարտութիւն կը կեց՞էր :

Վերջապէս Պարիչինիներու տանը դուռը բացուեցաւ , և կուսակալը իր ճամբորդի տարազով դուրս ելաւ : Անոր

կը հետևէին քաղաքապետը և անոր երկու որդիները : Կարելի չէ բացատրել այն զարմանքը զոր ունեցան գիւղացիները երբ նկատեցին թէ երեք Պարեչիները կուսակալին հետ միասին գիւղին հրապարակը կտրելով Տելա Բէպիաներու տունը մտան :

— Անոնք հաշտութիւն կը կնքեն, իրարու փափսացին գիւղին քաղաքագէտները :

— Ձեզի շէի ըսեր, կաւելցնէր ծերունի մը, թէ Օրսօ Անտօնը այնքան երկար ապրած է Եւրոպական ցամաքին վրայ որ արիասիրտ մարդու մը պէս իր գործերը կարգադրել մոռցած է :

— Մի մոռնար սակայն, ըսաւ Բապիական մը, թէ Պարիչիներն են որ անոր կերթան : Անոնք ներողութեան համար անոր ոտքը կերթան :

— Կուսակալը համոզած է զանոնք պատասխանեց ծերունին, հիմա մարդիկ իրենց արիութիւնը կորսնցուցած են և վատերու նման իրենց հայրերուն արիւնին փող մը անգամ չեն տար :

Կուսակալը չափազանց զարմացաւ երբ Օրսօ ոտքի վրայ տեսաւ : Անմիջա-

պէս Քօլօմպա քանի մը բռնով ներողութիւն խնդրեց անկէ իր խօսած սուտին համար :

— Տէր ի'մ, եթէ ուէ ուրիշ տեղ գիշերած ըլլայիք, ըսաւ ան, եղբայրս երէկ իսկ պիտի գար ձեզ բարի գալուստ մաղթելու :

Օրսօ, յանկարծակիի եկած ներողահայց խօսքերու շարք մը սկսաւ, պնդելով թէ այդ ծիծաղաշարժ վարպետութեան մէջ ինքը ուէ բաժին չունի : Կուսակալն ու գիւղապետը հաւատացին անոր անկեղծութեան որ աւելի իսկ երեւան եկաւ իր քրոջ հասցէին ուղղած շարք մը պարսաւանքի և կշտամբանքի խօսքերով : Բայց գիւղապետին երկու որդիները բնաւ գոհ չի մնացին :

— Անոնք մեզ կը նախատեն, ըսաւ Օրլանտօն, լսուելու աստիճան բարձր ձայնով մը :

— Եթէ իմ քոյրս ըլլար այդ խաղը խաղցողը, ըսաւ Վինչէնթէլօ, ես անոր կը սովորեցնէի թէ ինչ կը նշանակէ ուրիշը խաբելը :

Այս խօսքերը և անոնց արտայայտութեան եղանակը չափազանց գէշ աղ-

դեցին Օրսօի վրայ ու ստիպեցին որ անիկա իր բարեկամութենէն մաս մը կորսնցնէ : Ինք և Պարիչինիները ակնարկներ փոխանակեցին որ այնչափ բարեգուշակ չէին :

Բոլորն ալ նստեցան շուտով իսկ Քօլօմպա խոհանոցին դրան քով կանգնած մնաց : Կուսակալը սկսաւ խօսիլ, Գիւղական կարգ մը նախապաշարու մներու շուրջ փոքրիկ ակնարկներ ընելէ յետոյ ըսաւ թէ արիւնալից ատելութիւններուն մեծ մասը ուրիշ բան չեն եթէ ոչ արգիւնքը սխալ թիւրիմացութիւններու : Յետոյ գիւղապետին ուղղելով իր խօսքերը ըսաւ, թէ Օրսօն երբէք չէ հաւատացած թէ Պարիչինի ընտանիքը ուղղակի կամ անուղղակի ունէ բաժին ունեցած է իր հօր սղբալի սպաննութեան մէջ և վերջերս երևան ելած կարգ մը իրողութիւնները իր մէջէն արմատախիւրըած ըլլալով ամենափոքր կասկածներն իսկ, կը փափաքի կրկին իր բարեկամական և դրացիական յարաբերութիւնները հաստատել Պարիչինի ընտանիքին հետ :

Օրսօ գլուխով խոնարհութիւն ը-

րաւ, գիւղապետը քանի մը անհասկընալի բառեր թովտովեց, իսկ անոր որդիները առատազը կը դիտէին : Կուսակալը սկսաւ իր խօսակցութիւնը և կը պատրաստուէր Պարիչինիներու կողմէն Օրսօին քանի մը խօսքեր ուղղել, երբ յանկարծ Քօլօմպա իր թաշկինակին տակէն քանի մը թղթի թերթիկներ քաշելով, երկու հաշտուող կողմերու մէջ տեղը կանգնեցաւ :

— Մեր երկու ընտանիքներու միջև գոյութիւն ունեցող ատելութիւնը վերջացած տեսնել իմ միակ բաղձանքս է, ըսաւ ան, բայց որպէսզի հաշտութիւնը անկեղծ ըլլայ, պէտք է որ պարզ խօսինք և ունէ բան կասկածելի չի թողունք : Պրն. Պարիչինի, ես կարգ մը կարևոր պատճառներ ունիմ կասկածելու թովմաս Պիանչիի յայտարարութիւններու մասին սրովհետև խիստ վատահամբաւ մարդ է մը կուգան անոնք : Ըսած եմ արդէն թէ թերևս քու որդիներդ տեսած են զայն Պասթիաի բանալը :

— Կը սխալիք, ընդ միջեց Օրլանտուչիոն, ես տեսած չեմ զայն :

— Տէր կուսակալ, դուք ըսիք պատ-

ճառը թէ ինչու թովմաս Պիանչին ըս-
պառնական նամակ մը գրած ու կեղ-
ծած է զայն : Անոր նպատակը եղած է
իր եղբոր իմ հօրմէս վարձած ջրաղա-
ցին ապահովութիւնը ունենալ, անանկ
չ՞է :

— Յայտնի եղաւ թէ այդ եղած
է միակ պատճառը, ըսաւ կուսակալը :

— Ատանկ անկարագիր և վատ
մարդէ մը ամէն բան կարելի է ակնկա-
լել, ըսաւ Օրսօ, քաջալերուած իր քրոջ
հանդարտ կեցուածքէն :

— Խարդախուած նամակը, ըսաւ
Քօլօմպա, որուն աչքերը սկսան աւելի
պայծառ փայլիլ, Յուլիս 11-ի թուակա-
նը կը կրէ : Այդ ատեն թովմաս իր եղ-
բոր հետ չրաշացը կը մնար :

— Այ՛ն, ըսաւ կուսակալը քրջ մոյ
ջղագրգռուած :

— Ի՞նչ կրնար ըլլալ թովմասի նը-
պատակը այն ատեն, գոչեց Քօլօմպա
յաղթական : Իր եղբոր վարձքին ժամա-
նակը լրացած ըլլալով, հայրս Յուլիս
1ին զեկոյց զրկած է անոր : Ահաւասիկ
իմ հօրս արձանագրութիւնները, գե-
կուցագրին պատճէնը և գործակալի մը

նամակը որ նոր վարձկալ մը գտած ըլ-
լալը կը տեղեկացնէ :

Խօսած մըջոցին թղթերը կուսակա-
լին յանձնեց : Վայրկեան մը ընդհա-
նուր վարմանք տիրեց : Օրսօ խոփուա-
դէմ յառաջ անցաւ թուղթերը դիտե-
լու համար .

— Ասոնք մեզ կը նախատեն, կրկին
գոչեց Օրլանտուչիօ, բարկութեամբ
ստքի ելնելով : Երթանք հայր, արդէն
պէտք չէր որ հաս գայինք :

— Վայրկեան մը բաւական եղաւ
Պրն . Պարիչինի ինքզինքին գալու
համար : Թղթերը ուղեց ինքն ալ քըն-
նելու համար : Կուսակալը առանց ուէ
խօսքի տուաւ գանոնք : Յետոյ կանաչ
ակնոցները վերցնելով, սկսաւ թղթե-
րուն վրայէն անցնիլ, մինչ Քօլօմպա
վագրուհիի մը աչքերով կը դիտէր իր
թշնամին :

— Բայց, ըսաւ Փաստաբան Պարի-
չինի թղթերը կրկին կուսակալին յանձ-
նելով, թովմաս վստահ ըլլալով գըն-
դապետին բարեսրտութեանը մասին կը
խորհէր թէ անիկա պիտի փոխէ գա-
նոնք իր ջրաղացէն հանելու որոշումը

և կրկին զիրենք պիտի պահէ, ինչպէս որ ըրաւ ալ յետոյ :

— Ես էի որ զանոնք հոն պահեցի, ըսաւ Քօլօմպոս սպառնական ձայնով մը : Հայրս մեռնելէն վերջ ես որոշեցի անոր վարձկալներու հետ լաւ վարուիլ :

— Ինչ որ ալ ըլլայ, ըսաւ Կուսակալը, որոշ է թէ Թոմաս ըրած է այս յայտնութիւնը :

— Ինծի ալ սա չափը որոշ է թէ այս բոլորին տակ հսկայ դաւադրութիւն մը կայ թագնուած, ըսաւ Օրոս :

— Ես դեռ այս Պարոններուն ըրած ուրիշ մէկ յայտարարութիւնը կուզեմ ջրել, ըսաւ Քօլօմպոս : Անիկա խոհանոցին դուռը բացաւ և շուն մը ու երկու աւաղակները, Պրատօլաչիոն և Փոխերեցը, ներս առաւ : Երկուքն ալ զինաթափ եղած էին : Փամփուշտատուփերը մէջքերնին էր թէև, սակայն հրացան չունէին իրենց հետ : Երբ սենեակը մըտան իրենց գլխարկները յարգանօք վար առին :

Անոնց յանկարծական երեւումը ընդհանուր յուզում պատճառեց : Գիւղապետը գրեթէ վազ ինկաւ իր տեղէն :

Անոր երկու որդիքը քովը վազեցին ու ձեռքերնին դաշոյններուն տարին : Կուսակալը քայլ մը առաւ դէպի դուռը : Իսկ Օրոս աւաղակին օձիքէն բռնած կը գոչէր,

— Թշուառակա՛ն, հոս ինչ գործ ունիք :

— Հոս դարան մը կայ, գոչեց գիւղապետը փորձելով որ դուռը բանայ : Բայց դուռը ետեւէն ամրացուած էր :

— Բարեկամներ, ըսաւ Պրանտօ, մի վախնաք մեղմէ : Երեւցածնուս չափ սադայէլներ չենք մենք : Ուէ՛ չար նըպատակ չունինք : Կուսակա՛լ, ես քու խոնարհ ծառադ եմ : Իսկ դուն տեղակալ քիչ մը կամաց սեղմէ օձիքս, հիմա կը խեղդուիմ : Մենք հոս վըկայութեան եկած ենք : Փոխերե՛ց, խօսէ տեսնեմ, դուն արագախօս լեզու մը ունիս :

— Կուսակա՛լ, ըսաւ Փոխերեցը, ես քեզ ճանչնալու պատիւը ունեցած չեմ : Ես Կիօքանթօ կասթրիքոնին եմ որ աւելի Փոխերեց անունով կը ճանչցուիմ : Ա՛հ, կը ցիշես, անանկ չէ՞ : Օրիորդը, որուն հետ ալ ասկէ առաջ

ծանօթանալու պատիւը ունեցած չէի, ինդրեց ինձմէ տեղեկութիւն առ թովմաս Պիանչի կոչուած մարդու մը վրաօք որ ինձի հետ միասին բանտարկուած էր Պասթիաի բանտը: Ահաւասիկ ինչ որ պիտի ըսեմ:

— Դուն քեզ մի չարչրկիր, ըսաւ Կուսակալը, քեզի նման մարդէ մը ուէ բանլսել չեմ ուզեր: Պրն. Տելա Բեպիա կը սիրեմ հաւատալ թէ այս զղուելի դաւադրութեան մէջ դուն ուէ բաժին չունիս: Կը փափաքիմ գիտնալ թէ ո՞վ է այս տանը գլուխը: Հրաման ըրէ որ բանան դուռը: Եւ վստահ եղիր թէ քու քրոջմէդ բացատրութիւն պիտի պահանջուի այս աւաղակներուն հետ ունեցած իր տարօրինակ յարաբերութիւններուն համար:

— Տէ՛ր Կուսակալ, հաճեցէք լըսել այն ինչ որ այս մարդը պիտի խօսի: Դուն հոս կը գտնուիս արդարութիւնը երեւան հանելու համար, հետեւաբար պէտք է որ ճշմարտութիւնը գտնես: Խօսէ՛, Կիօքանթօ Կասթրիբոնի:

— Մտիկ մի՛ ընէք անոր, գոչեցին

երեք Պարիչինիները միաձայն:

— Եթէ ամեն մարդ նոյն ատեն խօսի, ըսաւ աւաղակը ժպտելով, պատեհութիւն պիտի չըլլայ որ ես լըսուիմ: Բանտին մէջ, այդ խնդրոյ աւարկայ թովմասը, իմ ընկերս էր, բայց ոչ թէ բարեկամս: Պրն. Արլանտուչիօն քանիցս այցելեց անոր բանտին մէջ:

— Սո՛ւտ է, պոռացին երկու եղբայրները միասին:

— Երկու ժխտական մէկ հաստատական կը շինեն, ահնարկեց աւաղակը անտարբերութեամբ: Թովմաս առաս դրամ ունէր ու առաս կ'ուտէր, կը խմէր: Հակառակ որ դժկամակութեամբ կ'ընկերանայի այդ սրիկային, քանի մը անգամ ճաշեցի անոր հետ: Իբր երախտիք, առաջարկեցի իրեն հետս փախցունել: Թովմաս մերժեց, ըսելով թէ ինք իր մասին անհոգ է, քանի որ փաստարան Պարիչինին գինքը դատաւորներուն յանձնարարած է ու քիչ ատենէն թանկարտ պիտի արձակուի, գրպանը դրամով լեցուն:

— Ինչ որ այս մարդը ըսաւ սուտ

է, կրկնեց Օրլանտուշիօն հաստատօրէն :
Նեթէ հրացանը ձեռքերնիս դաշտին մէջ
եղած ըլլայինք, անիկա պիտի չըհա-
մարձակէր ատանկ խօսիլ :

— Պարապ խօսք, ըսաւ միւս աւա-
զակը : Փոխերեցին հետ չըլլայ թէ կը-
ռիւի բռնուիս :

— Պիտի թողո՞ւս որ ասկից դուրս
ելլենք Պրն. Օրսօ, ըսաւ կուսակալը,
անհամբերութեամբ ոտքը գետին զար-
նելով :

— Սովերի՛ա, Սովերի՛ա, դուռը
բաց, ըսաւ Օրսօ :

— Մէկ վայրկեան մը, ըսաւ աւա-
զակը, պէտք է որ մենք մեկնինք ա-
ռաջ :

— Մնաք բարով, ըսաւ աւազակը :
Յետոյ իր թեւը հորիզոնաձև երկարելով
ըսաւ իր շանը, «Պրուսքօ, մէյ մը ցաթ-
կէ կուսակալին համար» :

Շանը ցաթկեյէն վերջ, աւազակնե-
րը իրենց հրացանները առին և պար-
տէզին կողմէն աներեւոյթացան : Սուր
սուլոցէ մը վերջ յանկարծ դուռը բա-
ցուեցաւ :

— Պրն. Պարիշինի, ըսաւ Օրսօ

բուռն զայրութիւնով, այսօրուանէ սկսեալ
քեզ զեղծարար մը կը ճանչնամ : Այսօր
իսկ ընդհանուր դատախազին պիտի
զրկեմ իմ ամբաստանադիրս քեզի դէմ,
իբր զեղծարար և թովմաս Պիանչիի
գործակից : Թերեւս ալ աւելի զօրաւոր
ամբաստանութիւն մը ներկայացնեմ
քեզի դէմ :

— Ես ալ իմ կողմէս, Պրն. Տեւա
Րէպիա, պատասխանեց գիւղապետը,
քեզ կ'ամբաստանեմ իբր դաւադիր և
աւազակներու գործակից : Նոյն ատեն
կուսակալը քեզ պէտք է ոստիկանու-
թեան յանձնէ :

— կուսակալը իր պարտականու-
թիւնը պիտի կատարէ, ըսաւ պաշտօ-
նեան խիստ ձայնով մը : Անիկա պիտի
ջանայ որ խաղաղութիւնը անվթար
պահուի այս գիւղին մէջ ու արդարու-
թիւնը երեւան ելլէ : Անիկա բոլորիդ
ալ կըսեմ հաւասարապէս :

Գիւղապետն ու իր փոքր որդին ար-
դէն սենեակէն դուրս ելած էին և Օր-
լանտօն ետ ետ երթալով կը հետեւէր
անոնց : Օրսօ ցած ձայնով մը ըսաւ ա-
նոր .

— Հայրդ շախաղանց ծեր է և մէկ հարուածով մը կրնամ ջախջախել զայն : Վրէժս քեզմէ ու եղբորմէ՞դ պիտի լուծեմ :

Ի պատասխան Օրլարտօն իր դաշոյնը քաշած , խենթի նման Օրսօի վրայ խուժեց : Բայց իր զէնքը գործածելէ առաջ Քօլօմպա անոր թեւը բռնեց ու կատաղօրէն ոլորեց , և Օրսօ բռունցքով անոր երեսին անանկ մը դարկաւ որ թաւալելով դնաց զարնուեցաւ զըռան : Դաշոյնը ձեռքէն թռաւ ինկաւ տախտակամածին վրայ : Վինչենթեւօ իր դաշոյնը քաշած ներս կը խուժէր , երբ Քօլօմպա հրացանը խլելով յարցակեցաւ անոր վրայ : Նոյն պահուն կուսակալը միջամտեց :

— Կրկին կը տեսնուինք , Օրսօ Անտօն , պօռաց Օրլանտօ և սենեակին գրուը քաշելով իր ետեւէն գոցեց զայն որպէսզի ժամանակ ունենայ հեռանալու :

Օրսօն և կուսակալը , ամէն մէկը անկիւն մը քաշուած , երկար ատեն լուռ մնացին : Քօլօմպա , յաղթական հրացանին յենաց , հպարտութիւնով մը

մէկէն միւսին կը նայէր :

— Սոսկա՛լի երկիր , սոսկա՛լի երկիր , գոչեց կուսակալը վերջապէս , ուժգընօրէն տեղէն շարժելով : Տեւա Բէպիա՛ , ըրածդ շիտակ չէր : Պատուոյ խօսքդ կը պահանջեմ որ ծայրահեղութիւններու չի դիմես մինչև որ արդարութիւնը երեւան ելլէ :

— Այո՛ , կուսակա՛լ , սխալ ըրի այդ անպիտանին զարնելովս , սակայն զարկի ու չեմ կրնար մերժել անոր պահանջին գոհացում տալ :

— Ո՛հ , ո՛չ , անիկա շուգեր քեզի հետ մենամարտիլ , սակայն եթէ անիկա քեզ սպաննէ պատճառ տուած եղար անոր :

— Մենք կրնանք զմեզ պաշտպանել , ըսաւ Քօլօմպա :

— Օրլանտօն քաջ մէկը կ'երեւի , ըսաւ Օրսօ , և իրմէն ատկից աւելին կ'ազնակալեմ : Անիկա շատ շուտ գիմեց զէնքի և ես ալ նոյնը պիտի ընէի անկասկած : Ուրախ եմ որ քրոջս բազուկները տկար չեն :

— Պէտք չէ որ մենամարտիք , պոռաց կուսակալը , կ'արդիլեմ այժմէն :

— Թոյլ տուէք ըսել թէ պատիւի

խնդիրներու մէջ իմ խղճմտանքէս զատ
ուրիշ իշխանութիւնն չեմ ճանչնար,
ըսաւ Օրսօ:

— Կ'ըսեմ թէ պիտի չ'ը մենամարտիք:

— Կրնաք զիս ձերբակալել տալ,
այն ալ եթէ թոյլատրեմ: Եթէ յաջողիք,
աստանկով միայն կրնաք յետաձգ-
գել գործ մը որ այժմէն անխուսափելի
կը նկատեմ: Դուք պատիւի մարդ մ'էք
ու գիտէք թէ այլապէս կարելի չէ
կարգադրել այս խնդիրը:

— Եթէ եղբայրս ձերբակալել
տաք, աւելցուց Գօլօմպա, գիւղին կէ-
սը անոր կողմը պիտի բռնէ և փառաւոր
ընդհարում մը պիտի ունենանք:

— Կ'ազդարարեմ ձե'զ, Կուսակալ,
ըսաւ Օրսօ, ու կը խնդրեմ որ ասիկա
սպառնալիք մը չընկատէք, որ եթէ
Պարիչինին իր իշխանութենէն և պաշ-
տօնէն օգտուելով զիս ձերբակալե-
ուղէ, ինք գինքս պիտի պաշտ-
պանեմ:

— Այս օրէն սկսեալ անիկա պիտի
կախակայուի իր պաշտօնէն, ըսաւ Կու-
սակալը: Յուսամ թէ ինքզինքը պիտի

արդարացնէ: Պրն. Տելա Բեպի'ա, մը-
տիկ ըրէ: Ես քեզմով կը շահագրգը-
ռուիմ: Կը խնդրեմ որ խաղաղութեամբ
տուէր մնաս, մինչև որ ես վերադառ-
նամ Կօրդէն: Երեք օր մինակ պիտի
բացակայիմ: Դատախաղը հետս առած
պիտի վերադառնամ ու պիտի ջանամ
այս տխուր խնդիրը կատարելապէս
վերջացնել: Կը խոստանա՞ս բոլոր թըշ-
նամութիւներդ յետաձգել մինչև վերա-
դառնամ:

— Չեմ կրնար խոստանալ եթէ Օր-
լանտօն մենամարտի հրաւիրէ զիս, ինչ
որ կը խորհիմ թէ ընէ:

— Ի՞նչ, դուն Ծրանսացի զինուոր
մը, պիտի ուզե՞ս մենամարտիլ մէկին
հետ զոր զեղծարար կը ճանչնաս դուն:

— Ես զարկի անոր:

— Եթէ եղերնադործի մը զարկած
ըլլայիր ու ան քեզմէ գոհացում պա-
հանջէր արդեօք անոր հետ պիտի մե-
նամարտէի՞ր: Շատ լաւ, աւելի քիչը
պիտի պահպնեմ քեզմէ: Դուն զայն
մի փնտռեր: Ազատ ես մենամարտիլ
անոր հետ եթէ ինք կարդայ հրաւերը:

— Պիտի պահանջէ ինձմէ անկաս-

կած բայց կը խոստանամ ուրիշ հար-
ուածներ չտալ անոր զայն կռիւի
մղելու համար:

— Ի՞նչ սոսկալի երկիր, կրկին գո-
չեց կուսակալը, ե՞րբ Ֆրանսա պիտի
վերադառնամ:

— կուսակա՛լ, ըսաւ Բօլօմպա,
ամենաքաղցր ձայնով մը, արդէն ուշ
է, պիտի փափաքէի որ պատուէիք մեզ,
մեզի հետ ճաշելով:

կուսակալը չի կրցաւ խնդուքը
զսպել:

— Արդէն պէտք եղածէն աւելի
կեցայ հոս, աշառութիւն նկատուելու
չափ երկար: Պէտք է որ երթամ:
ՕՐԻՈՐԴ Ո՞Վ ԳԻՏԷ ԱՅՍՕՐ ԲԱՆԻ
ԴԺԲԱՂԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵՅԻՐ:

— Տէ՛ր իմ, գոնէ պէտք է արգա-
րութիւն ընէք քրօն գէթ հաւատալու
թէ անոր համոզումները շատ խորունկ
են: Վստահ եմ թէ դուք իսկ հիմա կը
հաւատաք թէ որքան ձիճՏ են տնոնք:

— Մնաք բարով, ըսաւ կուսակալը,
ձեռքերը շարժելով: Այժմէն կը գեղու-
ցանեմ թէ ոստիկանութեան լուր պի-
տի տամ որ ձեզ մօտէն լրտեսէ:

Երբ կուսակալը հեռացաւ, Բօլօմ-
պա ըսաւ,

— Օրսօ՛, հոս Եւրոպական ցամաքը
չէ, Օրլանտօն ձեր մենամարտները չի
հասկնար ու բացի ատ, այդ սրիկան
կարիճի մահով մեռնելու արժանի չէ:

— Բօլօմպա՛, սիրելի՛ս, դուն քաջ
աղջիկ մ'ես: Այս օրուայ դաշոյնի հա-
րուածէ մը ազատիլս քեզի կը պար-
տիմ: Թող որ ձեռքերդ համբուրեմ:
Բայց պէտք է որ դուն ազատ ձգես զիս
գործելու համար: Կան կարգ մը բա-
ներ որոնց դեռ խելքդ չի հասնիր: Բիշ
մը նախաճաշ սուր ինձի և կուսակալին
մեկնելէն անմիջապէս յետոյ Զելինան
զրկէ քովս: Այդ փոքրիկը շատ լաւ կը
կատարէ իրեն եղած յանձնարարութիւն-
ները: Կուղեմ նամակ մը զրկել անոր
ձեռքով:

Մինչ Բօլօմպա նախաճաշ կը պատ-
րաստէր, Օրսօ իր սենեակը առանձնա-
ցաւ ու հետեւեալ նամակը գրեց:

«Անշուշտ անձկոտ ես մենա-
մարտելու: Ես պակաս չեմ: Վաղը
առաւու ժամը վեցին, հանդիպէ
ինձի Ազուալիվաի ձորը: Ատըր՝

ճանակ գործածելու մէջ շատ վարպետ եմ ես, հետեւաբար շեմ առաջարկեր ատ գէնքով մենամարտիլ: Լսած եմ թէ Լաւ հրացան կրնաս գործածել: Ուրեմն երկուքըս ալ երկփող հրացաններով ներկայանանք: Ես մէկ ընկերով մը պիտի գամ: Եթէ եղբայրդ կը փափաքի հետդ գալ, ուրիշ վկայ մը առ հետդ:»

ՕՐՍՕ ԱՆՏՕՆԻՑ ՏԵԼՍ. ՐԷՊԻՍ.

Կուսակալը ժամի մը շափ փոխգիւղապետին և քիչ մ'ալ Պարիչինիներու քով մնալէն վերջ ճամբայ ելաւ, ոստիկանի մը ընկերակցութեամբ: Քանի մը վայրկեան յետոյ Չիլինան Օրսօի նամակը տարաւ յանձնեց Օրլանտօին:

Պատասխանը մինչև իրիկուն ուշացաւ: Պրն. Պարիչինին ստորագրած էր անոր տակ ու սպառնացած էր Օրսօին նամակը դատախազին առջև հանել, ու վերջացուցած էր այսպէս — «Իմ խրղճմտանքիս սպաւինելով արդարութեան պիտի սպասեմ քու շարութիւններդ պատժել տալու համար:»

Հինգ, վեց հովիւներ որ ֆօլօմպան կանչած էր տանը պաշտպանութեանը համար հասած էին արդէն ու հակառակ Օրսօի բողոքներուն ռազմական պատրաստութիւններ ու զգուշութիւններ կ'ընէին պատշգամբին վրայ և պատնէշներուն ետև: Գիւղին ժողովուրդը ինքնաբերաբար ծառայելու կը դիմէր հօն: Նամակ մը եկաւ Աստուածաբան աւաղակէն որ օգնութիւն կը խոստանար Օրսօի եթէ Պարիչինիները աստիկանութեան դիմեն: Հետեւեալ յետագրութեամբ կը վերջանար նամակը:

«Կը փափաքէի գրտնալ թէ կուսակալը ի՞նչ կը մտածէ այն սքանչելի դատախարակութեան մասին չէր ընկերս կուտայ իր շանը: Չիլինայէն վերջ շունէն աւելի խոստումնալից աշակերտ մը չեմ գիտեր ես:»

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Հետեւեալ օրը առանց ուեէ թըն նամութեան անցաւ: Երկու կողմն ալ պաշտպանողական դիրք բռնած էին:

Օրսօն առնէն դուրս չելաւ և Պարի-
 շինիներու դուռն ալ մինչև իրիկուն
 դոց մնաց : Հինգ ոստիկաններ որ գիւ-
 դին պաշտպանութեան համար նշանակ-
 ուած էին մերթ հրապարակին և մերթ
 գիւղին եզերքները կ'երեւէին անընդ-
 հատ : Փոխ-գիւղապետը միշտ իր պաշ-
 տօնին վրայ էր թէն , սակայն բացի եր-
 կու թշնամի տուներու պատնէշներուն
 ոչինչ կար պատերազմ արտայայտող :
 Քօրսիքացիէ մը զատ սեէ մարդ չըպի-
 տի կրնար նկատել թէ հրապարակին վր-
 րայ և կաղնիին տակ միակ և միակ կի-
 ներ էին որ կ'երթեւեկէին :

Ընթրիքի ժամանակ Քօլօմպա ու-
 րախուրթեամբ եղբօրը ցուցուց հետևեալ
 նամակը զոր նոր ստացած էր Օր . Նե-
 վիլէն :

«Իմ սիրելի Քօլօմպա ,

Շատ ուրախ եղայ եղբօրդ նամակէն
 հասկնալով թէ ձեր թշնամութիւն-
 ները վերջացած են : Ծնորհաւորու-
 թիւններս այդ մասին : Հայրս ա-
 ռանց եղբօրդ չի կրնար մնալ հոս :
 Այսօր կը մեկնինք սակից և գիշերը

ձեր բարեկամին տունը պիտի ան-
 ցունենք : Վաղը չէ միւս օր ժամը
 11-ին սպասեցէք մեզի :

Ցտեսութիւն Քօլօմպա

Բարեկամուհիդ

ԼԻՏԻԱ ՆԵՎԻԼ»

— Անանկ կ'երեւի թէ վերջին նա-
 մակս չէ ստացած , ըսաւ Օրսօ :

— Թուականէն յայտնի է թէ քու
 նամակդ հասնելէն առաջ արդէն անոնք
 մեկնած են եղեր : Ըսի՞ր անոր որ չի
 գայ :

— Գրեցի անոր թէ պաշարման վի-
 ճակի մէջ ենք : Կարծեմ թէ ի վիճակի
 չենք հիւրեր ունենալու :

— Ա՛հ , այդ Անգլիացիները տա-
 րօրինակ ժողովուրդ մ'են : Իր հետ
 անցուցած վերջին գիշերը ըսաւ ինծի
 թէ Քօրսիքան պիտի չձգէ մինչև որ
 փառաւոր կռիւ մը չտեսնէ :

Եթէ յօժարիս Օրսօ , անոնց կըր-
 նանք ցուցընել թէ ինչպէ՞ս կարելի է
 հարձակիլ թշնամիի մը տան վրայ :

— Գիտես՞ Քօլօմպա , թէ բնու-

Թիւնը սխալած է քեզ կիրն մը ստեղծեցում: Դուն սքանչելի զինուոր մը կրնայիր ըլլալ:

— Թերեւս: Ամեն պարագայի տակ պիտի պատրաստուիմ զանոնք ընդունելու համար:

— Անօգուտ է, որովհետեւ մարդ մը պիտի գրկեմ որ ճամբայ ելլելէ առջեւ կեցնէ զանոնք:

— Ի՞նչ: Այս փոթորկոտ օդին ո՞վ պիտի գրկես: Հեղեղ մը կրնայ գրկած մարդդ նամակիդ հետ միասին քշել տանել: Խեղճ աւազակներ, արգեօք ի՞նչ կընեն անոնք այս փոթորիկին: Բարեբախտաբար անոնք լաւ վերարկուներ ունին: Օրսօ, ըսեմ քեզի թէ ինչ պէտք է ընել: Վաղը առտու կանուխ երբ փոթորիկը դադրի ճամբայ ելիր ու դիմաւորէ զանոնք: Վստահ եմ թէ մեր բարեկամներուն տունը պիտի գտնես զանոնք, քանի որ օրիորդը միշտ ուշ կ'ելլէ իր անկողնէն: Անոնց կիմացնես պատահածը և երբ անոնք պնդեն գալու մասին, շատ ուրախութեամբ կ'ընդունինք զանոնք:

Օրսօ իր հաւանութիւնը տուաւ այդ

ծրագրին, և Գօլօմպա քանի մը վայրկեան լուութենէ վերջ շարունակեց,

— Թերեւս կը խորհէիր թէ կատակ կ'ընէի, երբ Պարիշիններու տան վրայ յարձակում մը ընելու մասին կը խօսէի: Գիտե՞ս թէ մենք անոնցմէ զօրաւոր ենք, մէկի դէմ երկուք: Քանի որ կուսակալը գայն պաշտօնանկ ըրաւ գիւղացիները բոլորն ալ մեր կողմը պիտի բռնեն: Շատ դիւրին պիտի ըլլայ գտնոնք ջախջախել: Եթէ թոյլ տաս ինծի ազբուրդ կ'երթամ և անոնց կիները կը նախատեմ, անոնք դուրս պիտի գան և թերեւս այնքան երկչոտ պիտի ըլլան որ պատշգամներու ետեւէն իմ վըրաս կրակ բանան: Անոնք չեն կրնար դիտ սպաննել, բայց նախայարձակը իրենք եղած կըլլան: Աւելի գէշ իրենց համար: Կոխէ մը վերջ ուէ մարդ յանցաւոր չի բռներ յաղթականը: Վստահ էքրօջ Օրսօ: Սեւազգեստ փաստաբանները պիտի գան հոս, քիչ մը թուղթ մրտակու և քանի մը պարսպ խօսքեր ըսելու: Արդիւնքը ոչինչ պիտի ըլլայ: Ա՛խ, եթէ կուսակալը վիշտնթելօին առջև չանցնէր, թշնամի մը պակաս

ունեցած պիտի ըլլայինք հիմա :

Բոլոր այս խօսքերը անըմբռնելի պաղարիւնով մը արտասանուեցան : Օրսօն ապշած՝ իր քոյրը կը դիպէր հիացու՛մով և սարսափով :

— Սիրելի Բօլօմպա , ըսաւ Օրսօ , դուն սատանային մարմնացումն ես : Բայց կեցիր : Եթէ ես չի յաջողիմ զանոնք օրէնքով կախաղան հանել , իմ վրէժս լուծելու համար ուրիշ միջոցներու կրնամ դիմել : Տաք գնդակ , կամ պաղ պողպատ . . . : Գիացիր թէ Գորսիքացիութիւնս մոռցած չեմ դեռ :

— Որքան շուտ , այնքան լաւ , ըսաւ Բօլօմպա հառաչանքով : Ո՞ր մէկ ձին կ'ուզես հեծնել վաղը Օրսօ՛ :

— Սե ձին , ի՞նչու կը հարցնես :

— Որպէսզի առատ գարի տրուի անոր :

Երբ Օրսօ իր սենեակը քաշուեցաւ , Բօլօմպա սպասուհին և հովիւները յրկեց որ պառկին ու ինք առանձին մնաց խոհանոցին մէջ կարգ մը պատարաստութիւններ տեսնելու : Մերթ ընդ մերթ մտիկ կընէր գիտնալու համար թէ եղբայրը քնացած էր : Երբ վըս-

տահ եղաւ թէ ամեն ոք քնացած է , սուր դանակ մը առաւ , մեծկակ կոշիկ մը հագաւ և կամացուկ մը պարտէզը ելաւ : Պարտէզին շորս կողմը ցանկապատուած էր : Նոյն զգուշութեամբ ձիերուն պահուած տեղին մօտեցաւ և սուլեւով զանոնք իրեն շուրջը հաւաքեց :

Երբ սե ձին մօտեցաւ իրեն յանկարծ վզին երկար մազերը բռնեց , գլուխը վար քաշեց ու անոր ահանջը ձեղքեց իր դաշոյնովը : Ձին կատաղի ոստում մը ըրաւ , վրնջեց և փախաւ : Բօլօմպա բոլորովին գոհ , պարտէզէն կը վերադառնար , երբ Օրսօ պատուհանը բանալով պոռաց .

— Ո՞վ է հոս :

Նոյն պահուն Օրսօ իր հրացանը կը լեցունէր : Բարեբաղդաբար պարտէզին դուռը սե մթութիւն կը արիւնջ և մեծ թուցի ծառ մը կը ծածկէր զայն : Քօլօմպա արագութեամբ մը պարտէզին դուռը գոցեց և պատին քսուելով յաջողեցաւ առանց նշմարուելու խոհանոցը մտնել , Օրսօի երեւալէն քանի մը վայրկեան առաջ :

— Ինչ կայ, հարցուց Քօլօմպա :

— Ինձի անանկ թուեցաւ թէ մէկը պարտէզին դուռը բացաւ, պատասխանեց Օրսօ :

— Անկարելի է : Անշուշտ շուները պիտի հաշէին : Ինչ սր է, երթանք, տեսնենք :

Օրսօ պարտէզին շուրջը դարձաւ և երբ տեսաւ թէ դուրսի դուռը լաւ մը կղպուած է, քիչ մը ամօզցաւ իր սըլխալին համար :

— Կըտեսնեմ թէ կամաց կամաց սկըսած ես զգուշութիւն ձեռք առնել, ըսաւ Քօլօմպա, ինչ սր անհրաժեշտ է քու վիճակդ ունեցող մէկին համար :

— Դու և կը վարժեցունես զիս, պատասխանեց Օրսօ : Գիշեր բարի, քոյրս :

Առտուն կանուխ Օրսօ պատրաստ էր մեկնելու : Իր արտաքին կերպարանքէն, կիներու հաճելի երեւնալու մարմանջէն բռնուող մէկու մը կը նմանէր, իսկ իր զէնքերը կռիւի մեկնող Գօրսիքացիի մը երեւոյթը կուտային իրեն : Պէտք եղածին պէս սպառազինուած էր : Արագ, արագ խմեց իր սուրճը : Հովիւներէն մին զրկուեցաւ

ձին թամբելու համար : Օրսօ և Քօլօմպա հետեւեցան անոր : Հովիւը հազիւ թէ ձին բռնեց, սոսկումէն թամբն ու սանձը ձգեց իր ձեռքէն, մինչ ձին յիշեյով անցեալ գիշերուան դանակի հարուածը վախէն կը ցատկէր :

— Շուտ ըրէ, պոռաց Օրսօ :

— Ա՛հ, Օրսօ Անտօն, ա՛հ, բացադանչեց հովիւը : Յետոյ սկսաւ անբացատրելի հայհոյութիւններ ընել :

— Ի՞նչ պատահած է, հարցուց Քօլօմպա :

Ամենքն ալ ձիուն մօտեցան և երբ զայն արիւնդուայ և ականջը ճեղքուած գտան, զարմանքի և սրտմտութեան ազագահներ օդը թնդացուցին : Պէտք է գիտնալ թէ Գօրսիքայի մէջ թըլէ գիտնալ թէ Գօրսիքայի միաննամիին ձիուն ականջը ճեղքել միանդամայն վրէժխնդրութիւն, մարտադուր և սպանութեան սպառնալիք կը նշանակէ : Հրացանի դնդակէ մը դատ ոչինչ կրնայ այդ ոճիբը մաքրել : Թէև Օրսօ երկար ատեն երկրէն բացակայ գտնուելով միւսներէն նուազ կղզար գործուած նախատինքին ահագնուգործուած թիւնը, սակայն եթէ այդ վայրկեանին

Պարիչինի մը ներկայանար իրեն, անոր հատուցում ընել պիտի տար գործուած թշնամութեան համար:

— Երկշոտ սրիկաներ, գոչեց ան, փոխանակ ճակատ առ ճակատ ինծի հետ կառուելու, խեղճ ձիէն կ'ուղեն իրենց վրէժը լուծել:

— Ի՞նչ բանի կ'սպասենք, պօռաց Քօլօմպա սասակութեամբ: Անոնք մեր ձին վիրաւորելով մեզ գրգռել ուղած են ու պէտք է որ պատասխանենք անոնց:

— Վրէժխնդրութիւն, գոչեցին հովիւները: Յարձակո՛ւմ անոնց տանը վրայ:

— Իրենց աշտարակին կից ախոռ մը կայ խոտով լեցուն, ըսաւ Փօլօ կրրի-Փօն, ահնթարթի մը մէջ կրնամ վառել զայն:

Այսպէս ամեն մէկը մասնաւոր միջոց մը կ'առաջարկէր վրէժ լուծելու համար: Դժբաղդաբար կամ բարեբաղդաբար Քօլօմպա, ձիուն վրայ գործած իր անգթութեան, ահնկալած արդիւնքը չունեցաւ, շնորհիւ Օրսօի: Անիկա կասկած չունէր թէ ատ վայրենի արարքը իր

թշնամիներուն գործն էր ու այս նուաճառ ու անվայել վրիժառութիւնը թըշնամիներուն վրայ ունեցած իր համակարգումը աւելի պղտիկցուց ու կուսակային իրաւունք տուաւ թէ այս մարդիկները արժանիքը չունին անոնց հետ մենաժարակելու համար: Մակայն կրրիկին ազդարարեց իր մարդիկներուն,

— Ես եմ այս տան տէրը և պէտք է որ հնազանդիք ինծի: Ձեզմէ ան որ սպաննելու, կամ այրելու ունէ քայլ առնէ, ես պիտի սպաննեմ զինքը: Ծուտ, մոխրագոյն ձիս թամբեցէք:

— Ի՞նչ, Օրսօ, ըսաւ Քօլօմպա զայն մէկ կողմ քաշելով, թոյլ կուտաս որ ժողովուրդը մե՞զ նախատէ: Իմ հօրս ողջ եղած ժամանակ Պարիչինիները ոչ մէկ ատեն համարձակեցան մեր կենդանիները վիրաւորել:

— Կը խոստանամ որ անոնց զղջալ պիտի տամ, բայց ոստիկաններուն և բանտին կը մնայ կենդանիներու վրայ մինակ իրենց ուժը փորձող վախկոտ սնիքօրները պատժել: Արդարութեան կը թողում որ լուծէ վրէժս, հակառակ պարագային շեմ ձգեր որ ուրիշներ

իմ սրու դաւակ ըլլալս յիշեցունեն ինծի :
— Համբերու թի՛ւն , ըսաւ ինքն ի-
րեն Բօլօմպա հառաչելով :

— Բո՛յրս ; յիշէ՛ թէ վերագար ձիս
երբ լսեմ թէ Պարիչինիներու դէմ ունէ
ցոյց եղած է մեր կողմէն , երբէ՛ք չը-
պետի ներեմ քեզի : Յետոյ անուշըւ-
թեամբ մը աւելցուց , շատ հաւանական
է որ գնդապետին և աղջկան հետ վե-
րագառնամ : Ջանա՛ սր անոնց համար
հասկացուելիք սենեակները մաքուր
ըլլան , նախաճաշը մաքուր պատրաս-
տուի ու մեր հիւրերը կարելի եղածէն
աւելի հանգիստ ըլլան : Կնոջ մը համար
շատ լաւ է քաջ ըլլալ , բայց անհրա-
ժեշդ է որ առն կառավարել ալ գիտ-
նայ ան : Եկո՛ւր , համբո՛ւրէ զիս ու
զգոյ՛ջ եզրը միշտ :

— Օրսօ՛ , մինակ պիտի չերթաս :

— Ես ունէ մարդու պէտք չունիմ ,
պատասխանեց Օրսօ , ու կը խոստանամ
որ երբէք թոյլ չտամ ունէ մարդու իմ
ականջս ալ կարելու :

— Ո՛հ , պատերազմի ժամանակ
երբէք չեմ ձգեր որ առանձին երթաս :
Փօլօ Կրիֆօ , Ֆրանք Մէմօ , առէ՛ք ձեր

հրացանները և եղբորս ընկերացէք :

Երկար վիճարանու թեւնէ մը վերջ
Օրսօ համաձայնեցաւ հետևորդներ ու-
նենալ : Հովիւներէն մէկ քանին իր հետ
առաւ և քրոջը քանի մը պատուէրներ
տալով ճամբայ ելաւ : Գիւղէն արդէն
հեռացած էին և սրարչաւ կը քշէին
ձիերը երբ ծերունի փօլօ Կրիֆօն հե-
ռուն , առուակին եղբքը քանի մը խո-
ղեր տեսաւ որ ցեխին մէջ պառկած կը
հանդէ՛ին , թէ արեւուն ճառագայթ-
ները և թէ ջուրին զովու թիւնը վայե-
լելով : Ծերուկը անոնց ամենէն մեծին
նշան առնելով կրակեց ու տեղն ու տեղը
սպաննեց զայն : Միւսները սոսկալի ա-
րագութեամբ փախան և թաւուտանե-
րուն մէջ ապաստանեցան : Միւս Հովիւ-
ներուն կրակները պարապը գացին :

— Յիմարնե՛ր , դռնեց Օրսօ , ընտա-
նի խոզերուն տարբերութիւնը չէ՞ք գի-
տեր :

— Ծատ լաւ գիտենք , Պրն . Օրսօ ,
պատասխանեց Փօլօ Կրիֆօն , բայց աս
երամակը փաստաբանին կը պատկանի
հետեւաբար անոր սովբեցնել ուղեցի
թէ ինչ ըսել է կենդանիները վիրաւո-
րել :

— Ի՞նչ, սրիկանե՛ր, պոռայ Օրսո, սոսկալի բարկացած, դուք ալ իմ թըշնամիներուս իրենց վառութեամբը կը փոխարինէք: Թողուցէք զիս ու հեռացէք թշուառականներ: Ես ձեզի պէտք չունիմ: Խողերու հետ կռուելէ դատ ուրիշ բանի չէք ծառայեր դուք: Կ'երդնում սր եթէ ինձի հետեւիք ձեր ուղեղները դուրս կը թափեմ:

Հովիւները անխօս՝ իրարու երես նայեցան: Օրսո քառատրոփ հեռացաւ ու աներեւոյթ եղաւ:

— Լա՛ւ, ըսաւ Փօլօ Կրիֆօն, պատուական էր: Սիրէ զանոնք որ վերջը քեզի հետ ասանկ վարուին: Իր հայրը, գնդապետն ալ բարկացաւ անգամ մը որովհետեւ փաստաբանին ուղղեցի հրացանս ու չկրակեցի: Իսկ որդին, նայիր ի՞նչ ըրի անոր համար ու ասոր փոխարէն սպառնացաւ զլուխ պատռել, կարծես թէ գինիի դոյլ մը ըլլար ան: Ահա ինչ որ կը սովորին անոնք Եւրոպա երթալով:

— Այո՛, և եթէ գիտնան թէ դուն սպաննեցիր այս խողը, դատ պիտի բանան դէմդ և Օրսոն ոչ դատարան պիտի ներկայանայ և ոչ ալ արժէքը պիտի

վճարէ: Բարեբաղդ ենք որ ոչ ոք տեսաւ մեզ:

Կարճ խորհրդակցութենէ մը յետոյ հովիւները որոշեցին խողին սատակը ձահիճին մէջ նետել, երկու ընտանիքներու ատելութեան այդ անմեղ զոհին մարմնոյն վրահն քանի մը շերտ միս առնելէն վերջ:

ԴԼՈՒԽ ԺԷ

Օրսո իր հետեւորդներէն ազատելէն վերջ, շարունակեց իր ճամբան, Օր. Նեվիլը տեսնելու ակնկալութեան հաճոյքովը գինովցած աւելի, քան թշնամիներուն հանդիպելու վախովը:

— Այս թշուառական Պարիչինիներու հետ ունենալիք դատիս համար Պասթիա աիաի ստիպուելիմ երթալ, ըսաւ Օրսո ինքնիրեն: Օրիորդն ալ ինձի կընկերանայ ու անկից ալ Օրէզաի աղբիւրները կերթանք: Ու սկսաւ ապագայի մասին փառաւոր երազներ ստեղծել մտքին մէջ:

Յանկարծ իր ձին կանգ առաւ: Փոքրիկ Չիլինան ճամբան կտրելով,

ձիուն սանձէն բռնած էր :

— Ո՞ւր կերթաք այսպէս առան-
ձին Օրսօ Անտօն , հարցուց ան , չէ՞ք
գիտեր թէ ձեր թշնամին հոս մօտերն է :

— Իմ թշնամի՞ն , գոչեց Օրսօ սոս-
կայի կատաղած : Ո՞ւր է ան :

— Օրլանտուչիօն հոս մօտն է ու
քեզի կ'սպասէ , լաւ է որ ետ դառնաս :

— Ըսեցէ ինծի ալ կոպասէ հա՞օ :
Գուն տեսա՞ր գինքը :

— Այո՛ , ես ցախի մը տակ պառկած
էի երբ անցաւ ան : Իր հեռադիտակովը
որս գին կը գիտէր :

— Ինչ ուղղութեամբ գնաց ան :

— Քու գացած ուղղութեամբդ վար
իջաւ ան :

— Շնորհակալ եմ փոքրիկս :

— Պրն . Օրսօ , աւելի լաւ չը՛լլար որ
հօրեղբօրս սպասէք : Անիկա շուտով կը
հասնի հոս ու ալ ապահով կըլլաք :

— Մի վախնար Չիլի , ես ուեէ
մարդու օգնութեան չեմ կարօտիր :

— Եթէ չէք բարկանար , ես կեր-
թամ ձեր առջեւէն :

— Ո՛չ , շնորհակալ եմ փոքրիկս :

Ու Օրսօ ձամբայ ելաւ իր թըշնա-

մուն գացած ուղղութեամբ : Իր առա-
ջին յգացումը սոսկալի և կոյր բար-
կութիւն մը եղաւ և գոհ զգաց որ սլա-
տեհութիւնը կը ներկայանայ վերջա-
պէս իր երկշտ ու առնազուրկ թըշնա-
մուն արժանի պատիժը տալու : Երբ
բաւական յառաջացաւ , կուսակալին
տուած իր խոստումին վերջիչումը և
Օր . Նէվիլը ժամ առաջ տեսնելու ըզ-
ձանքը , խորհելու իր եղանակը փո-
խեցին ու ալ գրեթէ չէր ուզէր իր
թշնամուն հանդիպիլ : Յետոյ իր հօր
յիշատակը , իր ձիուն եղած նախա-
տինքը , Պարիչինիներու ըրած սպառ-
նալիքը , կրկին իր բարկութիւնը ար-
ծարձեցին ու մղեցին գինք իր թշնա-
մին փնտռելու ու զայն մենամարտի
գրգռելու : Այսպէս իրար չէզոքացնող
խորհուրդներով մտազբաղ կը յառա-
ջանար ան զգուշութեամբ , մերթ մա-
ցառներուն ետև նայելով և մերթ ա-
մենացած ձայներուն և շշուկներուն ա-
կանջ դնելով :

Չիլինայէն բաժնուելէն տասը վայր-
կեան ետք , ինքզինքը ցցուն դառիվա-
րի մը գազախէ՛ր գտաւ : Իր կարած ան-

զանոն ճամբան դեռ նոր վառած թա-
ւուտ մը կը ճեղքէր կանցնէր : Գետինը
ճերմակ մոխիրով ծածկուած էր ու հոս
ու հոն կրակէն սեցած և տերեւազուրկ
ծառեր կը կանգնէին անկենդան : Հոս
տեղ Օրսո իր անձնական կացութեան
տեսակէտէն կարեւոր դիրք մը նշկա-
տեց , սրովհետեւ շրջանակները ամայի
էին ու մերկ ու այդ պատճառով որս
դայթ չէին կրնար պարունակել ու մա-
ցառներուն մէջէն իրեն ուղղուած հը-
րացանի մը փողը տեսնելու վախը կա-
րելի չէր ունենալ : Այրած թաւուտնե-
րէն անդին մշակուած դաշտեր կերել-
էին , քարէ պատերով շրջափակուած :

Չառիվարին շատութեան պատճա-
ռաւ Օրսո ստիպուեցաւ վար իջնալ ձիէն
և սանձը անոր վզին վրայ թոյլ մը
նետած՝ մոխիրներուն վրայէն սահելով
վար իջաւ : Հազիւ թէ ցանկապատերէն
միոյն հասնելու քսան քայլ մնացած էր
երբ Օրսո յանկարծ նախ իրեն ուղղուած
հրացանի մը փողը և յետոյ պատէն
դուրս ցցուած մարդու մը գլուխը
նշմարեց : Անմիջապէս ճանչցաւ Օր-
լանատուշիոն որ կը պատրաստուէր կը

րակելու : Օրսո փութաց ինքզինքը
պաշտպանելու պատրաստուիլ , ու եր-
կուքն ալ իրարու նշան բռնած , քանի
մը երկվայրկեան իրարու նայեցան ,
կեանքի և մահու ճգնաժամային կռիւին
առթած զգացումներովը մտայուզ-
ուած :

— Ողորմե՛լի երկշո՛տ , գոչեց Օր-
սո : Հազիւ թէ արտասանած էր այս
խօսքը երբ իր ոտխին հրացանին կը-
րակումը նշմարեց ու գրէթէ նոյն պա-
հուն երկրորդ պայթում մը լսեց իր
ձախ կողմէն , ուրիշ պատի մը ետև
պահուած անձի մը կողմէն որ մինչև
այդ պահուն նշմարած չէր : Երկու
գնդակներն ալ հասան իրենց նպատա-
կին , առաջինը իր ձախ թեւը ծակեց
անցաւ , իսկ միւսը վերարկուն ծակե-
լով կուրծքը պիտի մանէր , եթէ բազ-
դին մէկ հրաշքովը դաշոյնին շեղբին
հանդիպելով տափակցած շըլլար , միայն
աննշան քերթուածք մը թողելով անոր
կուրծքին վրայ :

Օրսոի ձախ թեւը անկենդան կա-
խուեցաւ ուսերէն վար ու հրացանին
փողը վայրկեան մը վար ինկաւ : Սա-

կայն անմիջապէս վերցուց զայն կրկին
և սոսկ իր աջ թեւը գործածելով նշան
առաւ ու կրակ ըրաւ Օրլանտուշիօի :
Անոր գլուխը որ մինչև աչքերը հաղիւ
վեր ցցուած էր պատէն , յանկարծ անե-
րեւոյթ եղաւ : Օրսօ դէպի ձախ դառ-
նալով իր երկրորդ գնդակը արձակեց
մարդու մը վրայ որ մութին մէջ թա-
ղուած ըլլալով հաղիւ թէ կը տեսնուէր :
Այս ալ իր կարգին աներեւոյթ եղաւ :
Այս շորս գնտակները աներեւակայեյի
արագութեամբ յաջորդած էին իրարու :
Օրսօի վերջի գնդակէն յետոյ լուսութիւն
տիրեց : Հրացաններու մուխը կամաց
կամաց երկինք կը բարձրանար : Պատե-
րուն ետեւ ոչ շարժում կար և ոչ իսկ
ամենափոքր շուկ մը : Եթէ թեւին
վրայ ստացած վէրքը շըլար , իր տե-
սած երկու մարդերը երեւակայական
ուրուականներ պիտի նկատէր :

Երկրորդ յարձակում մը ակնկալե-
լով , Օրսօ քանի մը քայլ առաւ որպէս-
զի այրած ծառերէն մէկուն ետեւ ա-
պաստանի : Հրացանը սրունքներուն
մէջ առաջ սկսաւ լեցունել զայն : Իր
ձախ թեւը շափագանց կը նեղէր զինքը :

Սակայն ինչ եղան իր թշնամիները : Ա-
սիկա շի կրցու հասկնալ : Եթէ անոնք
փախած կամ վիրաւորուած ըլլային ան-
պատճառ շուկ մը լսած պիտի ըլլար :
Մեռած էին արդեօք , թէ պատին տակ
ապաստանած , յարմար պարագային
կոպտէին կրակելու համար : Այս անո-
րոշութեան մէջ , սկսաւ իր ոյժերը
կորսնցունել : Աջ ծունգը գետնին աը-
ւաւ , իր վիրաւոր թեւը միւսին վրայ
դրաւ և հրացանը հանգչեցուց ծառին
ձիւղին վրայ : Մտաւ հրացանի ձգանին
վրայ դրած , աչքերը պատին սեւեռած
և ականջները սրած , քանի մը վայր-
կեան անշարժ կեցաւ : Այս անորոշու-
թեան քանի մը վայրկեանները դար մը
երեւցան իրեն : Յանկարծ իր ետեւ սուր
ձայն մը լսեց ու կայծակի արագու-
թեամբ , շուն մը մօտեցաւ իրեն ու իր
առջև կենալով սկսաւ իր պոչը շարժել :
Պրուսքօն էր , աւագակներու ընկերն ու
աշակերտը որ իր տիրոջ գալուստը կը
ծանուցանէր :

Շունը , թունջը օղը անկած , վաղեց
դէպի մօտակայ պատը , անհանգստօրէն
հոտոտելով շորս դին : Յանկարծ սոս-
կալի մանչիւն մը հանեց , մէկ ոտտունով
պատին վրայ ցատկեց ու սկսաւ շեշտակի

Օրսօրին նայիլ զարմացմամբ : Յետոյ սկսաւ միւս ուղղութեամբ վազել , կըրկին թունջը անկած : Վայրկեան մը յետոյ երեւցաւ պատին վրայ անհանդըստութեան և զարմանքի նոյն արտայայտութեամբ փայլսոյ աչքերը Օրսօին ուղղած : Պոչը սրունքներուն մէջ առած սկսաւ կողմնակի վազել դէպի թաւուտներուն կողմը դիմաւորելու համար մէկը որ առանց զառիվարին ուշադրութիւն տալու արագութեամբ վար կը սուրար :

— Հոս , Պրանտօ , պոռաց Օրսօ , ճանչնալով աւագակը :

— Լաւ , Օրսօ : Ի՞նչ , վիրաւորուած ես , հարցուց աւագակը , վազելէն շընչասպառ : Արդեօք կուրծքէդ թէ թեւէդ :

— Թեւէս :

— Թեւէ՞դ , ուրեմն ոչինչ է : Ոսոխիդ մասին ի՞նչ լուր :

— Կը խորհիմ թէ զարկի անոր :

Պրանտօլաչիօն , իր շան առաջնորդութեամբ , ամենամօտ ցանկապատին մօտեցաւ փութով ու ծռեցաւ միւս կողմը դիմաւոր համար : Այդ պահուն իր գլխարկը հանելով ըսաւ ,

— Բարի լոյս , Պրն . Օրլանտուչիօ : Յետոյ Օրսօին դառնալով կատարեալ լըջութեամբ բարեւեց զայն : Ճշմարիտ որ շատ լաւ ծառայած ես մարդուն :

— Դեռ ո՞ղջ է , հարցուց Օրսօ , դըժուարաւ շնչելով :

— Ո՛հ , ո՛չ , ատանկ բան չկայ , գնդակիդ առթած ցաւը խիստ բուռն եղած է : Սուրբ կոյսին արիւնը վկայ , ատ ի՞նչ սոսկալի ծակ է , ճշմարիտ որ պատուական հրացան մը ունիս : Որքա՞ն ալ մեծ : Բան մը շէ ուղեդ մը պայթեցնելը այդ գնդակով : Ըսեմ քեզի Օրսօ , երբ առաջին անգամ փի՛Ֆ , փի՛Ֆ լսեցի , ըսի ինքնիրենս , « Տեղակալս կ'սպաննեն : » Յետոյ երբ պո՛ւմ , պո՛ւմ լսեցի « Ա՛հ , ըսի , ատիկա Անգլիական հրացան է որ կը իօօի , անիկա գնտակներուն կը պատասխանէ : » Լաւ , Պրուսքօ ի՞նչ կուզես ինձմէ :

Շունը զայն միւս պատին ետև առաջնորդեց :

— Ստուած իմ , գոչեց Պրանտօլանչիօն զարմանքէն : Ձոյք մը հարուած , ոչ աւելի , ոչ պակաս : Չար սատանայ , վառօթը սղած է կերելի որ

այսքան խնայողութեամբ շարժած ես :

— Աստուծոյ սիրոյն , ի՞նչ պատահած է , հարցուց Օրսո :

— Կատակներդ մէկ կողմ գի՛ր Տեղակալ : Առատ որս բնեւէդ վերջ կուղես որ ուրիշ ի հաւաքել տաս գանոնք : Փաստարան Պարիշինին հաճոյալի՛ աղանդներ պիտի ունենայ այսօր : Չար սատանայ ո՞վ պիտի ըլլայ անոր ժառանգը : Մտավաճառները առատ միս ունին հիմա , ու շատ ալ աժան :

— Ի՞նչ , վինչէնթէլօ՞ն ալ մեռած :

— Մեռածն ալ խօսք է : Արեւը մեղի , ւղջ մնացողներուս : Բարի բան մը որ ըրած ես ան ալ առանց շարժարեւոյ զանոնք մեռցնելէ է : Եկո՛ւր անգամ մը և վինչէնթէլօն տե՛ս , դեռ անիկա ծունդի վրայ է , ու իր գլուխը պատին յենած : Կարծես թէ քնացած է : Կապարեայ քուն մը կրնաս կոչել : Խեղճ ողորմելի :

— Վստա՞հ ես թէ մեռած է ան , հարցուց Օրսո , սարսափահար գլուխը անդին դարձնելով :

— Դուն Սամփիէրօ Բօրսօին կը նմանիս որուն գնդակը ի զուր շէր նե-

տուէր : Տես , ճիշդ ձախ կուրծքին : Գրաւ կը գնեմ որ գնդակը սրտին շատ մօտիկ է : Ա՛հ , զոյգ մը գնդակ , զոյգ մը գլխակ : Կերգնում որ ասկից վերջ չի պարծենամ իբր հրացանաձիգ : Երկու գնդակ , երկու մեռել , երկու եղբայր : Երրորդ գնդակ մալ անշուշտ հայրը պիտի սպաննէր : Ան ալ ուրիշ ատենի մը թող մնայ : Կեցցէ՛ Օրսո : Եւ խորհիլ թէ դեռ ես օր մը կրցած չեմ ստիկաններուն վրայ ստանկ յաջողութիւն մը ունենալ : Աւագակը խօսած պահուն Օրսօի թեւը կը քննէր ու դաշոյնով անոր շապիկին թեւերը կը պատուէր :

— Բու վէրքդ ոչինչ է : Բօլօմպան քիչ մը գործ պիտի ունենայ վերարկուդ նորոգելու : Բայց կեցի՛ր , ի՞նչ կըսեմ : Ահաւասիկ պատուածք մը : Ուէէ բան մտած է հոն : Կարծեմ թէ բաւական պիտի նեղէ քեզ : Տեսնեմ , փորձէ մասներդ շարժել : Ուէէ ցաւ կղզայ թեւդ խածած ատենս : Ո՞չ : Լաւ ուրեմն : Ուէէ վախ չկայ : Թաշկի՞նակդ ու փողկապըդ ինձի տո՛ւր : Ինչո՞ւ համար այսքան Դա շիք հագուած ես , Ամուսնանա՞լ

կ'երթաս : Բիշ մը գինի խմէ տեսնեմ :
Ինչո՞ւ դոյլով գինի առած չես հեադ :
Քօրսիքացի մը հիշ առանց դոյլի դուրս
կելլէ՞ :

Յետոյ կրկին սկսաւ բացագանչել .

— Զոյգ մը դնդակ : Երկուքն ալ
մեռած : Փոխերեցը որքան պիտի
խնդայ : Ահա Զիլին կուգայ :

Օրսօն չի պատասխանեց : Անիկա մա-
հուան չափ աժգունած էր ու սաքէն
մինչև գլուխ կը դողար :

— Զիլի՛, գոչեց աւաղակը , վաղէ՛
ու այդ պատին ետև նայի՛ր : Ի՞նչ պէս կը
սիրես :

Պղտիկը ձեռքով , սաքով մաղլցե-
լով պատին վրայ ելաւ ու դիակը տես-
նելուն պէս սկսաւ խաշակնքել :

— Ատիկա բան մը չէ , շարունակեց
աւաղակը , դնա ու հոն ալ նայիր :

Պղտիկը նորէն խաշակնքեց :

— Ատիկա դո՞ւն ըրիր , հօրեղբայր ,
հարցուց Զիլին վախուխելէն :

— Ես ալ բանի չեմ գար , ըսաւ Պը-
րանտօն , այս աղնուականին գործն է
սա : Ծնորհաւորութիւններդ յայտնէ
անոր :

— Բօլօմպան որքա՞ն ուրախ պիտի
ըլլայ , ըսաւ Զիլին , իսկ վիրաւորուե-
լուդ համար ալ շատ պիտի ցաւի , Պրն .
Օրսօ :

— Հիմա , Օրսօ , ըսաւ աւաղակը ,
Զիլին ձիգ բերած է : Հեծիր որ ինծի հեա
թաւուաները երթանք : Բեզի պէսք
եղած հոգը կը տանինք հոն : Երբ Սբ .
Քրիսթինէի Խաչին քով հասնինք վար
իջիր ու ձիգ Զիլինն աուր որպէսզի Բօ-
լօմպին լուր տանի : Ամեն բան կրնաս
ըսել այս փոքրիկին Օրսօ՛ , անիկա գտոր
կտոր կըլլայ ու դադանիք չի յայտներ :

— Դ՛ւր կուզես տանիլ զիս , Պրանտօ ,
հարցուց Օրսօ նուաղուն ձայնով մը :

— Ուր որ դուն ընտրես : Բա՞նաը
թէ թաւուաները : Սակայն Տէլա Բէ-
պիաները բանաին ճամբան չեն ճանչ-
նար : Թաւուաները երթանք Օրսօ :

— Մնաք բարեա՛ւ , ուրեմն , սվ իմ
յոյսերս , հառաչեց վիրաւորը :

— Յոյսե՞րդ : Սատանան տանի դա-
նոնք : Երկիող հրացանով մը ասկից ա-
ղէ՞կ կը յուսայիր ընել : Պատմէ տես-
նեմ : Ի՞նչ պէս եղաւ որ վրագ յարձա-
կեցան : Այս խեղճերը քեզի հեա գլու՛ն

ելլեցու համար կատուի հոգի պէտք էր որ ունեցած ըլլային :

— Անոնք առաջ կրակեցին , պատասխանեց Օրսո :

— Գիտեմ արդէն , դեռ չեմ մոռցած : Փի'Փ , փի'Փ : Պո'ւմ , պո'ւմ : Երկու հարուած ան ալ մէկ ձեռքով : Եթէ սեէ մարդ տակից լաւ ընել յաջողի , ինքզինքս կը կախեմ : Մեկնելէդ առաջ անգամ մը ձեռքիդ գործը դիտէ : Առանց հրաժեշտի ընկերները թողուլ երթալ անքաղաքավարութիւն է :

Օրսո իր ձին խթանեց : Աշխարհի վրայ ոչինչ պիտի կրնար ստիպել Օրսոսին իր սպաննած դժբաղդ մարդոց դիակները դիտել :

— Հոս նայէ' , Օրսո Անտոն , ըսաւ աւազակը ձիուն սանձը քաշելով : Կուզե՞ս որ անկեղծութեամբ խօսիմ : Լաւ , առանց քեզ վիրաւորելու , ըսեմ թէ , շատ կը ցաւիմ այս երկու երիտասարդներուն վրայ : Խնդրեմ ներէ ինձի : Անոնք դեղեցիկ , դօրաւոր և երիտասարդ էին դեռ : Մեծ եղբօրը հետ քանիցս որսորդութեան դացած եմ ես : Դեռ չոտս օր առաջ ինձի տուփ մը ծը-

խախտ տուաւ . Պզտիկ եղբայրն ալ խիստ լաւ աղայ մ'էր : Ճշմարիտ է որ քեզի համար անհրաժեշտ էր որ սանկ վերջանար խնդիրը : Սակայն ես ասոնցմէ սեռցէ ցաւ չունէի : Գիտեմ որ դուն իրաւունք ունէիր : Թշնամի ունեցողը պէտք է որ աղատի անկէ : Պարիշինիները շատ հին ընտանիք մ'են , հիմա մէկ հարուածով անոնցմէ երկու հատ ալ պակսեցան : Իրօք որ հրաշալի է :

Պարիշինի եղբայրներուն դամբանահանր այսպէս աւարտելէն յետոյ , Պրանտօն Օրսօն դէպի թաւուաներուն խորը առաջնորդեց :

ԳԼՈՒԽ ԺԸ

Օրսօի մեկնումէն վերջ , Գօլօմպա իր լրտեսներէն հասկնալով թէ Պարիշինիները ճամբան կարած են , սկսաւ չափազանց մտահոգուիլ : Տանը մէջ ասդին անդին կը վազվառէր , խոհանոցէն սենեակները , մերթ զբաղեալ ու երբեմն ալ կը դիտէր թէ արդեօք դիւղին մէջ անսովոր շարժում մը կայ : Ժամր տասն և մէկի տասնները կարգ

մը ձիւաւորներ մտան դիւղը : Գընդապետ Նեվիլն էր , իր աղջկան , ծառաներուն և առաջնորդին հետ : Զանոնք ընդունած պահուն Քօլօմպաի առաջին խօսքը եղաւ « Եղբայրս տեսա՞ք » : Յետոյ առաջնորդին հարցուց թէ որմէկ ճամբով եկած են , ժամը քանիին ճամբայ ելած են : Պատասխանները առնելէն վերջ կը դարմանար թէ ի՞նչու ճամբան իրարու հանդիպած չէին :

— Թերեւս եղբայրդ միւս ճամբան բռնած է , ըսաւ առաջնորդը :

Սակայն Քօլօմպա գլուխը շարժեց ու վերսկսաւ իր հարցաքննութիւնը : Հակառակ իր ներքին տագնապը օտարներէն ծածուկ պահելու ջանքերուն , անկարելի եղաւ անոր իր անհանգստութիւնը ծածկել : Գնդապետն ու Օր . Լիւսիան ալ սկսան մտահոգ ըլլալ , լսելով փորձուած հաշտութեան անյաջող վերջաւորութիւնը և դժբաղդ պատահարները : Օր . Նեվիլ շափաղանց ալլայեցաւ և թեւադրեց անմիջապէս մարդիկ զրկել ամեն ուղղութեամբ , իսկ իր հայրը առաջարկեց ձի հեծնել կրկին և առաջնորդին հետ միասին Օրսօն փընտ-

ուել երթալ : Հիւրերուն վախը Քօլօմպայի յիշեցուց իր տանտիրուհիի պարտականութիւնները : Սկսաւ կեղծ ժըպտիլ : Ստիպեց գնդապետին որ հանդիստնտաի ու իր եղբօր ուշանալուն համար հազար ու մէկ պատճառներ ջանաց յօրինել որոնց ինքն ալ չէր հաւատար : Գնդապետը նկատելով թէ իբր մարդ իրեն բաժին կիյնար կիներուն սիրտ տալ տանկ պարագաներու տակ այսպէս սկսաւ .

— Գրաւ կը դնեմ որ Պրն . Տելա Բէպիան ճամբան որսի հանդիպած ըլլալով չէ կրցած հանդուրժել ու հիմա պիտի վերադառնայ իր տոպրակը լեցուցած երէներով : Վայ , մոռցայ ըսել որ ճամբան շորս հրացանի պայթիւններ լսեցինք : Երկուքը միւսներէն զօրաւոր էին ու աղջկանս ըսի « Թերեւս Օրսօն է ստ որ որսի ելած է » :

Քօլօմպա ստատիկ տժգունեցաւ և Օր . Նեվիլ խիստ մօտէն կը դիտէր դայն : Երկար լռութենէ մը վերջ Քօլօմպա հարցուց թէ այդ բարձր պայթիւնները միւսներէն առաջ թէ վերջը լսած էին անոնք : Սակայն և ոչ մէկը ուշադրու-

Թիւն տուած էր այս կարեւոր կէտին :
Ճաշի ժամանակ գնդապետէն դատ ոչ
ոք սիրտ ունէր բան ուտելու : Յանկարծ
ձիւն մը վազքը լսուեցաւ :

— Ա՛հ, այս անգամ եղբայրս է,
ըսաւ Քօլօմպա սեղանէն ելլելով : Բայց
Չիլինան տեսնելով իր եղբօրը ձիւն
վրայ հեծած գոչեց աղիտղորմ ձայնով
մը — « Եղբայրս մեռած է » :

Գնդապետին ձեռքէն դիտակը ին-
կաւ, Օր. Նեվիլ ճիշ մը արձակեց ու բո-
ւորը միասին դէպի գուռը վազեցին :
Չիլինան ձիէն վար իջնելէն առաջ, Քօ-
լօմպա վերցուց զայն ու գրեթէ իր
բազուկներուն մէջ ճղմեց : Փոք-
րիկը հասկցաւ անոր ահաբեկած կա-
ցութեան պատճառը ու իր առաջին
խօսքը եղաւ « Ողջ է ան » : Այս լսե-
լով Քօլօմպա ուրախութենէն թողուց
Չիլինան որ կատուի մը նման գետին
ինկաւ :

— Միւսնե՞րը, հարցուց Քօլօմպա
խռպոտ ձայնով մը :

Չիլինան իր ցուցամատն ու միջնա-
մատը իրարու միացուցած խաչ հանեց :
Քօլօմպաի մեռելագոյն դէմքը պայ-

ծառ արտայայտութիւն մը ստացաւ :
Հրաւից ակնարկ մը ուղղեց Պարիշինի-
ներու տան վրայ ու իր հիւրերուն
ժպտելով ըսաւ « Երթանք սուրճերնիս
խմենք » :

Օրսօի ղրկած պատգամաբերը շատ
բան ունէր պատմելիք : Անոր գործա-
ծած գաւառարարբառը՝ նախ Իտալե-
րէնի յետոյ Անգլիերէնի կը թարգման-
ուէր գնդապետին համար Քօլօմպայի
և Օր. Նեվիլի օգնութեամբ : Վերջացը-
նելու պահուն Չիլին ըսաւ թէ Օրսօ կը
փափաքի որ թուղթ ղրկէք իրեն և
խնդրեց որ Քօլօմպան շատ հոգ տանի
իրենց ասունը հիւր եկող աղջկան և
չթողու որ երթան մինչև իր վերա-
գարձը : Ու փոքրիկ լրարբերը աւելցուց
« Այս բանը ամենէն շատ կը նեղէր
Օրսօն, ճամբայ ելլելէս վերջն իսկ
եա կանչեց զիս ու նոյն բանը կրկին
պատուիրեց » : Քօլօմպա թեթեւ մը
ժպտելով ու Օրիորդին ձեռքը սեղմելով
պատմեց անոր այս պարագան, որ
սկսաւ լալ ու չհամարձակեցաւ այդ մա-
սը թարգմանել իր հօրը :

— Այո՛, սիրելի բարեկամուհիս, պէտք

է որ ինծի հետ մնաս, ու օգնես մեզի, գոչեց Քօլօմպա օրիորդին վիզը փաթթուեցւով:

Յետոյ կտաւ բերելով սկսաւ վիրակապեր պատրաստել իր եղբօրը համար: Իր փայլուն աչքերը և պայծառ գոյնը տեսնողը բնաւ պիտի չի կարենար որոշել թէ անաւելի իր եղբօրը վիրաւորուելու համար կը ցաւի թէ իր թըշնամիներուն մահուան համար կուրախանայ: Օրիորդին և Չիլիին ալ հաւասարապէս գործել կուտար պէտք եղած հրահանգները տալով անոնց: Քսաներրորդ անգամն ըլլալով հարցուց Չիլինային թէ Օրսօ իր ստացած վէրքէն շատ կը տառապի: Ու կը շարունակէր խօսիլ դնդապետին.

— Կէցցէ՛ եղբայրս, երկու վար պետ ու ահարկու երիտասարդներ, իսկ ինք մինակ: Երկուքն ալ սպաննած: Ի՞նչ մեծ քաջագործութի՛ւն, դնդապե՛տ: Հերոս մ'է ան իսկապէս: Ո՛հ, Օրիորդ որքան երջանիկ կըլլայ մարդ ձերինին նման հանդարտ երկրի մը մէջ ապրելով: Վստահ եմ թէ դուն դեռ իմ եղբայրս չես ճանչնար: Ես կըսէի թէ.

Քնաթաթաւ բազէն օր մը
Երբ արթննայ իր քունէն,
Իր լայն, հուժկու թեւերն բացած՝
Պիտի սուրայ դէս ու դէն
Իր ահարկու մագիլներով
Պատռած սիրաբ թշնամուն
Լայնկեկ բացած իր կտուցով
Պիտի ծծէ պիղծ արիւն:

Գուն այն ատեն անոր արտաքին ձեւերէն խարուելով ինծի շէկը հաւատար: Ա՛հ, Օրիորդ նեվիլի եթէ հիմա գիտնար թէ իրեն համար կաշխատիս... Խեղճ Օրսօ:

Օր. Լիտիա շիրցաւ բռն մ'իսկ գըտնել պտտասխանելու համար: Գնդապետը հարցուց թէ ինչու համար չեն փութար դատարան լուր տալու պատահածին մասին: Յետոյ ուղեց ՚իտնալ թէ Օրսօի պատասպարուած տեղը որքան հեռու է երթալ տեսնելու համար:

Քօլօմպա իր սովորական պաղարիւնութեամբ պատասխանեց թէ Օրսօ թաւուտներուն մէջ պահուած է, աւագակի մը հոգատարութեամբ ու անմիջապէս կրնայ ձերբակալուիլ եթէ կուսակալին

կամ դատաւորներուն ներկայանալ փորձէ : Ըսաւ թէ փորձառու վիրաբուժ մը պիտի ղրկէ անոր գազանի՝ վէրքերը դարմանելու համար :

Օրը տարածամած էր արդէն երբ ախուր թափոր մը գիւղը մտաւ : Փաստաբանին դժբաղդ որդիները՝ իւրաքանչիւրը ջորիի մը կռնակ գրուած գիւղ կը բերէին : Գիւղացիներու և ծանօթներու խումբ մը կը հետեւէր այդ սքաւոր թափորին : Ստաիկանները և փոխ գիւղապետը անոնց կընկերանային, մանաւանդ վերջինը ապշահար բազուկները տարածած կը կրկնէր անդադար «ի՛նչ պիտի ըսէ կուսակալը երբ գիտնայ» : Քանի մը կիներ որոնց մէջ կար նաև Օրլանտօի կաթնամայրը, իրենց մագերը կը փետտէին ու վայրի ճիշեր կարձակէին : Ասոնց ազմկալի ցաւը սակայն այնքան տպաւորիչ չէր քան մունջ ու յուսահատ վիճակը այն մարդուն որ ամբողջ ժողովուրդին ուշադրութիւնը գըրաւած էր : Դժբաղդ հայրն էր ան որ դիակէ դիակ վազելով անոնց աղտոտած գլուխները կը վերցնէր, կարմրագոյն շրթունքները կը համբուրէր ու

անոնց փայտացած սրունքները կը բռնէր կարծես ճամբու ցնցումներէն ազատ պահելու համար : Երբեմն բերանը կը բանար խօսելու համար սակայն բաւ մ'իսկ չէր կրնար արաստանել : Իր աչքերը միշտ դիակներուն սեւեռած՝ ճամբուն վրայ ցցուած քարերէն ու խոչընդոտներէն սայթաքելով յառաջ կընթանար ցաւագին :

Կիներու սգրը և մարդերու սպառնալիքները շատցան երբ թափորը Օրսօի տան մօտեցաւ : Քանի մը յանդուգըն Բէպիական հովիւներու յաղթական սղաղակները, աւելի գրգռեցին հակառակորդներու սրամտութիւնը, որոնք սկսան «վրէ՛ժ, վրէ՛ժ» աղաղակել : Նաև սկսան քարկոծել, և նոյն իսկ երկու հրացան պարպեցին Քօլօմպաի և հիւրերուն գտնուած սենեակին վրայ : Օր. Լիտիա ճշաց սարսափէն, զնդապետը հրացան մը խլեց իսկ Քօլօմպա դէպի դրսի դուռը վազեց ու բարկութեամբ մը բացու գայն : Հոն սեմին վրայ յաղթական կանգնած, իր երկու բազուկները բանալով սկսաւ թշնամին նախատել :

— Երկշտանե՛ր : Կիներու և օտար հիւրերու վրայ միայն կրնաք կրակ բանալ : Մեղք որ արամարդ էք ու Քօրսիքացի : Ողորմելիներ : Միայն մարդուն կոնակէն զարնել գիտէք : Եթէ կրնաք մօտեցէք : Թէև մինակ եմ հոս ու եղբայրս հեռու անդ կը գտնուի , սակայն նորէն կռիւի կը հրաւիրեմ ձեզ : Հող չէ : Զիս ու հիւրերս ալ սպաննեցէք : Չէք համարձակիր անա՞նկ չէ , երկշտաներ : Գիտէք որ յետոյ վրէժնիս կը լուծուի : Գացէ՛ք , կորսուեցէք և կնկան մը նման լացէք և շնորհակալ եղէք որ ձեզմէ ուրիշ արիւն չենք պահանջեր :

Տիրական ու սոսկալի բան մը կար Քօլօմպայի ձայնին ու կեցուացքին մէջ : Ի տես անոր խուժանը ցրուեցաւ սարսափահար , կարծես թէ չար ոգի մը , ուրուական մը ըլլար ան : Փոխ-գիւղտակտը , սասիկանները և քանի մը կիներ այս խուճապէն օգտուած մէջ ինկան և ուղեցին միջամտել սրով հետև քանի մը Բէպիական հովիւներ իրենց հրացանները կը պատրաստէին , և վայրկեանէ վայրկեան ընդհանուր կռիւ մը կահնկալ-

ուէր հրապարակին վրայ : Բայց երկու կողմերն ալ իրենց պետերէն զրկուած էին և Քորսիքացիները վարժուած ըլլալով՝ շատ քիչ անգամ իրերասուպան կըռիւի կը բռնուէին ի բացակայութիւն իրենց առաջնորդներուն : Քօլօմպան ալ իր կարգին խողաղեցուց իր հեռուորդները ըսելով ,

— Թողէք որ սղորմելիները լան ու արցունք թափեն , թողուցէք որ ծերունին իր գաւաղները տուն տանի : Ի՞նչ կարժէ ձեր ազուէսը սպաննել անոր ահռանները քաշելէն վերջ որ ալ չի կրնար խածնել : Պարիչինի՛ յիչէ՛ Օգոստոս երկուքը : Յիչէ՛ այն արիւնոտ յուշատեարը որուն մէջ քու ձեռքովդ խարդախեցիր : Հայրս իր առնելիքը , պահանջը արձանագրեց հոն ու հիմա քու որդիքդ վճարեցին զայն : Եթէ կուզես ստացականդ տամ , ողորմելի ծերուկ :

Քօլօմպա կեցած էր հոն բազուկները ծալած , հեզնական ժպիտը շրթներուն վրայ և դիակներուն թշնամիին տունը տարուիլը կը դիտէր : Յետոյ դուռը գոցեց , սեղանատուն մտաւ ու ըսաւ գնդապետին

— Գիւշացիներուս արարքին համար ներողութիւն կը խնդրեմ: Բնու շէի կրնար հաւատալ թէ Քորսիքացիները պիտի համարձակին կրակել տան մը վրայ ուր օտար հիւրեր կան: Ամօթ կգգամ ատոր համար:

Իրիկունր երբ Օր. Նեվիլ իր սենեակը առանձնացաւ, գնդապետը հետեւեցաւ անոր հարցնելու թէ աւելի լաւ շէ՛ր ըլլար որ յաջորդ օրը թողնեն այդ գիւղը ուր ամեն վայրկեան վախ կայ գնդակ մը ընդունելու և ձգել յեռանալ երկրէ մը ուր դաւադրութենէ և սպանութենէ զատ ոչինչ կար հետաքրքրական:

Օրիորդը անմիջապէս չի պատասխանեց ու յայտնի էր թէ իր հօր անաշարկութիւնը իրեն բաւական չփոթուցիւն պատճառեց: Վերջապէս ըսաւ:

— Ինչպէս կարելի է այս դժբաղդ աղջիկը առանձին ձգել, անանկ ատեն մը մանաւանդ երբ ամենէն շատ պէտք ունի մեր օգնութեան: Չե՞ս խորհիր հայր, թէ ատիկա մեր կողմէն անգըթութիւն պիտի ըլլայ:

Քու ապահովութեանդ համար է որ

կը մտահոգուիմ միայն, աղջիկս, ըսաւ գնդապետը ու եթէ քաղաքը պանդոկին մէջ ըլլայիր ապահով, վստահ եղիր թէ առանց քաջ Տեւա Րէպիտի ձեռքը սեղմելու այս անիծեալ կղզիէն չպիտի ուզէի ձգել հեռանալ:

— Լաւ, ուրեմն, հայր, քանի մը օր ալ սպասենք, ըսաւ Օր. Նեվիլ, մինչև որ վստահ ըլլանք թէ ալ անոնք մեր օգնութեան չեն կարօտիր:

— Բարի սի՛րտ, ըսաւ գնդապետը իր աղջկան ճակատը համբուրելով: Ուրախ եմ որ այդքան զոհողութիւն յանձն կառնես ուրիշներու օգտակար ըլլալու համար: Ուրեմն կը կենանք: Ուրիշինքարիք ընելով երբէք չենք զղջար:

Ամբողջ գիշերը Օր. Լիտիան իր անկողինին մէջ տառապեցաւ անքուն: Յաճախ կը խորհէր այն վիրաւոր մարդուն վրայ որ թերեւս այդ ուշ ժամուն ցուրտ գեանին վրայ արարածուած աւագակի մը բարեկամութենէն զատ ուրիշի մը հոգատարութեան պէտքը ունէր: Աչքին առջև կը պատկերացնէր զայն արիւնլուայ, սոսկալի ցաւերով գալարուն և զարմանալի է որ իւրաքանչիւր անգա-

մին ալ իր աչքին առջև Օրսօն կը ներկայանար ճիշտ բաժանման օրուայ տարապովը, ձիուն վրայ հեծած և իր նուիրած մատանին շրթներուն տարած: Յետոյ անոր քաջութեան վրայ կը հիանար: Ինքքըն իրեն կը մտածէր թէ այն սուկալի վտանգը որմէ Օրսօ հազիւ թէ խուսափած էր յաղթական՝ իր սիրուն համար յանձն առած էր, որպէսզի քանի մը ժամ աւելի առաջ տեսնէ զինքը: Իր աչքին առջև Օրսօի անձը վէպերու մէջ շինուած հերոսներու շարքի կը մեծնար, կը բարձրանար:

Իր պառկած սենեակը Քօլօմպայինն էր: Կազնիէ ազօթարանի մը վրայ Օրսօի լուսանկարը կախուած էր, տեղակալի նամագրեստով: Օրսօն Նեվիլ վար առաւ զայն, երկար դիտեց դէմքը, ու փոխանակ տեղը կախելու իր քով դրաւ: Լուսնալէն քիչ առաջ հազիւ քունը տարաւ: Արեգակը հորիզոնէն բուսական բարձրացած էր երբ արթընցաւ ան: Քօլօմպան անշարժ կանգնած էր անոր գլխուն վերև ու կըստատէր որ աչքը բանայ ան:

— Ա՛հ, օրհորգ, մեր ասնը մէջ

շատ անհանգիստ կգգաս, անանկ շէ՞, բուռ Քօլօմպա, վախնամ թէ բնաւ չի կրցիր քնանալ այս գիշեր:

— Ուէ լուր առի՞ր անորմէ, սիրելի՛ս, հարցուց Լիտիա նստելով: Ու Օրսօի պատկերը տեսնելով անմիջապէս թաշկինակ մը ձգեց վրան որ չի նըկատուի:

— Այո՛, լուր եկաւ, բուռ Քօլօմպա ժպտելով: Ու պատկերը վեր առնելով հարցուց, կը խորհի՞ր թէ անոր լաւ կը նմանի այս պատկերը: Անիկա ասիից գեղեցիկ է:

— Սիրելիս, բուռ Լիտիա բոլորովին ամչցած: Պատկերը վար առի ու մոռցայ տեղը կախել նորէն: Արդէն իմ սովորութիւնս է մոռացկոտ ըլլալ: Ի՞նչպէս է եղբայր:

— Շատ լաւ է: Այս առտուն ժամը չորսին մէկը եկաւ ու եղբորմէս նամակ մը բերաւ քեզի: Օրսօն ինծի գրած չէր: Սակայն քոյրերը չեն նախանձիր: Նամակաբերը բուռ թէ գըրելու համար շատ տառապեցաւ, որովհետեւ չէր ուզեր ուրիշներու գրել տալ: Կանակի վրայ պառկած ու մատիտով

գրած է : Աւագակն ալ թուղթը ընդ-
նած է : Ահաւասիկ նամակը :

Լիտիա կարգաց նամակը գոր Անգ-
լիերէն գրած էր Օրսո, թերեւս զգու-
շութեան համար : Ահաւասիկ պարու-
նակութիւնը :

«Օր. Նեվիլ. — Գժբազդ ճակատն-
գիր մը վիճակուած է ինծի : Հոգ չեմ
ըներ թէ իմ թշնամիներս ինչ սուտեր
յօրինեն իմ մասին, բաւական է որ
դուն շի հաւատաս անոնց : Քեզ տեսնե-
լէս ի վեր գեղեցիկ երազներով կապ-
րիմ միշտ : Այ : աղէտը եկաւ իմ յիմա-
րութիւնս գիտցնելու ինծի : Ինծի սպա-
սող ապագան որոշապէս կը տեսնեմ
հիմա ու ամեն բանէ հրաժարած՝ կը
պատրաստուիմ գիմագրաւել դայն :
Այն մատանին որ ինծի առած էիր իբր
յուսութք, ալ չեմ կրնար պահել : Կը
վախնամ թէ պիտի յաւիտ նուէրդ ա-
նարժան ձեռքերու մէջ աալուդ հա-
մար : Քօլօմպա գայն քեզի պիտի վերա-
դարձնէ : Մնաս բարեաւ : Թե, եւս չու-
տով հեռանաս Քօրսիքայէն ու ես չի
կրնամ քեզ տեսնել վերջին անգամ,
բայց ըսէ քրոջս թէ սակաւ ին քու հա-

մակրանքը կը վայելեմ ու վստահ եղիր
թէ միշտ արժանի պիտի ըլլամ անոր :»
Օ. Տ. Ր .

Լիտիա մէկ կողմ դարձած էր նա-
մակը կարգալու համար և Քօլօմպա
որ ուշով կը դիտէր գայն եգիպտական
մատանին երկարեց անոր, իմաստալից
նայուածքով մը : Լիտիա չէր համար-
ձակէր իր գլուխը վեր առնել :

— Սիրելի օրիորդ, ըսաւ Քօլօմպա,
կրնայի գիտնալ թէ եղբայրս ինչ գը-
րած է : Իր առողջութեան մասին ուէ
բան գրած է :

— Ինչո՞ւ, ըսաւ Օր. Լիտիա կար-
մըրելով, ուէ բան ըսած չէ այդ մա-
սին : Անգլիերէն գրած է և կը փափա-
քի հօրս ըսել թէ կը յուսայ որ կուսա-
կալը կրնայ կարգադրել . . .

Քօլօմպա չարածճի ծիծաղ մը դէմ-
քին վրայ, նստաւ մահիճին քով, Լի-
տիայի ձեռքերը իրեններուն մէջ առաւ
և չեչտակի անոր նայելով ըսաւ ;

— Բարի եղիր եմ եղբօրս ու անոր
նամակ մը գրէ : Որքա՞ն ուրախ պիտի

ըլլայ ան նամակդ ստանալով: Անոր նամակը ստանալուս պէս ուզեցի անգամ մը արթնցնել ձեզ սակայն չըհամարձակեցայ:

— Շատ կը սխալիս Քօլօմպա, պատասխանեց Օր. Նեվիլ: Եթէ իմ կողմէս դրուած ուէ խօսք կրնայ օգտակար ըլլալ անոր...

— Այժմ ուէ նամակ կարելի չէ զրկել անոր, ընդմիջեց Քօլօմպա: Կուտակալը վերագործած է ու ամբողջ գիւղը պաշտօնեաներով կը վիտայ: Քայց կերպ մը կը խորհինք: Ա՛հ, Օրիտ'րդ, եթէ ճանչնայիր եղբայրս այնպէս ինչպէս որ ես կը ճանչնամ, ինծի շափ պիտի սիրէիր զայն: Որքա՞ն բարի է ան, որքա՞ն քաջ: Աորհէ՛ անգամ մը, միայնակ երկուքի դէմ ու լսկ վերաւորուած:

Կուտակալը փոխ-գիւղապետէն տեղեկացած ըլլալով պատահածը, իր հետ բերած էր ոստիկաններ, հրացանակիրներ, ընդհանուր դատախազը քարտուղար մը ու շատ մը ուրիշ պաշտօնեաներ այս նոր ու սոսկալի աղէտը խուզարկելու համար, որ փոխանակ

գիւղի երկու ընտանիքներու թշնամութիւնները դադրեցնելու ալ աւելի արծարծած էր: Հասնելէն քիչ վերջ Գընդապետ Նեվիլի ու անոր աղջկան հանդիպելով յայտնած էր անոնց իր վախը թէ շատ գէշ հետեւանքներ պիտի ունենայ դարձը:

— Պէտք է գիտնաք, ըսած էր, թէ այս կռիւին ուէ վկայ ներկայ եղած չէ ու այս երկու երիտասարդներու զվայեւած մեծ համբաւը, իբր քաջ ու վարժ ռազմիկներ, արգելք պիտի ըլլայ որպէսզի ժողովուրդը հաւատայ թէ Օրսօն առանց աւազակներու օգնութեան կրցած է սպաննել զանոնք: Նամանաւանդ հիմա ալ անոնց քով ապաստանած է:

— Անկարելի է, Օրսօ Տեւա Բէպիան պատուի տէր երիտասարդ է: Ես պիտի ստանձնեմ անոր պաշտպանութիւնը, գոչեց Գնդապետը:

— Կը հաւատամ թէ է, ըսաւ Կուտակալը, բայց դատախազը, բնականէն կասկածոտ, աւելի հակառակը տրամադրուած է: Անիկա իր ձեռքը թուղթ մը ունի որ խիստ աննպաստ է քու բա-

բեկամիդ համար: Սպառնական նա-
մակ մ'է, Օրլանտուշիօի ուղղուած,
որուն մէջ կռիւի ժամադրութիւն մը
կառաջարկէ անոր ու սրոջուած տեղը
սրողայթ մը եղեր է:

— Այդ երկաստարդը սակայն մեր-
ժած է կռուիլ պատուաւոր մարդ ու մը
նման:

— Մենամարտը այս երկրին սովոր-
ոյթը չէ: Հոս սովորութիւն եղած է
դարանի մտնել ու կռնակէն սպաննել
թշնամին: Թէև նպատաւոր վկայու-
թիւն մը կայ անոր համար, փոքրիկ ազ-
ջիկ մ'ը որ շորս պայթիւններն ալ լսած
է, կը վկայէ թէ վերջին երկուքը աւելի
բարձր ձայն հանեցին, սակայն զժբազ-
դաբար աւազակին եզբօր սրդին ըլլա-
լով անոր վկայութիւնը պիտի չընդու-
նուի:

— Տէր իմ, ընդմիջեց Օր. Լիտիա,
մինչև աչքերը կարմրած, մենք ալ
ճամբան էինք այդ պահուն ու մենք
ալ նոյն բանը նշմարեցինք:

— Իրա՞ն, տակա շատ կարեւոր է:
Դուք ալ նկատեցի՞ք նոյն բանը Գըն-
դապետ:

— Այո՛, պատասխանեց Օր. Լիտիա
փութով, հայրս որ խիտ ծանօթ է
զէնքերու ըստ, «Ասիկա Պրն. Տելա
Բեպիան է որ իմ հրացանս կը սրարպէ:»

— Ու այդ երկու հարուածները
վերջիններն էին:

— Այո՛, անանկ չէ՞ հայր:

Գնդապետը շատ լաւ յիշողութիւն
չունէր, բայց երբէք իր ազջիկը հակա-
տելու անխոհմութեան մէջ ինկած չէր:

— Անմիջապէս պիտի խօսիմ Գա-
տախազին ատմասին, Գնդապետ: Այս
իրիկուն վիրաբոյժ մը գալով դիակ-
ները պիտի քննէ հասկնայ ու համար թէ
երկու վէրքերն ալ նոյն զէնքով բա-
ցուած են:

— Ես՛ տուի այդ հրացանը Օրսօին,
ըստ Գնդապետը: Քաջ տղայ, ուրախ
եմ որ տուի ալ, որովհետև առանց ա-
նոր չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս պիտի ողջ
դուրս գար այդ կռիւէն:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ

Վիրաբուժը քիչ մը ուշ հասաւ ո-
րովհետև ճամբան միջադէպ մը ունե-

ցած էր: Աստուածարան աւազակը անոր հանդիպելով, քաղաքավարութեամբ խնդրած էր անկէ հետեւիլ իրեն: Օրսօին քով առաջնորդելով անոր վէրքը խնամել տուած էր: Վերադարձին քիչ մը տեղ աւազակը անոր ընկերանալով բաժնուած միջոցին ըսած էր.

— Տոքթօ՛ր, ձեր վարմունքով ինձի այնքան վստահութիւն ներշնչեցիք որ աւելորդ կը սեպեմ յիշեցնել ձեզ թէ բժիշկ մը խոստովանա՞նք մը շա՛վք գաղտնապահ պէտք է մնայ: Յետոյ իր հրացանին բլթակը քաշելով աւելցուցած էր: Պէտք է որ մոռնաք այն սեղը որ տարի ձեզ հիմա: Երթա՛ս բարեաւ, շատ ուրախ եմ որ ծանօթացայ ձեր հետ:

Քօլօմպա խնդրեց Գնդապետէն որ դիտողնութեան ներկայ ըլլայ:

— Եղբօրս հրացանը դուն լաւ կը ճանչնաս, ըսաւ անոր, հետեւաբար քու ներկայութիւնդ խիստ օգտակար պիտի ըլլայ մեզի համար:

Երբ առանձին մնացին Լիտիայի հետ, սոսկալի գլխացաւ մը պատրուակելով, առաջարկեց անոր որ օդ առնե-

լու համար քիչ մը գիւղէն դուրս պըտոյտի ելլեն միասին: Ճամբան իր եղբօրը մասին կը խօսէր միշտ և Լիտիա այնքան հետաքրքրուած էր անով որ շէր նկատած թէ գիւղէն շատ հեռացած էին: Արեւը արդէն մարը մտած էր երբ սթափեցաւ ան ու խնդրեց Քօլօմպայէն որ գիւղ դառնան: Քօլօմպա իր ըսելով, կտրուկ ճամբայ մը գիտէր, հետեւաբար ուրիշ ուղի մը բռնեց: Քիչ յետոյ սկսաւ զառիվեր մը մագլցիլ, այնքան ցցուն որ մէկ ձեռքով ծառերու ճիւղին կը կառչէր իսկ միւսով իր ընկերուհին կը քաշէր իր ետեւէն: Տաժանքոտ վերելքէ մը յետոյ վերջապէս մացառներով ծածկուած դարաւանդի մը վրայ գտան ինքզինքնին: Լիտիա խիստ մտահոգ էր սրովհետեւ գիւղը բնաւ չէր երեւէր ու արդէն գիշեր էր:

— Սիրելի Քօլօմպա, ըսաւ ան, կը վախնամ թէ ճամբանիս կորսնցուցած եմք:

— Մի վախնար բնաւ, ըսաւ Քօլօմպա, ինձի հետեւէ դուն:

— Բայց կը վստահեցնեմ քեզ որ կը

սխալիս դուն, գիւղը այդ կողմը չէ :
Քինձի անանկ կը թուի թէ հակառակ
ուղղութեամբ կերթանք : Կը տեսնե՞ս
սա կողմի լոյսերը, ասոնք գիւղին
ճրագներն են :

-- Սիրելիս, ըստ Բօլօմպա յուզ-
ուած, դուն շիտակ ես : Սակայն եր-
կու հարիւր քայլ անդին, թաւուանե-
րուն մէջ...

— Ի՞նչ...

— Եղբայրս հոն է ու եթէ հաւա-
նիս հիմա կրնամ տեսնել ու համբու-
րել զայն :

Յր. Նեվիլ ապուշ կրթեցաւ :

— Գիւղէն դուրս կրցի ելլել ա-
ռանց կասկածուելու, որովհետեւ հետս
էիր դուն, ըստ Բօլօմպա, այլապէս
պիտի հետեւէին ինձի : Այսչափ մօտե-
նալ ու շիտակել զայն : Չե՞ս փափա-
քիր հետս գալ խեղճ եղբայրս տեսնե-
լու համար : Որքան պիտի ուրախանայ
ան :

— Բայց Բօլօմպա, ինձի համար
անյարմար է :

Կը հասկնամ : Դուք քաղաքա-
ցիներդ միշտ յարմարութեան վրայ

կը մտածէք, իսկ մենք գիւղացիներս
ինչ որ շիտակ է ան կընենք :

— Բայց շատ ուշ է, եղբայրդ ի՞նչ
պիտի մտածէ իմ մասին :

— Պիտի մտածէ թէ իր բարեկամ-
ները զինքը մոռցած չեն ու աւելի նու-
ազ պիտի տառապի :

— Իսկ հայրս, չափազանց պիտի
նեղուի :

— Անիկա գիտէ որ հետս ես : Լաւ
մտածէ՛, դուն էիր որ այս առտու ա-
նոր պատկերը կը դիտէիր, ըստ շա-
բաձձի ժպտով մը :

— Ո՛չ Բօլօմպա, չեմ համարձա-
կիր, հոն եզոզ աւազակները...

— Ոչ ի՞նչ, այդ աւազակները քեզ
չեն ճանչնար, ի՞նչ հոգ : Կը փափա-
քէիր զայն տեսնել արդէն :

— Սիրելիս :

— Որոշէ ընելիքդ : Քեզ առանձին
չեմ կրնար ձգել հոս : Ո՛վ գիտէ ինչեր
կրնան պատահիլ : Կամ երթանք եղբայ-
րըս տեսնենք կամ գիւղ վերագառնանք :
Ատոնուած գիտէ ալ երբ կը տեսնեմ
զայն : Թերեւս երբէք :

— Ի՞նչ ըսիր Բօլօմպա : Լաւ, ուրեմն

երթանք : Բայց միայն քանի մը վայր-
կեան ու պիտի վերադառնանք :

Քօլօմպա անոր ձեռքը սեղմեց
ու առանց պատասխանելու սկսաւ ա-
րագօրէն քալել : Քիչ յետոյ կանգ ա-
ռաւ ու ըսաւ անոր «Առանց անոնց ի-
մացնելու պէտք չէ որ աւելի առաջ
երթանք, որովհետեւ կրնանք սպան-
նուիլ :» Ու սուլեց : Շուն մը սկսաւ
հաչել ու աւազակներուն պահակը ե-
րեւցաւ շուտով : Թառուածներուն մե-
ջէն սլորապատոյս ճամբաներէ քալիլով
երկու զինուած մարդերու դէմ ելան :

— Դո՞ւն ես, Պրանտօլանչիօ, հար-
ցուց Քօլօմպա : Ո՞ւր է եղբայրս :

— Քիչ մը անդին, պատասխանեց
աւազակը : Բայց կամաց քալեցէք ո-
րովհետեւ վիրաւորուելէն ի վեր առա-
ջին անգամն է որ կը քնանայ :

Երկու կրները զգուշութեամբ մօ-
տեցան : Վառուած կրակի լոյսին մէ-
ջէն նշմարեցին Օրսօն, խռիւներու
վրայ պառկած և վերարկուով մը ծած-
կուած : Շատ ափզուռած էր ու խո-
րուն կը շնչէր : Քօլօմպա անոր քով
նստաւ ու լռութեամբ զայն կը դիտէր :

Օր. Լիտիա, թաշկինակով երեսը ծած-
կած անոր քով սեղմուած էր ու եր-
բեմն երեսը բանալով վիրաւորը կը դի-
տէր : Քառորդի մը չափ ոչ ոք խօսեցաւ :

Վերջապէս շարժեցաւ Օրսօ : Քօ-
լօմպա անմիջապէս անոր վրայ ինկաւ
ու սկսաւ անյագօրէն համբուրել զայն
ու հագարումէկ հարցումներ ընել ա-
նոր վէրքին, շարջարանքին և պէտքե-
րուն մասին : Օրսօ անոր հարցումնե-
րուն պատասխանելէն վերջ ինքն ալ
հարցուց թէ Օր. Լիտիան դեռ գի՞ւղն
է ու իրեն նամակ գրա՞ծ է : Քօլօմպա
Օրսօին վրայ ծռած ըլլալով, իր ընկե-
րուհին բոլորովին ծածկած էր անկէ :
Մէկ ձեռքով Օր. Նեվիլի ձեռքը բռ-
նած էր իսկ միւսով Օրսօի գլուխը թե-
թեւ մը վեր վերցուցած էր :

— Ո՛չ, եղբայրս, նամակ չի տու-
աւ : Սակայն ի՞նչու միշտ անոր մասին
կը խօսիս արդեօք շա՞տ կը սիրես զայն :

— Սիրելն ալ խօսք է, Քօլօմպա,
բայց թերեւս ան կը հեգնէ իմ սէրս :

Օր. Նեվիլ փորձ մը ըրաւ իր ձեռ-
քը ազատելու սակայն Քօլօմպա ժիր
մը բռնած էր զայն :

— Հեղինէ՞ քեզ, դո՛ւնց Բօլօմպա, ան ալ այսքան քաջութիւն ընելէդ վերջ: Բնաւ: Ընդհակառակը միշտ քու վրայ կը խօսի: Ա՛հ, Օրսօ շատ մը պատգամներ ունիմ անկէ քեզի համար:

Ձեռքը միշտ իր ազատութիւնը կուզէր ստանալ, սակայն Բօլօմպա Օրսօին կը մօտեցնէր զայն:

— Ինչո՞ւ չի պատասխանեց նամակիս, ըսաւ ան, սոց մը միայն ու շատ դո՛ւն պիտի մնայի:

Բօլօմպա վերջապէս յաջողեցաւ Լիտիայի ձեռքը իր եղբօր ձեռքին մէջ դեռեղեղ: Յետոյ յանկարծ մէկգի քաշուելով սկսաւ խնդալ բարձրաձայն ու գոչեց,

— Օրսօ, զգոյշ եղիւր որ գէշ բան չի խօսիս օրիորդին մասին որովհետեւ շատ լաւ կը հասկնայ մեր լեզուն:

Լիտիա իր ձեռքը ետ քաշեց ու շարք մը անիմաստ բառեր թօթովեց: Օրսօ խորհեցաւ թէ երաց կը տեսնէր:

— Դո՞ւն ես, Օր. Նեվիլի չնչպէ՞ս համարձակեցար հոս գալ, որքա՞ն երջանկացուցիր դիս: Դժուարաւ ելաւ ու փորձեց անոր մօտենայ:

— Բրոջդ ընկերացայ, ըսաւ ան, որպէսզի ուրիշներ չկասկածին անոր վրայ, նաև ուղեցի վստահ ըլլալ... Ա՛հ, որքան անհանգրստ ես հոս:

Բօլօմպա Օրսօի ետեւը նստեցաւ ու անոր գլուխը ծունկերուն վրայ առաւ: Լիտիա ալ գլուխով նշան ըրաւ որ մօտենայ: Անոր ձեռքէն քաշեց ու Օրսօի շատ մօտիկ նստեցուց ու անոր ձեռքը Օրսօի ուսին վրայ դրաւ:

— Շատ հաճոյալի է ըսաւ Բօլօմպա ուրախութեամբ, անանկ չէ՞ Օրսօ: Որքա՞ն գեղեցիկ է ասանկ պայծառ գիշեր մը թառամներուն մէջ ըլլալ:

— Գեղեցիկ գիշեր, ըսաւ Օրսօ, միշտ պիտի յիշեմ գայն

— Որքա՞ն պիտի տառապիս, ըսաւ Լիտիա:

— Ալ սեէ ցաւ չունիմ, պատասխանեց Օրսօ, ու կը նախընտրեմ մեռնիլ հոս: Այս ըսելով իր աջ ձեռքը կամաց մը Լիտիաի ձեռքին մօտեցուց:

— Անհրաժեշտ է որ ասկից լաւագոյն տեղ մը փոխադրուիս դուն, Պր. Տելա Բէպիա ըսաւ ան: Գեղ այսչափ անհանգրստ կացուցեան մէջ տեսնելէս

վերջ անկարելի է որ հանգիստ քնանամ ես գիշերները :

— Եթէ քեզի հանդիպելու վախը շունենայի Լիաիա', գիւղը պիտի դառնայի ու ոտտիկանութեան յանձնէի ինքզինքս :

— Ի՞նչ, ինչո՞ւ անոր հանդիպելու կը վախնայիր, հարցուց Քօլօմպա :

— Քեզի մտիկ չըրի Օր. Նեվիլ', ատոր համար կը քաշուէր քեզ տեսնելէ :

— Օրիորդ Լիաիա', անանկ կերեւի թէ ինչ որ դուն ուզես ընել կուտաս անբօրս, հետեւաբար ասկից վերջ պիտի արգիլեմ որ զայն տեսնես :

— Կը յուսամ թէ այս դժբաղդ կացութիւնը շուտով վերջ պիտի գըանէ, ըսաւ Լիաիա, ու դուն ոչինչ պիտի ունենաս վախնալու : Մեր մեկնելէն առաջ կը փափաքիմ քեզ տեսնել ազատուած ու իբր քաջ և պատուախոնդ իր մէկը ճանչցուած :

— Մեկնելու մասին խօսք մի ըներ Օրիորդ, խնդրեմ :

— Ինչ կրնամ ընել : Հայրս միշտ արտորդութիւն չի կրնար ընել : Պիտի ուզէ որ մեկնինք :

Օրսօի ձեռքը վար ինկաւ ու Լիաիայի ձեռքին դպաւ : Վայրկեան մը լռութիւն արեց :

— Չպիտի թողում որ ատքան շուտ մեկնիք, ըսաւ Քօլօմպա : Դեռ շատ բաներ կան տեսնելիք գիւղին մէջ : Ասկից գատ խոտացած ես պատկերս գծելու դեռ սկսած չես : Բայց սա շունը ինչու կոռնայ : Պրանտօն ալ անոր ետե կը վազէ : Երթամ տեսնեմ ի՞նչ է պատճառը :

Անիկա վեր ցաթկեց, առանց վարանելու Օրսօի գլուխը Լիաիայի գրկը դրաւ ու աւազակներուն ետեւէն վազեց :

Անտառին խորը, բոլորովին առանձին, գեղեցիկ երիտաւարդի մը գլուխը իր գրկին մէջ, Լիաիա վայրկեան մը շգիտցաւ ինչ ընելիքը : Օրսօ այս դժուարութենէն մասամբ ազատեց զայն գլուխը անոր գրկէն վերցնելով : Իր աջ բազուկին կրթնած ըսաւ անոր — Ըսել է թէ պիտի մեկնիք : Օրիորդ : Արդէն երբէք չէի խորհեր թէ այս դժբաղդ կզգիին մէջ երկար պիտի կրնաք մնալ : Երբ ձեր բաժանումին

վրայ կը մտածեմ ցաւս հազարապատիկ
կը շատնայ : Այժմ խեղճ , աքսորական
տեղակալ մ'եմ : Վայրկեանն է որ ըսեմ
թէ կը սիրեմ քեզ Օրիորդ : Աւագ
որ մէկ հիմա կրնամ ըսել աս : Ու ասի-
կա ըսելէս վերջ , ալ նուազ դժբաղդ կը
համարիմ ինքզինքս :

Լիտիա մէկ կողմ դարձուց իր դը-
լուելը , կարծես մութը բաւական չէր իր
կարմրութիւնը ծածկելու :

— Պրն . Տելարէպիա , ըսաւ ան
դողդոջիւն ձայնով մը , պէտք չէ որ
ատանկ խօսիս ինձի : Գիտնս որ անտա-
ռին խորր , այս աւազակներուն մէջ
պիտի չհամարձակիմ բարկանալ քեզի :

Այս խօսքերը ընելու միջոցին Ե-
գիպտական մատանին Օրսօի ձեռքին
մէջ դրաւ : Օրսօ դարձաւ անոր ձեռքը
համբուրելու համար : Լիտիա անմի-
ջապէս ետ քաշելով Օրսօ իր հաւատա-
րակչութիւնը կորսնցուց և իր վիրա-
ւոր թեւին վրայ ինկաւ ու սաստիկ ցա-
ւէն շի կրցաւ ճիշ մ'ը գտալել :

— Տեղ մը փնտռուեցա՞ւ , սիրելիս ,
դոշեց Լիտիա , գոյն վեր վերցնելով ,
իմս էր յանցանքը , ներողամիտ եզիր :

Պահիկ մը այսպէս խօսեցան իրարու :
Քօլօմպա յանկարծ վրայ գալով զանոնք
ճիշա իր թողուցած դիրքին մէջ դաւաւ :

— Հրացանակիրնե՛րը , պոռաց ան :
Օրսօ փորձէ որ փախչիս , ես կօզնեմ
քեզի :

— Հանգիստ թո՛ղ զիս : Աւազակ-
ները իրենց օձիքը թող ազատեն , ես
կը յանձնուիմ : Սակայն Լիտիան հե-
ռացուր ասկէ , թող հոս շի տեսնեն :

— Ես քեզ հոս չեմ ձգեր , ըսաւ
Պրանտօ , վրայ հասնելով : Անոնց տա-
նապետը փաստաբանին սանն է : Փո-
խանակ ձերբակալելու պիտի սպաննէ
քեզ , յետոյ պիտի ըսէ թէ դիտամբ
չէ ըրած :

Օրսօ փորձեց ելլել ու քանի մը քայլ
ալ առաւ , սակայն շուտով կանգ առնե-
լով ըսաւ ,

— Չեմ կրնար քալել , բոլորդ ալ
փախէք : Երթա՞ս բարեաւ , Լիտիա , ձեռ-
քըդ տո՛ւր , երթա՞ս բարեաւ :

— Քեզ առանձին չենք ձգեր , պո-
ռացին երկու կիները միասին :

— Եթէ չես կրնար քալել կը շալ-
կեմ քեզ , ըսաւ աւազակը : Քիչ մը սիմս

ունեցիր, տեղա՛կալ, դեռ ժամանակ
ունինք փախչելու: Փոխերեցը զանոնք
լաւ մը պիտի հիւրասիրէ:

— Ո՛չ, թողուցէք զիս, ըսաւ Օր-
սօ, գեանին վրայ երկինալով: Աստու-
ծոյ սիրուն ֆօլօմպա, Լիտիան հեռա-
ցուր:

— Դուն զօրաւոր ես ֆօլօմպա,
ըսաւ աւազակը, ուսերէն վեր վեր-
ցուր ես ալ սաքերէն: Ճիշտ այդպէս:
Յառա՛ջ, քալէ՛:

Հակառակ անոր բողոքներուն սկը-
սան փախցնել զայն: Լիտիա կը հետեւէր
անոնց: Յանկարծ հրացանի պայթուն մը
լսուեցաւ որուն ուրիշ հրացաններ պա-
տասխանեցին: Լիտիա սարսափէն ճը-
շաց: Աւազակը հայհոյեց ու քայլերը ա-
րագացուց: Քօլօմպա անոր օրինակին
հետեւելով կը վազէր առանց կարեւո-
րութիւն տալու ճիւղերուն որ իր երե-
սըն ու հագուստները կը բզբտէին:

— Մռի՛ր, ծռի՛ր, կը գոչէր Քօլօմ-
պա Լիտիային, գնդակ մը կրնայ դըպ-
շիլ քեզի, սիրելի՛ս:

Հարիւր քայլ վազելէն վերջ աւա-
զակը սպառեցաւ ու հակառակ ֆօլօմ-

պաի հեգնանքներուն և պարտաւանք-
ներուն՝ գետին ինկաւ շնչասպառ:

— Ո՛ւր է Լիտիան, հարցուց Օրսօ:

Լիտիա, գնդակներէն սարսափած և
անտառին խտութենէն ահաբեկած՝ իր
ընկեր փախստականներուն հետքը կոր-
սընցուց ու միակ մնաց սոսկահար:

— Կորսուած չէ, մեզի կը հետեւի,
ըսաւ աւազակը: Լսէ՛ Օրսօ՛, որքան
ազմուկ կը հանէ փոխերեցը քու հը-
րացանովդ: Դժբաղքաբար շատ մութ
է ու չի կրնար անոնց նշան առնել:

— Լսութի՛ւն, ըսաւ ֆօլօմպա, ձիւ
մը ձայնը կառնեմ, ազատուած ենք:

Անտառին մէջ արածող ձի մը գըն-
դակներու ձայներէն սարսափած իրենց
ուղղութեամբ կը վազէր:

— Ազատեցանք, գոչեց աւազակը:

Մէկ վայրկեանէն ձին բռնեց, իբր
սանձ պարան մը անցուց անոր բերանը,
փոխերեցին սուլեց որ փախչի, ձիուն
վրայ ցաթկեց, Օրսօն իր առջև առաւ ու
սկսաւ զարիվարէ մը իջնել սրարչաւ:

Քօլօմպա, այլեւս ապահով, ետ
դարձաւ ու սկսաւ բարցրածայն Որիորդ
Լիտիան կանչել: Սակայն պատասխան

չստացաւ : Քիչ մը քաղեւէն վերջ , նեղ ճամբու մը վրայ երկու հրացանակիրներու հանդիպեցաւ , որոնք պռուսացին ,

— Ո՞վ է հոտ :

— Ես եմ , Պարոննե՛ր , ըսաւ ան , հեգնական ձայնով մը , փառաւոր կըռփու մը ունեցաք անանկ չէ՞ : Քան՞ի մարդ սպաննեցիք :

— Ի՞նչն աւազակներուն հետ էիր , ըսաւ անոնցմէ մին , պէտք է որ հետերնիս գաս :

— Շատ սիրով , պատասխանեց Քօլօմպա : Սակայն բարեկամուհի մը ու նիմ հոս ու պէտք է որ գտնեմ զայն :

— Անիկա բռնուած է արդէն ու անոր հետ բանտը երկար կրնաք տեսնուիլ :

— Բա՞նտը : Աս մասին վերջը կը խօսինք : Նա՞ր զիս անոր քով տարէ՛ք :

Աւազակներու կեցած տեղը առաջնորդեցին զայն ուր գտաւ Լիտիան ահարեկած ու տժգունած : Անոր գիրկը ինկաւ ու ըսաւ կամացուկ մը « ազատեց ան : » Յետոյ տասնապետին դառնալով ըսաւ ,

— Գիւղը տարէ՛ք մեզ , որովհետեւ հիմա մեզի կոպասեն մեր բարեկամները նձկանօք :

— Ձեր ժափաքէն աւելի շուտ պիտի երթաք հոն , սիրելիս , ըսաւ տասնապետը , ուր պէտք է բացատրէք թէ ի՞նչ կընէիք այս ժամուն , անտառին խորը այդ փախչող աւազակներուն հետ : Չեմ գիտեր թէ ինչպէս այդ սրիկաները կրնան այս գեղեցիկ աղջիկները դիւ թել :

— Չափազանց համարձակ էք , Պրն . տասնապետ , ըսաւ Քօլօմպա , բայց կադդարարեմ որ ձեր խօսքերը շափէք : Այս Օրիորդը կուսակալին բարեկամն է , հետեւաբար զգոյշ եղիր անոր առջև ցաբըստեղէ :

— Կուսակալին բարեկամը , գգուշացուց դինուոր մը իր պետին , ճիշտ է գլխարկ ալ ունի :

— Ականջ մի կախեր գլխարկին : Երկուքն ալ աւազակին հետն էին ու պէտք է որ ձերբակալեմ :

Ձինուորները իրենց երկու կալանաւորուհիներուն հետ ճամբայ ինկան :

— Սիրելի Լիտիա , ըսաւ Քօլօմպա , ինծի կրթնիր ու մանկան մը պէս միւլար : Կէս ժամէն սեղանի վրայ ենք , մի վախնար : Ողջա ն ալ անօթի կըլգամ :

— Ժողովուրդը ինչե՞ր պիտի խօսի վրաս, ըսաւ Լիտիա ցած ձայնով մը :

— Անոնք պիտի խորհին թէ ճամբադ կորսնցուցած ես անտառին մէջ :

— Կուսակալը ի՞նչ պիտի մտածէ արդեօք : Հապա հա՞յրս : Ի՞նչ պիտի Եսեմ անոր :

— Կուսակալը իր գործին թող իստուելի անգամ մը : Գաւով հօրդ, ինծի անանկ կը թուի թէ Թրսօի հետ ունեցած այդ խիստ մտերմական տեսակցութենէդ վերջ շատ դժուարութիւն պէտք չէ զգաս որոշապէս յայտնեւում ամեն բան :

Լիտիա անոր թեւը սեղմեց իրրեւ պատասխան :

— Եղբայրս միթէ արժանի չէ՞ սիրուելու, ըսաւ Քօլօմպա : Ընէ՛ տեսնեմ, չե՞ս սիրեր դայն :

— Ա՛հ, Քօլօմպա՛, պատասխանեց Լիտիա, մասնեցիր զիս, անդգամ :

— Ներէ՛ ինծի, քոյր իմ, ըսաւ Քօլօմպա, համբուրելով գայն ուժգին :

— Չեմ կրնար շնորհել, սոսկալիք քոյր, ըսաւ Լիտիա ու փոխադարձաբար համբուրեց գայն :

Կուսակալն ու դատախազը գիւղն էին : Գնդապետ Նեվիլ, քսաններորդ անգամն ըլլալով անոնց քով գայած էր իր աղջկան մասին տեղեկութիւն տանելու, երբ զինուոր մը որ տասնապետին կողմէն ղրկուած էր կանխաւ լուր տալու պատմեց թէ աւագակներու հետ անյաջող կռիւ մը ունենալէ վերջ երկու աղջիկներ ձերբակալած էին, որոնք աւագակներու լրտեսներն ըլլալ կերեւէին : Քիչ վերջ երկու կալանաւորուհիները երեւցան : Երեւակայեցէ՛ք Քօլօմպայի փայլուն դէմքը, իր ընկերուհիին ամօթը, կուսակալին գարմանքը, իսկ գնդապետին ուրախութիւնն ու հիացումը : Դատախազը շարամիա հաճոյքն ունեցաւ Լիտիան երկար հարցաքննութեան մը ենթարկելու :

— Ըստ իս, ազատ պէտք է ձգենք զանոնք, ըսաւ կուսակալը : Այս աղջիկները յայտնի է թէ պտոյտի ելած են որ շատ բնական է ասանկ գեղեցիկ եղանակի մը : Յետոյ երիտասարդի մը պատահած են, որը նոյնքան բնական է : Յետոյ Քօլօմպան մէկ կողմ տանելով ըսաւ անոր, ~~.....~~ ~~.....~~

— Լուր զրկէ եզրօրդ թէ իր դա
սը ակնկալուածէն լաւ երեւոյթ մը
առած է: Դիակներուն քննութիւնը և
գնդապետին վկայութիւնը ապացուցին
թէ եզրայրդ ինքզինքը պաշտպանած
է սոսկ և թէ այդ պահուն մինակ ալ
եղած է: Ամեն ինչ ինպատա անոր պի-
տի կարգադրուի: Մինակ թէ պէտք է
գայ և մեզի յանձնուի:

Գրեթէ ժամը Տասնեմէկն էր երբ
Քօլօմպա իր հիւրերուն հետ միասին
ճաշի նստեցաւ: Լաւ օխորժակ մը ու
նէր ան: Գնդապետը առանց խօսելու
կուտէր ու իր աղջկան կը նայէր որ իր
աչքերը պնակէն չէր հեռացունէր:
Վերջապէս անուշ և լուրջ ձայնով մը
ըսաւ անոր Անգլիերէն:

— Լիտիա, Օրսօին հետ նշանուած
ես:

— Այո հայր, այսօրուանէ սկսեալ,
ըսաւ ան կարմրելով բայց հաստատա-
մըտութեամբ:

Յետոյ աչքերը վերցուց և հօրը նա-
յեցաւ: Դժկամակութեան սեէ արտա-
յայտութիւն չի նշմարելով՝ անոր գիրկն
ինկաւ ու համբուրեց զայն:

— Շատ լաւ, ըսաւ գնդապետը,
Օրսօն պատուական աղայ մ'է: Բայց
անշուշտ այս կողմն չպիտի բնակինք:
Եթէ ոչ հաւանութիւն չեմ տար:

— Անգլիերէն չեմ հասկնար, ըսաւ
Քօլօմպա, հետաքրքրութեամբ ցանոնք
դիտելով, սակայն ձեր խօսքերուն ի-
մաստը կրնամ գուշակել:

— Քեզ մեր հետ իրլանտա տանե-
լու մասին կը խօսինք, ըսաւ գնդա-
պետը:

— Ինչու չէ կուգամ, գնդապետ,
պայմանաւ որ խնամիդ ըլլամ: Կը հա-
մաձայնի՞ս: Ձեռքդ տուր ուրեմն:

— Ասանկ պարագաներու տակ զի-
րար կը համբուրեն, ըսաւ գնդապետը:

ԳԼՈՒԽ Ի .

Փիէթրանէրա գիւղին համայնքը
սարսափի մասննոց գոյգ մը գնդակներ-
բու աղէտէն քանի մը ամիս վերջ, ե-
րիտասարդ մը ձախ թեւը վզէն կախ-
ուած կապոցի մը մէջ գետեղած, ձի-
ով Պասթիաէն Քարտօ կը ճամբորդէր:
Բարձրահասակ և հրաշալիօրէն գեղանի

կին մը կընկերանար անոր փառաւոր նժոյգի մը վրայ նստած : Գիւղը հասնելով, կրենց ձիերը հօն թողուցին և երիտասարդը իր երկփող հրացանը շալկած՝ իսկ կինը քանի մը ծրարներ իր քողին տակ պահած՝ ճամբայ ելան դէպի լեռը երթալու : Երբ լեռան դադաթը հասան կա՛մ գառին ու խոտերուն վրայ նստեցան : Երենց երեւոյթէն անանկ կերեւէր թէ ուրիշի մը կսպասէին անանք : Շատ չանցած շուն մը դուրս թռաւ մացառներուն մէջէն ու անոր ետեւէն երկու զինուած մօրուսաւոր մարդեր դուրս եկան : Հակառակ անոնց արտաքին անհաւասարութեան չորսն ալ զիրար բարեւեցին մըտերմարար :

— Լա՛ւ, Օրսօ Անտօն, ըսաւ աւազակներէն մին, ուրախ եմ որ աղատեցար : Կը շնորհաւորեմ քեզ : Թե՛ դի՞նչ պէս է : Կը ցաւիմ որ Պարիշինին դիւղը չէ և ոչ ալ կղզին անոր բարկութիւնը տեսնելու համար :

— Թեւօ լաւ է, երկու շարաթէն կազատիմ այս կապոյցէն : Պրանտօ, բարեկամս, վաղը ասկից Իտալիա կը մեկ-

նիմ : Մնաս բարովի եկոյ ձեզի :

— Որքան կաճապարէք, ըսաւ աւազակը, դեռ երէկ արձակուեցար բանտէն ու վաղը կը մեկնիս :

— Պատճառներ կան, ըսաւ ֆօֆօմպա : Բարեկամներ, ահաւասիկ ձեզի ճաշ բերած եմ :

— Բարեկամներս, ըսաւ Օրսօ աւազակներուն, կը փափաքիմ որ դուք ալ հեռանաք այս կղզիէն ու աւելի խաղաղ կեանք մը վարէք : Ի՞նչու համար Սարտենիա չէք երթար : Ձեզի կօղնեմ եթէ կը փափաքիք :

— Սարտենիայի մէջ մեզի հաց չըկայ, պատասխանեց աւազակը : Օրսօ՛, կը զարմանանք որ այս մեր կեանքին հաճոյքներն ու բարիքները վայելէն վերջ կը խրատես մեզի թողուլ զայն :

— Բայց, ըսաւ Օրսօ, ձեր բազմին ենթարկուած միջոցիս ի վիճակի չէի ձեր ապրած կեանքին բարիքները ըմբողջանելու : Կողերս տակաւին կը ցաւին երբ կը յիշեմ այն գիշերուան փախուստը մերկ ձիուն կռնակը ծրարի մը պէս նետուած :

— Ինչպէ՞ս կը տեսնես այս գեղե-

ցիկ երկնքին տակ վայելած մեր ազատութիւնը : Շնորհիւ մեր գէնքերուն այս սահմաններուն թագաւորներն ենք մենք : Կը հրամայենք որուն որ ուզենք : Զրկուածներուն կօղնենք ու զրկողները կը պատժենք : Թէ բարոյական թէ հաճոյալի ժամանց մը կապրինք ամեն օր : Հաւատա՛ , Օրսօ , աւազակի մը կեանքէն լաւագոյն կեանք չկայ երբէք :

— Հետեւաբար կը փափաքիք հոս մնալ դուք , ըսաւ Օրսօ : Շատ լաւ : Հետեւաբար ըսէք տեսնեմ ինչ կրնամ ընել ձեզի :

— Ոչի՛նչ , մինակ թէ յիշէ մեզ երբեմն : Ուրեմն երթաս բարեաւ : Կը յուսանք թէ օր մը կրկին կը հանդիպինք իրարու Քօրսիքայի մէջ :

— Վտանգի ժամանակ դրամի պէտք կունենաք : Հիմա որ բարեկամներ ենք իրարու , պէտք է որ ընդունիք այս քանի մը օսկիները :

— Դրամի խօսք մի ըներ տեղակալ , ըսաւ աւազակը , Քաղաքին մէջ դրամը ամեն ինչ է : Իսկ անտառին մէջ ոչինչ : Հոս տեղ անոր պաշտօնը կատարոյը հրացանն է :

— Առանց յիշատակ մը թողելու ձեր քով , չեմ ուզեր բաժնուիլ ձեզմէ , ըսաւ Օրսօ : Պրանտօ քեզի ի՞նչ կըրնամ տալ :

— Աւազակը գլուխը քերեց ու Օրսօի հրացանին նայեցաւ :

Ի՞նչ ըսեմ , տեղակալ , չեմ համարձակիր : Ի՞նչն ալ : Կը սիրես զայն :

— Ի՞նչ է ուզածդ :

— Ոչինչ : Ուզածս ինքնին բան մը չէ , խնդիրը զայն գործածելն է : Միշտ կը խորհիմ այդ գոյդ մը գնդակներու մասին , ան ալ մէկ ձեռքով արձակուած : Երկրորդ անգամ կարելի չէ ընել առ :

— Հրացանօն է որ կուզես , հարցուց Օրսօ : Արդէն քեզի համար բերած եմ զայն : Իսկ դուն կասութրօքինի , դուն ի՞նչ կուզես :

— Քանի որ անպայման նուէր տալ կուզես , « Հօրաս » մը զրկէ ինձի որ մեծապէս պիտի օգնէ Լասիներէնս չմոռնալու :

Օրսօ խոտաացաւ շուտով զրկել զայն : Յետոյ բաժնուեցան իրարմէ :

Օրսօ և Քօլօմպա դէպի գիւղը ուղ-
ղուեցան իսկ աւագակները լեռան ճամ-
բան ձեռք առին :

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

Ապրիլի գեղածիժաղ առտու մը ,
գնդապետ Նեվիլ , իր աղջկան , որ դեռ
նոր ամուսնացած էր , Օրսօի և Քօլօմ-
պաի հետ միասին , կառքով Փիսայէն
դուրս ելան էթրուսքեան հնութիւն-
ները երթալ տեսնելու համար : Հոն
հասնելուն՝ Օրսօ և իր կինը մատիտնին
առին պատկերները նկարելու համար :
Իսկ գնդապետն և Քօլօմպա սկսան
չըջակայ դաշտերուն մէջ թափառիլ :

— Սիրելի Քօլօմպա , ըսաւ գըն-
դապետը : Ես շատ անօթի եմ : Օրսօ և
իր կինը շատ զբաղուած են հետեւա-
բար շատ ուշ պիտի երթանք տուն :
Սա դիմացի ագարակը երթանք քիչ մը
բան ուտենք :

— Շիտակ ես գնդապետ , ըսաւ
Քօլօմպա : Թեւեղ տուր ինձի որ եր-
թանք : Սոսկ բանասեղծութեամբ ապ-
քող այդ երկու սիրահարներուն համար

պէտք չէ որ միշտ մարտիրոսանանք
մենք : Ես ալ հիմա վարժուեցայ ձեր
կերպերուն : Կը տեսնե՞ս գլխարկս ու
քոհարներս : Տեսա՞ր անցեալ օր քու
բանակիդ սպաներէն մին որքան ուշով
կը նայէր ինձի : Չափազանց զարնուած
է ինձի :

— Իրաւունք ունի , Քօլօմպա : Ի-
րաւ որ հրաշալի ես : Շատ շանցած ու-
րիշ հարսանիք մ'ալ պիտի ընենք :

— Անկարելի է որ ամուսնանամ
ես : Օրսօի զաւակները պիտի մեծցու-
նեմ ես ու անոնց ֆօրսիքայի լեզուն
սորվեցնեմ :

Այսպէս խօսելով անոնք ագարակը
մտան ուր առատ ելակ , կաթ ու կա-
րագ գտան : Քօլօմպա հոն ծերուկ մը
տեսաւ որ արեւը նստած էր աթոռի
մը վրայ : Հիւանդ կերեւէր ան սրով-
հետեւ շափազանց դեղնած , կորաքամակ
և նիհար էր : Կենդանի կմախք մ'էր որ
կը շնչէր սոսկ : Քօլօմպա այնքան ու-
շագրուեթեամբ դննեց զայն որ ագարա-
կապանուհիին ուշագրուեթիւնը գրաւեց :

— Այս ծերուկը ձեր կողմերէն է ,
ըսաւ ան , քանզի ձեր լեզուէն կը հաս-

կընամ թէ դուք ալ Բօրսիքացի էք :
 Խեղճ մարդը գժբաղը մ'է : Իր երկու
 սրբիները մէկէն սպաննուած են հոն ու
 օրարին դառն կսկիծէն այս կողմերը ե-
 կած է իր բարեկամին հետ որ այս ա-
 դարակին տէրն է : Հիմա քիչ մ'ալ դա-
 ռամած է : Շատ խելօք է ան ու սեէ
 նեղութիւն չի տար մեզի : Հագիւ քանի
 մը բառ կը խօսի : Բժիշկը կըսէ թէ շատ
 երկար չապրիր :

— Մեռնիլը անոր համար օրհնու-
 թիւն մը պիտի ըլլայ, ըսաւ Բօլօմպա :

— Իր լեզուով խօսիր հետը քիչ մը
 Օրիորդ, թերեւս մխիթարուի պահիկ
 մը :

Բօլօմպա չարաղէտ ժպիտով մը մօ-
 տեցաւ անոր : Խեղճ արարածը գլուխը
 վերցուց ու շեշտակի Բօլօմպաի նայե-
 ցաւ : Անմիջապէս աչքերը գոցեց ճերու-
 կը, դիմացինին նայուածքէն խուսա-
 փելու համար : Յետոյ կրկին լայն մը
 բացաւ : Շրթունքները սկսան դողդղալ
 աչքերը արցունքով լեցուեցան ու սկսաւ
 հեկեկալ :

— Այս աղջիկը ձեր կողմերէն է,
 ըսաւ ագարակապանուհին անոր, եկած

է որ քեզ տեսնէ :

— Գթութիւն, գթութիւն, դո-
 շեց ան սարսափած : Գեռ վրէժդ յաքե-
 ցուցած շե՞ս : Ի՞նչ պէս կրցիր կարգալ
 յուշատետրին այն թերթերը որ ես վա-
 ռեցի : Բայց ինչո՞ւ երկուքն ալ խլեցիր
 ինծմէ : Գէթ մէկ գաւաղն ինծի թո-
 Ղուիր :

— Երկուքն ալ պէտք էր որ անէի
 ու եթէ դուն ալ խա՛փած չըլլայիր քեզ
 ալ անոնց ետեւէն պիտի զրկէի : Ամբողջ
 երկու տարի տառապեցայ ես : Բիշ մ'ալ
 դուն տառապիր :

Ծերունին ճիշ մը արձակեց ու գը-
 լուխը կտրճին վրայ ինկաւ : Բօլօմպա
 կռնակը դարձուց ու սկսաւ հեռանալ
 երգելով երգի մը յատուկերը,

«Ձայն սպաննող ձեռքը կուզեմ,
 նշան առնող աչքը չար,
 Դաւող սրարին արիւնն կուզեմ
 Որ յղացաւ միտքն փատթար :»

Բօլօմպա ագարակէն մեկնած պա-
 հուն ագարակապանին կինը անոր ետեւէն
 նայելով ըսաւ իր աղջկան,

— Այդ գեղեցիկ աղջիկը տեսա՞ր,
 «ԶԱՐ ԱԶԲ» ունի ան :

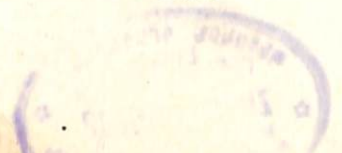
ԱՐԻՊԵՍ

Մեր կամքէն անկախ պատճառներով՝ առաջին քանի մը էջերուն մէջ սառասխալներ պատահած են :

էջերու 1—12 թուանշանները պէտք է կարդալ 4—16

ՍԽԱԼ	ՈՒՂԻՂ
Երես 7 տող 1 Սիրել	Սերտել
» 10 » 23 ոչ	ալ
» 28 » 22 շափ	չատ
» 29 » 9 հոգու	հագաւ
» 33 » 1 բերանին	բառին
» 36 » 16 իր	իր հօր
» 47 » 2 իրենց	որ իրենք
» 92 » 15 ըսէ	լսէ
» 115 » 1 կը սուրար	կը սոսկար

Երես 65-ի առաջին պարբերութիւնը ԳԼՈՒՍ 2-ով պէտք է սկսի :

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0317416

